

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

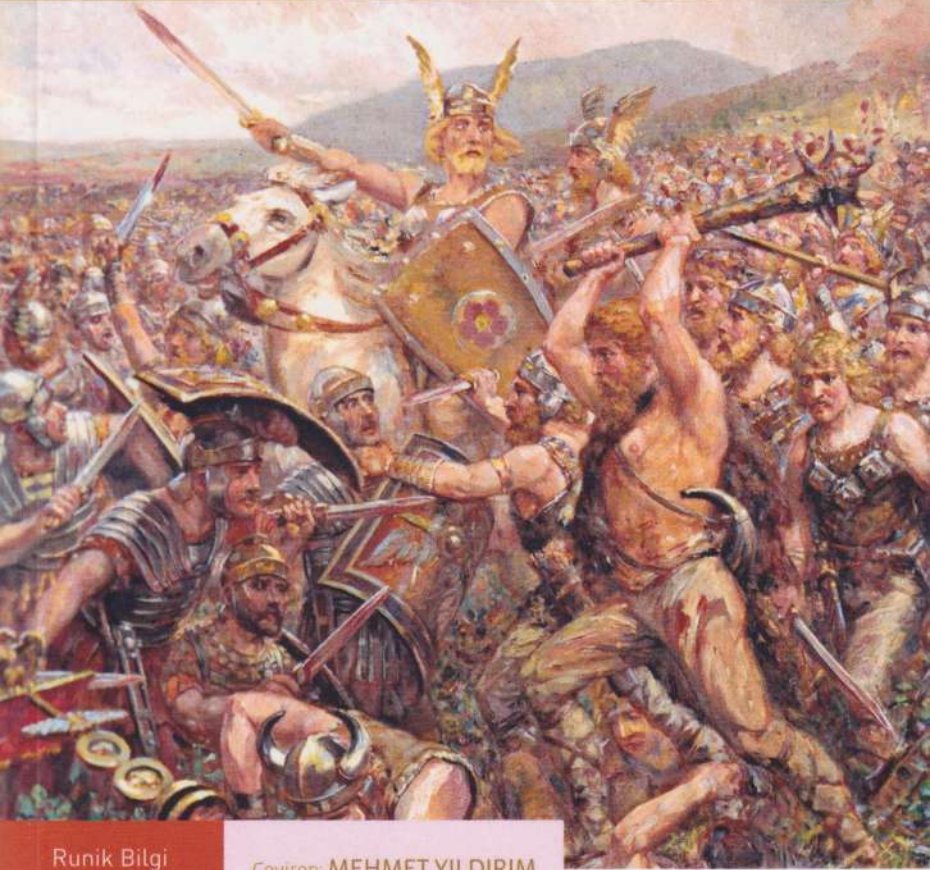
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KLAUS ROSEN

KAVİMLER GÖÇÜ

Runik Bilgi
033

Çeviren: MEHMET YILDIRIM

RUNIK
KİTAP

RUNİK KİTAP

No: 68 | Runik Bilgi Serisi: 33 |

KAVİMLER GÖÇÜ

Klaus Rosen

ÖZGÜN ADI

Die Völkerwanderung

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Kadir Yılmaz

ÇEVİREN

Mehmet Yıldırım

EDİTÖR

Edip Sönmez

REDAKSİYON

Mesut Lizer

SON OKUMA

Havva Akdağ

KAPAK GÖRSELİ

Otto Albert Koch, Varus Muharebesi, 1909.

KAPAK VE HARİTA TASARIM

Şevket Dönmezoğlu

SAYFA DÜZENİ

Oğuz Yılmaz

BASIM VE CİLT

Repar Dijital Matbaası

BASKI

Mart 2021 - 1. Basım

ISBN

978-625-7757-47-8

SERTİFİKA NO

40675

© Verlag C.H.Beck oHG, München 2002, 2003, 2006, 2009

Bu kitabın Türkçe yayım hakları, Verlag C.H.Beck oHG ile yapılan anlaşmayla alınmıştır.

Runik Yayınları, Repar Tasarım
Matbaa ve Reklamcılık
Ticaret Limited Şirketi'nin
tescilli markasıdır.

Mimar Sinan Mah.,
Selami Ali Efendi Cad., No: 5
34672 Üsküdar/İstanbul
Tel: 0 (212) 522 48 45

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır.
Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar dışında
metin ya da Görseller yayınevinin izni
olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

KAVİMLER GÖÇÜ

Klaus Rosen

Çeviren: Mehmet Yıldırım

RUNİK
KİTAP

Bonn'lu meslektaşlarım,

Hartmut Galsterer

Jörg-Dieter Gauger

Hans Peter Kohns

Wolfgang Will

Gerhard Wirth'e...

İÇİNDEKİLER

I. HADRIANAPOLİS (EDİRNE): "FELAKETİN BAŞLANGICI"	7
II. KAVİMLER GÖÇÜ: ORTA ÇAĞ'A GENEL BİR BAKIŞ.....	19
III. KAVİMLER GÖÇÜNÜN TEKRARLANMA NEDENİ: ANTİK ÇAĞ'IN KAPSAMLI ETNOLOJİK ARAŞTIRMASI.....	23
IV. "BARBARLARIN İSTİLASI'NDAN "KAVİMLER GÖÇÜ"NE, TERİMLERİN TARİHİ.....	29
V. KAVİMLER GÖÇÜ'NDEN ÖNCE ROMA VE CERMENLER: BEŞ YÜZ YIL ÖNCEKİ DURUM.....	37
VI. HADRIANAPOLİS HEZİMETİNDEN ROMA'NIN DÜŞÜŞÜNE: 378-410.....	57
VII. ROMA'NIN DÜŞMESİNDEN BATI ROMA İMPARATORLUĞU'NUN ÇÖKÜŞÜNE: 410-476	65
VIII. ROMA TOPRAKLARI ÜZERİNDE BAĞIMSIZ CERMEN DEVLETLERİ (476-585)	81
IX. ROMA'NIN CERMEN POLİTİKASI 500 YILIN SONUNDA NEDEN ÇÖKTÜ?	97
X. KAVİMLER GÖÇÜ VE ULUSAL KİMLİKLER	109
KAYNAKÇA.....	121
KRONOLOJİ	125
DİZİN	127
HARİTALAR	131

C. H. Beck Yayınevi'nden Dr. Stefan von der Lahr, C. H. Beck *Wissen* Serisi kapsamında Kavimler Göçü hakkındaki bu kitabı yazmamı teklif etti. Sekreterim Edelgard Pfeiler, el yazısıyla benim yazdıklarımı temize çekti. Akademik asistanlarım Enno Coltzau ve Herr Jörg Fündling düzenlemeleri yaptılar. Hepsine teşekkür ediyorum.

I. HADRIANAPOLİS (EDİRNE): “FELAKETİN BAŞLANGICI”

*Kavimler Göçü hep vardı,
Bu bela en çok yolları sardı.*

- Durs Grünbein

İsa'dan sonra 378 yılında, 9 Ağustos sabahı saat dokuzda Roma Kayseri¹ Valens, 30.000 askerle Hadrianapolis'teki (bugünkü Edirne) karargahtan yola çıktı. Savaş kasası ile iase birlikleri, iyi korunan şehirde bırakıldı. Romalıların hedefinde, sekiz saat yürüme mesafesinde bulunan, Batı Got ordusunun inşa ettiği dev bir “araba kalesi”² vardı. İki yıldır binlerce yağmacı Got, Tuna Nehri'nin güneyindeki Roma eyaletleri Mezya ve Trakya'ya musallat olmuşlardı. Kayser artık bu kaba bir son vermek ve geniş çaplı bir “temizlik” yapmak istiyordu.

370 yılından itibaren Orta Asyalı Hunlar ve İranlı Alanlar, Karadeniz'in kuzeyindeki Doğu Gotları (Ostrogotlar) ve Tuna'nın güneyinde yaşamakta olan Batı Gotlarını (Visigotlar) sıkıştırmış ve çoğunun yurtlarından kaçmasına sebep olmuşlardı. Bu göçmenler 376 yılında Kayser Valens'ten, kendilerine Tuna'nın ötesinde, Roma toprakları üzerinde bir yerleşim alanı vermesini istediler. İmparator Valens, bu yeni yerleşimcilerin kendi ordusuna asker takviyesi saplayacağını düşünerek bu talebi kabul etti. Fakat sürekli yeni insan yığınları nehri geçmekte ısrar ettikleri için bu iskan işi bir süre sonra kontrolden çıkacaktı. Açgözlü Romalı subaylar da rüşvetle zengin olma fikrine yenik düşerek bu durumdan düşüncesizce istifade ettiler. Çaresiz durumdaki Gotlar

1 Kayser: Romalı general ve devlet adamı Julius Sezar'ın adından gelen, zamanla “Roma imparatoru” anlamında kullanılmaya başlanmış unvan. (e.n.)

2 İlk Çağ'dan başlayarak meydan savaşlarının sürdüğü çağlar boyunca kullanılan, yük arabalarının askeri kampı çevrelemesiyle oluşturulan bir tahkimat, bir nevi kale. (e.n.)

buna direnerek, Hunların ve Alanların dağınık haldeki topluluklarıyla birleştiler. Böylece işgalciler, Romalı generallere karşı bir kazanıp bir kaybettikleri pek çok çatışmaya girdiler. Kölelik geçmişi olan yerleşimciler ve firari mahkumlar da Gotlara katıldı. Bunun yanı sıra, halihazırda Roma topraklarında köle olarak yaşayan Gotlar da yeni yurttaşlarına katıldılar. Bölgeyi iyi tanımaları sebebiyle de bu yeni yerleşen Gotlara verdikleri destek epeyce yararlı oldu.

nc birlikler, yaklaşık 10.000 savaşının bir “araba kalesinde” yığınak yaptığı haberini Valens’e getirmişlerdi. Her 1 Got’a karşılık 3 Romalı: Bu haber, kavurucu güneşin altındaki Romalı piyadeleri rahatlattı ve zor arazi şartlarıyla baş etmelerini kolaylaştırdı. Günün sonunda Roma’nın bin yıllık tarihindeki en kanlı ve kesin yenilgilerinden birinin Hadrianapolis, yani günümüzdeki Edirne adıyla anılacağından henüz herkes bihaberdi.

Öğleden hemen sonra Romalılar Got ordugahına ulaştılar ve burada boğuk savaş çığlıklarıyla karşıldılar. Yürüyüş pozisyonundaki Romalılar daha dinlenmeden savaş pozisyonuna geçtiler. Ordunun sağ kanadı açılıp yayılırken sol kanat bir araya geliyordu. Bu etkileyici gösteriyi izlerken Gotlar korkmuş gibiydiler. Savaşılardan oluşan bir elçi heyeti, tahtadan yapılmış kalede çıkararak Valens’ten barış istediler. Gerçekten barış mı istiyorlardı yoksa Hunlar ve Alanlarla birlikte Trakya’ya yağmaya giden atlıları geri dönene kadar zaman mı kazanmaya çalışıyorlardı? Belki de Gotların liderleri, a ve susuz Romalıları güneşin altında daha fazla bekletmek istiyorlardı.

Bu görüşmeden kısa süre önce Gotlar dumansız yangın çıkarmışlardı; ateşin sıcaklığı, ağır zırhları içinde güneşin altında kavrulan Romalılar için durumu daha da katlanılmaz hale getiriyordu. Fakat Valens aldatılıp oyuna getirilmemekte kararlıydı ve ilerlemeyi sürdürme emri verdi. Gotlar ciddi olsalardı, basit savaşçılar değil soylulardan oluşan bir heyet gönderirlerdi. Son dakikada Gotların lideri Fritigern’den bir teklif geldi: Her iki taraf da güvence olarak st düzey bir rehine verecek, sonra anlaşmak için pazarlıklar yapılacaktır. Hızla toplanan savaş meclisinde yükselen sesler, teklifin kabul edilmesi için Valens’i sıkıştırıyor, rehine olarak da Va-

lens'in akrabası Mareşal Wequitius'u öneriyor, fakat Equitius bunu kabul etmiyordu. Bir yıl önce Gotların eline esir düşen ve şans eseri kurtulan Equitius, ne yapacağı önceden kestirilemeyen bu Got halkından korkuyordu. Bunun üzerine Roma hizmetinde generalliğe kadar yükselmiş bir Frank olan Richomeres gönüllü oldu. Richomeres'in arabalı kaleye doğru ilerlediği esnada, sol kanattan iki atlı birlik başlarında komutanlarıyla beraber hızla hücumla kalktılar. Zaferi daha fazla beklemek istemiyorlardı, ama aceleciliklerinin bedelini ödeyip geri püskürtüldüler. Artık savaş çarkları dönmeye başlamıştı ve durdurulması imkansızdı. Richomeres geri dönmek zorunda kaldı. Savaşın başlama şekli Romalılar için bundan daha kötü olamazdı, zira onlar saldırıya geçtiği anda yağmadan dönen Gotlar ve müttefikleri yetiştiler ve sağ kanada saldırdılar. Sol kanat ise, yoğun karşı saldırılara rağmen düşman istihkamına yaklaşmayı başardı. Ancak hücum için artık yeterli değillerdi. Piyade askerleri koruyup desteklemekle görevli atlı birliklerden ikisi, püskürtüldükten sonra bir daha toparlanamamıştı. Araba kalesinden aşağı kesintisiz yağın oklar, safları sıkılaştıran Romalılar arasında ilk gedikleri açtı. Gotlar bu anı bekliyorlardı: Arabaların arasından hızla fırlayıp saldırıya geçtiler; böylece ağır silah ve zırhla teçhiz edilmiş Romalı piyadelerin gün boyunca ne kadar yorgun düştüğü, göğüs göğüse çarpışmalarda ortaya çıktı. Gotların baltaları, Romalıların kılıçlarına karşı gitgide üstünlük sağlıyordu. Zor arazi şartlarında imparator da kontrolü kaybediyordu, ordu küçük gruplara bölünmüştü. Bazı bölükler ümitsizce kendilerini savunurken bazıları çoktan kaçmışlardı. Valens'in etrafındaki seçme birlikler dahi pes etmiş, efendilerini yüzüstü bırakmışlardı.

Dönemin tarihçisi ve MS 378 yılıyla ilgili en ayrıntılı ve güvenilir bilgilerin yer aldığı *Roma Tarihi* adlı eserin yazarı Ammianus Marcellinus, savaşın sonunu etkileyici bir şekilde betimler:

Ve gözlerinden öfke fışkıran barbarlar, damarlarındaki kanları pıhtılaştıran bizimkilerin peşine düştüler. Bazıları ansızın düşman silahlarıyla vurularak düştü, birçoğu arkadan gelenlerin ağırlığı altında ezildi, hatta bazıları -meydan savaşlarında sıklıkla görüldüğü gibi- kendi adamları tarafından öldürüldüler. Bazıları kaçtıkları, bazıları ise kaçış yolunu açmadıkları gerekçesiyle birbirlerine gaddarca davrandılar. Bunun yanı sıra,

ölümcül yaralar alıp acı içinde can çekişenler yolları kapatıyor; bunlara bir de kılıçtan geçirilmiş atların, alanları kaplayan ceset yığınları ekleniyordu. Kimsenin tahayyül edemeyeceği ve Roma'ya çok pahalıya mal olan bu hezimetin üstüne son olarak, ay ışığı bile olmayan bir gecenin karanlığı çöktü. (31, 13, 10-11)

Roma ordusunun üçte ikisi, aralarında birçok subayla birlikte, o savaş alanından bir daha ayrılmadılar. Ölenlerin silahları, Gotların rağbet ettiği bir savaş ganimeti ve Roma'nın geleceği için bir tehlike oldu. Savaşta ölenler arasında bizzat imparator da vardı. Bir okla vurularak atından düşüp yere yığıldığı söylendi ancak cesedi hiçbir zaman bulunamadı. Bu durum birçok söylentiye yol açtı. İmparatorun hayatta kalan bir muhafızı, daha sonraları kendisinin ve birkaç silah arkadaşının yaralı imparator ve sarayın birçok hadımağalarıyla birlikte yakınlardaki bir köy evine sığındıklarını anlatıyordu: Gotlar içeride kimin olduğunu bilmeden evin etrafını sarmışlardı. Kapıyı kırmayı denedikleri sırada bir balkondan kendilerine saldırılınca evi ateşe vermişlerdi. Hikayeyi anlatan, pencereden atlayıp kurtulmayı başarmış ancak diğerleri evin içinde yanmıştı. Gotlar onu yakaladıklarında, evin içinde imparatorun da olduğunu ve en önemli ganimetlerini kendi elleriyle yaktıklarını öğrenince çok öfkelenmişlerdi.

Önceki hükümdarları örnek alan Valens, [yendiği kavimlere atfen] kendisini: "En büyük Cermen fatihi, en büyük Alaman fatihi, en büyük Frenk fatihi, en büyük Got fatihi" olarak adlandırıyordu. Bütün yerkürenin "muzaffer komutanı" ve ölümsüz Augustus³ olarak tebaası tarafından övülüyor, eski gelenek gereğince Roma'nın "dünyaya hükmeden, yeryüzünde dengi bulunmayan devletin", imparator şahsında vücut bulmuş hali olarak görülüyordu. Ve şimdi bu imparator, kısa bir süre önce Hunlardan kaçan barbarlar tarafından öldürülmüştü. Bu vaka bir şok etkisi yaratmıştı ve Roma İmparatorluğu'nu savaştaki büyük kayıplarından daha az sarstığı söylenemezdi. Benzer iki olay, bir asır önce de yaşanmıştı: 251 yılında İmparator Decius ve aynı ismi taşıyan oğlu, yine Gotlarla çarpışırken savaş mey-

3 Tıpkı Gaius Julius Caesar'ın adının "sezar" ya da "kayser" olarak iktidar unvanına dönüşmesi gibi, Gaius Octavius Augustus'tan sonraki imparatorlar da Augustus adını unvan olarak almıştır. (e.n.)

danında can vermişlerdi. 260 yılında da Pers⁴ kralına esir düşen Valerianus, esaret altında sefil bir şekilde ölmüş ve Roma İmparatorluğu o zamana kadarki en büyük buhranını yaşamıştı. Acaba Valens'in ölümü de, tıpkı Valerianus gibi, böyle bir sonuca yol açar mıydı?

Bunu takip eden yıllarda, askerler ve siviller, hatipler ve tarihçiler, pagan şairler ve Hristiyan piskoposlar suçun ve suçlunun tespiti için arayış içine girdiler. Hata, askerlerini idare edemeyen subaylarda mıydı yoksa bir zamanlar Roma'yı büyüten cesur lejyonlar artık cesaretlerini mi yitirmişlerdi? Ordudan buna şiddetli itirazlar geldi: Eski zamanlarda her şeyin daha iyi olduğu suçlaması, güya her şeyin daha iyi olduğu o zamanlarda da vardı. Hadrianapolis yenilgisinin, gökteki tanrıların intikamı olduğunu iddia eden paganlar, Hristiyanları gökten tanrıları kovmakla itham ediyor, onlara kötü gözle bakıyorlardı. Duruma tam tersinden bakan Hristiyanlar ise, Tanrı'nın Romalıları günahlarından dolayı cezalandırdığını iddia ediyor ve tüm Roma'nın Hristiyanlığa geçmemiş olmasını mevcut durumun gerekçesi diye gösteriyorlardı. Katoliklere göre durum açıktı: Flavius Iulius Valens cezasını çekmişti, çünkü 325 yılında İznik Konsili'nde tartışmasız biçimde ortaya konulduğu üzere, Tanrı'nın İsa'da vücut bulduğuna inanması gerektiği halde inanmamıştı; alevlerde yanmak, kafir bir imparatora müstahak ölümdü.

Sözde ahlaki ve dini temellere dayandırdıkları ithamlarını yüksek sesle dile getirenler, çözüme çok az katkı sağladılar. Somut delillere ihtiyaç vardı: Uzun zamandır tüm Romalıların üzerinde bir savaş bıkkınlığı, tükenmişlik yok muydu? Bunun vahim sonuçlar doğuracağını canhıraşça dile getirenleri Hadrianapolis hezimetini korkunç bir şekilde haklı çıkarmamış mıydı? Orada imparatorluk sancakları altında çarpışan Roma ordusuna, artık Roma ordusu denilebilir miydi? Basit bir erden en üst subayına kadar, bu ordunun önemli bir bölümü imparatorluk dışından gelen askerlerden ve ağırlıklı olarak da Cermenlerden oluşmuyor muydu? Bu yapıdaki paralı askerlerin sadece parayla ilgilendiği ve karşı

4 İran'da MÖ 550'de kurulan Ahemeniş İmparatorluğu'ndan itibaren çeşitli Farisi devletlerine verilen ad. Roma İmparatorluğu döneminde var olan Pers imparatorlukları, sırasıyla Partya ve Sasani devletleridir. (e.n.)

taraftaki Cermen soydaşlarına karşı tüm güçleriyle ve canı-gönülünden savaşmadıkları şüphesi göz ardı edilemezdi. Bu görüşe karşı çıkanlar ise, suçlamaları tersine çeviriyorlardı: Ölüm Romalılar ve Cermenler arasında ayırım yapmamıştı. Cermenlerin çoğu çoktan Romalı olmuşlardı; Roma'ya bağlılıklarını göstermek için Romalı isimler taşıyorlardı ya da babaları ve dedeleri zamanında Roma hizmetine girmişlerdi. Sonuçta, açıkça stratejik hatalar yapılmıştı ve nihayet hayatta kalanların dilleri çözülüyordu: Araba kalesinde 10.000 kişinin olduğu bilgisini getiren keşif kolu, çok yanlış bir tahminde bulunarak sayıyı düşük göstermişti. Yağmaya giden Got süvarilerinin beklenmedik bir anda geri dönebilecekleri de düşünülmemişti.

Casusların görevleri eksik yaptıkları itiraf ediliyordu. Akıllı başında gözlemcilerin görüşüne göre de asıl kaybeden Valens'ti. Batı Roma İmparatorluğu tahtını Valens'le paylaşan yeğeni Gratian, haziran başında tehdit altındaki doğuya yardım için büyük bir hazırlık yaptıktan sonra Trier'den⁵ yola çıkmıştı. Gratianus'un özel ulaşı Richomer, Hadrianapolis Muharebesi'nden birkaç gün önce yetişmiş, yeğeninin hemen muharebeye girmemesi ve kendisini beklemesini Valens'ten ısrarla rica ettiğini iletmişti. Yaşça büyük olan Valens, son aylarda Alamanlara⁶ karşı elde ettiği başarılarla adını duyurmuş genç imparatoru beklemek ve zaferi onunla paylaşmak istemiyordu. Aniden birlikleriyle öne atılıp saldırıyı başlatarak Fritigern'le yapılacak görüşmeleri baltalayan iki süvari subayı da Valens'in sabırsızlığından haberdarlardı. Valens, yetişmesine az kalan Gratian gelene kadar karargahta beklemeli, geçmiş iki yıl süresince Gotların savaş gücüne dair acı tecrübeler edinen subaylarına kulak vermeliydi. Alelacele sefere çıkmak, tam teçhizatlı zırhlı askerlere sekiz saatlik yolu yakıcı güneş altında yürütmek, dinlenmiş ve ne yapacağı belli olmayan düşmanın karşısına çıkarıp başarı beklemek, Doğu ordusunu düşüncesizce tehlikeye atınak anlamına geliyordu. Bu, on beş yıl aradan sonra imparatorluğa darbe vuran ve imparatorundan kaynaklanan ikinci felaketti: 363 yılında da Julian, önceki

5 Almanyâ'nın en eski şehri; Roma İmparatoru Augustus tarafından MÖ 15 yılında kurulmuştur. (e.n.)

6 Kavimler Göçü sırasında, bugünkü güney Almanyâ'dan İsviçre'ye doğru göç etmiş Cermen kabileler topluluğu. Türkçe, Fransızca gibi bazı dillerdeki "Alman" sözcüğü buradan gelir. (e.n.)

imparator II. Constantius'un Perslere karşı yürüttüğü temkinli savunma politikalarını terk ederek büyük bir orduyla Mezopotamya'ya girmişti. O da başaramamış ve düşünce-siz hamlesinin bedelini hayatıyla ödemişti.

Kendisi de senelerce bir ordu komutanının kurmay subayı olarak Persiya ve Galya'da⁷ görev yapmış, başka hiçbir Romalı meslektaşının edinmediği askeri tecrübeleri edinmiş tarihçi Ammianus Marcellinus, *Roma Tarihi* adlı çalışmasının 31. ve son kitabında Hadrianapolis'i ana konu olarak ele almıştır. Kitabı kaleme almadan önce savaş alanını gezmiş ve tecrübeli biri olarak, hayatta kalan görgü tanıklarının sorgulamıştır. Herkesin zaten bildiğini kayda geçiren bir ukala gibi davranmıyordu. Fakat sıkça yer alan övgü ve yergilere bakılınca, aralarında üst düzey devlet adamları ve subayların da bulunduğu okuyucularının dikkatini, Roma'nın Gotlar politikasında sadece 378'de değil, yıllar öncesinde de yaptığı hata ve ihmallere çekiyordu. Tarihçi, 31. kitabını 395 yılında kaleme aldığı için Hadrianapolis'in doğurduğu sonuçları da inceliyordu. Yenilgiden sonraki yıllarda imparatorluk sadece içindeki Gotlarla yaşamak zorunda kalmamıştı. Ayrıca Ren ve Tuna kıyılarında Cermenlerle olan sınırlarda yeni felaket bulutları toplanıyor ve bu muhit sorunlarla dolup taşıyordu. Ammianus, gerçekten istendiği takdirde tarihten ders alınabileceğinden emindi. Valens dönemindeki Roma-Got ilişkilerini önyargısız inceleyip ondan önceki imparatorların benzer zorlukları nasıl aştığını dikkate alan biri, gelecekte izlemesi gereken siyasetin kurallarını tarihten kolayca öğrenebilirdi: Sınır güvenliğini sağlamak en önemli hedef olmalıydı. Bu konuda Ammianus tüm Romalılarla aynı fikirdeydi. Eskiden olduğu gibi kontrol altındaki topluluklara Roma toprağında yerleşim izni verilebilirdi. Bunların sevk ve idaresi için çalışkan ve cebini rüşvetle doldurmeyen subaylar görevlendirilmeliydi. Sınırı geçen yağmacılar toplanıp ordular oluşturmadan geri püskürtülmeliydi. Şehirler, Cermenler karşısında boş verdikleri tahkimat sistemlerini ihmal etmemelilerdi. Saldırı-lara karşı önlem almak için sınır ötesine seferler düzenlenmeliydi. Burada en büyük sorumluluk imparatorlukta-
ydi. Kendilerinden önceki en iyi imparatorlar bu sorumluluktan

7 Günümüzde Fransa ve çevresindeki bazı bölgeleri kapsayan, Kelt kavimlerin federasyon benzeri bir yapıda yaşadığı bölge. (e.n.)

asla kaçmamışlardı. Tüm imparatorluğun güvenliği, Doğu ve Batı'daki imparatorların güven içinde birlikte hareket etmelerine ve gerektiğinde ordularını hızla birleştirmelerine bağlıydı. Ammianus Marcellinus'un 31. kitabında anlattıklarında sunduğu öğretiler bunlardı. Tarihçi emindi: Bunlara uyulursa, Roma'nın geleceğinde bir sıkıntı yaşanmayacaktı. İmparatorlukları yeniden yükselişe geçecekti, şans tanrıçasının çarkı dönmeye devam ediyordu. Ammianus Marcellinus iki anlama da gelen "Victura Roma" cümlesiyle ant içiyordu: "Roma muzaffer olacak", "Roma hayatta kalacak".

Ammianus Marcellinus'un ihtiyatlı iyimserliğini herkes paylaşmıyordu. Savaştan iki yıl sonra *De Fide* adlı kitabı yazıp İmparator Gratianus'a ithaf eden Milano piskoposu Ambrosius, onu Hadrianapolis'te, İncil'deki bir kehanetin gerçekleştiğine inandırmaya çalışıyordu. Eski Ahit'te Ezekeil Peygamber, Gog'un⁸ günün birinde büyük bir orduyla geleceği kehanetinde bulunmuştu. Gog da Gotlardan başkası olamazdı (2:137-8). Ambrosius, 390 yılında kaleme aldığı Luka İncili yorumunda, tarihte geriye bakıp Gotların, Hunların ve Alanların Roma İmparatorluğu içinde yaptıkları tahribatı gördükten sonra daha da ileri gidip şu abartılı tespitte bulunur: "Dünyanın sonu geldi. Ahir zamanları yaşıyoruz ve dünyadaki belirli marazlar bunun başlangıcı" (10:10). İsa'nın Yeni Ahit'te kehanette bulunduğu ve ilk Hristiyanların kendi yaşam süreleri içinde bekledikleri son günler artık gelmiş görünüyordu. Tezahür eden ilk "maraz", Hunların ilerlemesiydi. Ambrosius ve Ammianus, felaket zincirinin ilk halkasının Hunlar olduğu konusunda hemfikirlerdi: "Nice nice savaş haberi duyduk! Hunlar Alanlara saldırıyordu, Alanlar Gotlara, Gotlar Tayfallara ve Gotların göçü de bizleri vatanımız İllirya'dan göçe zorladı" (10:10). Ambrosius'un geleceğe bakışı bütün hayalleri yıkacak cinstendi: "Ve hâlâ sonu gelecek gibi görünmüyor." Bunları hem kıyameti öngören bir piskopos hem de bir siyasetçi olarak söylüyordu: Ambrosius, Milano piskoposluğu makamına gelmeden önce İtalyan eyaleti Emilia-Liguria'nın valisi idi ve imparatorun sarayının da yer aldığı, sonradan piskoposluğunu yapacağı şehirde ikamet ediyordu.

8 İncil'deki Gog ve Magog, İslam'daki Yecüc ve Mecüc'e tekabül eden, "ahir zamanda" insanlığı yıkıma götüreceğine inanılan işgalci topluluklardır. (e.n.)

Ambrosius'la aynı dönemde yaşayan Hieronymus 396'da yazdığı bir mektupta durumu şöyle tasvir ediyordu:

Yirmi yıldan fazladır Constantinopolis [İstanbul] ve Jülyen Alpleri⁹ arasında Roma kanı dökülüyor. İskitya,¹⁰ Trakya, Makedonya, Teselya,¹¹ Dardanya,¹² Dakya [Romanya], Epirler [Batı Yunanistan], Dalmaçya ve aynı zamanda Panonya'nın [Macaristan] tamamını yakıp yıkan, insansızlaştıran ve yağmalayan Gotlar, Sarmatlar, Quadlar, Alanlar, Hunlar, Vandallar ve Markomanlar... Bu gözü dönmüş canavarlar kaç zevcenin, kendini Tanrı'ya adanmış bakire kadının, hür doğanın, soylunun onurlarını ayaklar altına alıp onlarla alay ettiler. Piskoposlar tutsak edildi, rahipler ve her mertebeden kilise mensupları katledildi. İsa'nın sunakları at ahırlarına dönüştürüldü, şehitlerin kemikleri mezarlarından sökülüp atıldı. Yas ve gözyaşı içinde ölümün kol gezmediği yer kalmadı.

Hieronymus'un çıkarımı da Ambrosius'la aynıydı: "Roma dünyası çöküyor"du. Hieronymus, İbrahim Peygamber'in doğum yılında başlattığı tarihi, 378 yılıyla bitirmiştir. "Çünkü," diyordu önsözünde, "artık ahlaksız ve kural tanımaz barbarların istediği gibi at koşturduğu dünyamızda hiçbir şey güvende değil." Hieronymus'un dindaşı Aquileia'lı Rufinus, 400 yılında yazdığı *Kilise Tarihi* adlı eserinde Hadrianapolis'i şöyle yorumluyordu: "Bu savaş, o zaman ve daha sonraları Roma İmparatorluğu'nun yaşayacağı felaketlerin başlangıcıydı" (11-13).

Hristiyanlardan ve paganlardan yükselen benzer seslere karşılık veren emektar asker Ammianus, Ambrosius'un bahsettiği marazın tedavi yöntemlerini yazmıştı. O da imparatorluğun büyük bir tehlikenin içine doğru kaydığının ve Gotların, gelecek yeni "insan sürülerinin" sadece öncüsü olduğunun bilincindeydi. Gotların tarihi üzerinden 376 yılını inceleyerek şunu fark etti:

Dış bölgelerde bunlar olurken, kuzeydeki halklar arasında da alışlagelenden daha büyük hareketlenmelerin başladığına dair ürkütücü haberler yayılıyordu: Kökeni belli olmayan barbarlardan oluşan, zorla yerlerinden sürülmüş bir kitle, Markomanların ve Quadların yerleşim alanlarından Karadeniz'e

9 Alplerin bugünkü Slovenya'da kalan kısmı. (ç.n.)

10 Bugünkü Ukrayna ve Rusya topraklarında kurulmuş göçebe devleti. (e.n.)

11 Larissa merkezli orta Yunanistan bölgesi. (ç.n.)

12 Bugünkü Kosova'nın Roma dönemindeki adı. (ç.n.)

kadar uzanan tüm bölgeye akın ediyordu. Tuna boylarında topluluklar halinde ileri geri geziniyorlardı. Bizim insanlarımız önce bunları ciddiye almadılar, çünkü uzak diyarlardan gelen savaş haberleri buraya ulaşana kadar savaşlar bitmiş ya da sönümlenmiş oluyordu. Ancak zamanla daha güvenilir haberler gelmeye başladı ve kabilelerin elçileri gelip yurtsuz kalan halkları için yalvar yakar nehrin bu tarafında yerleşme izni istediklerinde, bu haberler doğrulanmış oldu... (31, 4, 2-4)

Ammianus'un işaret ettiği üzere Tuna'nın ötesindeki bölgeler, daima kaynayan bir kazan olmuştu ve oranın halkıyla ya da uzak kabilelerle mücadele etmek, günlük Roma siyasetinin bir parçasıydı. Ren sınırında da durum farklı değildi. Tarihçi eserinde bu konuya yeterince değinmiştir. Günümüze kadar muhafaza edilmiş bölümü 353 yılından başlayan 14. ve son kitaptaki hakim konu Gotlara gelmeden önce Ren kıyılarındaki Alamanlardan, Burgundlardan, Çamavilerden ve Franklardan, Tuna kıyılarındaki Quadlardan, Sarmatlardan, Tayfallardan bahsetmiştir. Ancak Gotların Roma topraklarında ettiği zulüm, Ammianus'un gözünde Cermenlerle ilgili kaydettiği gelmiş geçmiş bütün zalimlikleri fersah fersah aşılıyor ve resmettiği kasvetli manzarayla diğer kilise babalarını geride bırakıyordu:

Yüz kızartıcı suçların tümünü aynı anda işlediler: yağmacılık, cinayet, katliam, kundaklama ve hür insanlara tecavüz... İnsan iç çekerek seyirci kalıp anlatmaktan başka elinden bir şey gelmeyen korkunç şeylere tanık oluyordu: Şaklayan kırbaç darbeleriyle önlerine kattıkları, korkudan gözleri donakalmış kadınlar, bunların arasında, karınlarında daha ışığı görmeden korkunç şeyler yaşayacak yavrularını taşıyan hamileler, annelerine sıkıca sarılmış küçük çocuklar görülüyor ve elleri zincire vurulmuş halde en sert cezayı bekleyen kızların ve soylu oğlanların ağlayıp sızlama sesleri duyuluyordu. Başları eğik götürülen buluş çağında bakireler, iffetli zevceler, içine düşükleri bu sefaletin en dip haline gözyaşı döküyor ve eşlerini kaybetmektense ölümlerin en kötüsünü bile bu duruma tercih ediyorlardı. Az önce zengin ve hür olan, ancak bir anda serveti ve tüm sevdikleri elinden alınan bir yurttaş, yanıp kül oluşunu izlediği evinden onu kovup etlerini parça parça etmek ya da darbeler ve dayanılmaz işkenceler altında köleleştirmek üzere tutsak eden kana susamış bir galibin eline terk edildiği için sana sitem ediyor, ey merhametsiz ve kör Fortuna."¹³ (31,8,6-8)

13 Roma dininde talih tanrıçası, şansın kişileştirilmiş hali. (e.n.)

Buna karşın, Ammianus'un umut beslediği bir kaynak vardı: *Roma Tarihi*. Roma'nın geçmişine bakan herkes, geleceğin Hristiyanların resmettiği kadar karanlık olmadığını görürdü. 376 yılında Roma'nın aldığı ilk darbelerden sonra kendisinin gerçekçi tespitlerine bakıldığında, tarihçi sanki imparatorluk içinde ölüm çanlarını çalan kilise babalarını hedef alıyordu:

Sadece geçmişten bihaber olanlar, bugüne kadar devletin üstüne böylesine dehşetli bir karanlığın çökmediğini iddia ediyorlar; fakat yanılıyorlar, çünkü korkudan donakalmış halde sadece en yakın geçmişteki talihsiz olaylara odaklanmışlar. (31,5,11)

Ammianus daha sonra Kimberler ve Tötonlarla başlayan Roma-Cermen savaşlarına atıfta bulunuyor ve Cermenlerin on iki yıl boyunca Roma'nın korkulu rüyası olduğu MÖ 113-101 yıllarına kadar uzanıyordu. Geçmişte Roma'yı Cermenlere galip kılan ve imparatorluğu kurtaran şeyin Roma'nın ahlaki değerleri olduğu fikrini hatırlamanın, tarihi baştan sona kat eden asıl tema olduğu anlaşılmaktadır. 2. yüzyıldaki Marc Aunel döneminde, henüz ölçüsüzce yeme ve onursuzca kazanma hırsıyla yozlaşmamış insanlar, en alttan en üste hep birlikte, vatan için şerefle ölmenin yollarını ararlardı (31,5,12-14). Tarihçinin bu uyarısı duymazdan gelinemezdi. Böyle bir dünya görüşü son olaylarla edinilen siyasi ve askeri tecrübelerle birleşirse, imparatorluk ebediyete kadar Cermenlere karşı direnebilirdi. Halkın kanaat önderlerini tarihin içinde bulan ve onun saygınlığını bozmamak için bir an her türden tarihsel eleştiriye unutanların idealist dünya görüşüydü bu.

Kilise babaları daha mı gerçekçiydiler? Dünyanın sonunun geldiğini söylerken haklı mıydılar? İki yüzyıl sonra, 378 yılıyla başlayan bu dönemin bitiminde onların, Ammianus'un, Hristiyanların ve paganların eskiden yaşadığı dünya gerçekten de artık mevcut değildi. Ancak en başta düşecek çığın ne kadar büyük olacağı, hangi yolu tutacağı, hangi yıkımları yapacağı ve durduğunda Roma İmparatorluğu'nun nasıl bir görünüme sahip olacağını hiç kimse bilmiyordu.

İmparatorluğun geleceği hakkında Ammianus'un ihtiyatlı iyimserliği ile Hieronymus ve Ambrosius'un karam-

sar bakışı 5. yüzyılda da devam ediyordu. Bununla birlikte, Hristiyanların ve paganların arasındaki ayrım büyük oranda varlığını koruyordu. Paganlar, Roma'nın sonsuzluğuna olan inançlarından vazgeçmiyorlardı. Hristiyanlar ise, aslında dünya tarihinin devam ettiğini ve düşenin de yaşlı Roma dünyası olduğunu fark ettiklerinde dünyevi işlerin gidişatını karamsar bakışlarla izlemeyi bıraktılar. Tarihçilerin, Gotların Roma İmparatorluğu topraklarına girmeleriyle başlayıp daha sonra diğer Cermen kabilelerinin içerisizmasıyla gelişen ve imparatorluğun batıdaki yarısına yeni bir biçim vermesiyle son bulan çağın sebep sonuç ilişkilerini kavramaları için yeterli mesafeyi koymaları çok zaman aldı. 200 yılı kapsayan bu oluşum ve gelişim dönemini bugün Kavimler Göçü olarak özetliyoruz.

II. KAVİMLER GÖÇÜ: ORTA ÇAĞ'A GENEL BİR BAKIŞ

Cermen kabilelerinin Roma İmparatorluğu'na yaptıkları akınların adını koymasa da bağımsız bir tarihi dönem olarak gören ilk kişi Langobardlı keşiş Paulus Diaconus'tur. MS 795 yılında Güney İtalya'da yer alan Monte Cassino Manastırı'nda halkının tarihini kaleme alırken Paulus, Langobardların 568 yılında son Cermen kabilesi olarak İtalya'ya yerleştiği tarihe kadar süren geçmişin kısa bir özetiyle başlar. 568 yılı, bugün de Kavimler Göçü'nün bitişi olarak kabul edilir. Tarihçi geleneğine uyan Paulus önce bu göçlerin sebepleri üzerinde düşündü, sonra da süreç ve sonuçlarını özetledi. Başlangıç sebebi olarak sıcaklık ve hastalıklarla boğuşan güneye göre daha sağlıklı olan kuzeyin soğuk iklimini görüyordu. Bu iklim sayesinde kuzeyin insanları daha fazla çoğalıyordu ve bundan dolayı oraya Germanyaya deniliyordu. Paulus bu düşüncesini 7. yüzyılda yaşamış Sevilhali İsidor'un bilimsel ama tarihsel olmayan yorumuna dayandırıyor. İsidor kaleme aldığı etimoloji sözlüğünde Germanya'nın Latince çoğulu *germinare* olan germen (filiz, sürgün, erkek evlat) kelimesinden türediğini ve *germanus* (kardeş) kelimesinin de kökünü buradan aldığını yazar (9, 2, 97). Paulus, güneydeki ülkeler köle ihtiyaçlarını nüfusu hızlı çoğalan kuzeydeki Germanya'dan karşılıyorlardı, diye devam eder. Ancak kuzey, hızla artan nüfusu besleyemeyince, birçok kabile vatanlarını terk etmişti. Küçük bir bölüm Asya'ya yöneldi, daha büyük bölüm ise Avrupa'ya. Avrupa'nın kabusu olan Cermen göçlerinin başlıca sebepleri bunlardı.

Seçmiş olduğu kelimeler Paulus'un Kavimler Göçü'ne eleştirel bakışını yansıtmaktadır. Vardığı yargıyı, göçün kendi zamanında dahi gözlemlenebilen sonuçlarına dayandırmaktadır; her yerde yakılıp yıkılmış şehirler bu kabusun kanıtıdır:

Tüm İllirya ve Galya'da ama özellikle de tüm bu kabilelerin vahşetine maruz kalan talihsiz İtalya'da. Zira Gotlar ve Vandallar, Rugiler, Heruliler ve Turkilingler, bunların yanında zapt edilemeyen başka barbar halklar da Germanya'dan kopup geliyorlardı.

Paulus, kabilelerin vatanlarını terk ettikleri zamanlarda zaten kapalı topluluklar halinde bulundukları kanısına katılıyordu. Bu yüzden kabilelerin kendi isimleriyle onlara yabancıların verdikleri isimler arasındaki farkı, eski tarihçiler gibi Paulus da ayırt edemiyordu. Genelde kabileler kendi soylarını kuran atalarından doğarak genişlemiş ama aynı soydan gelen topluluklardı. Güneye doğru göç, hızlı nüfus artışına çözüm olarak atılan bir genişleme adımıydı. Bu durum doğal olarak çatışmalara yol açıyordu, çünkü gittikleri topraklar sahihsiz değildi. Yazar haklı olarak bakışları Cermenlerin sürekli zarar verdikleri Roma İmparatorluğu'nun batıdaki şehirlerine yönlendirir. Çünkü Roma İmparatorluğu'nda politik, ticari ve sosyal hayat şehirlerde yaşıyordu. Paulus aynı zamanda Roma ve Germanya arasındaki kültürel uçurumun can alıcı etkisine de parmak basıyordu: Çiftçilerden, çobanlardan ve avcılardan oluşan Cermen dünyası, şehirleri bilmiyordu. Tarihçi son olarak şehirler üzerinden Kavimler Göçü'nün kronolojik çerçevesine işaret ediyordu. Romalılar ve Cermenler arasında yüzyıllar öncesinde de çarpışmalar olmuştu, fakat 4. yüzyılın sonuna doğru 5. ve 6. yüzyıllarda Cermen kabileleri öyle güçlenmişlerdi ki Roma şehirlerine yaptıkları saldırılar imparatorluğun can damarına basmıştı.

Paulus, Kavimler Göçü'ne bu bakışıyla zamanında zulmüne uğradıkları Cermenleri kuzeyden gelen saldırgan, kültürsüz, acımasız, yağmacılık yapan, yakıp yıkan barbarlar olarak gören çoğunluğa katılıyordu. Ancak Kavimler Göçü sürecinde oluşan ikinci bir görüş de vardı: "Köhne" Batı Roma İmparatorluğu'nun harabelerinden yeni bir Roma-Cermen dünyası ortaya çıkmıştı. Paulus bu gelişmeyle kendi kabilesi olan Langobardlar arasında bir bağ kuruyordu. Langobardlar da Cermen soyundan bir kabileydi, fakat daha sonra "İtalya'da güzelce hüküm sürmüşlerdi." Paulus başka kabilelerin de Roma toprakları üzerinde hükümranlıklar kurduklarını görmezden geliyordu. En önemlilerini

sayacak olursak: Langobardlardan önce Doğu Gotlar İtalya'da, Batı Gotlar İspanya'da, Vandallar Roma Afrika'sında ve Franklar Galya'da. Kendi Langobardlarının tarihini kaleme alan Paulus gerçekleri dile getirmeyip susmakla suçlanamazdı, fakat bunları Langobardların hükümlerliğini kaybettikleri bir dönemde yazdığını da unutuyordu. Frank kralı Şarlman [Carolus Magnus=Büyük Charles] 774 yılında Langobardiya krallığı tacını da giydi ve Langobard yönetimini sona erdirdi. Şarlman'dan öncekiler, 534 yılında Burgundların, 536'da ise Alamanların hükümlerliklerine son vermişler ve 711'de Batı Gotları İspanya'daki hükümlerliklerini Araplara terk etmişlerdi. Langobardlar Kavimler Göçü'nde en son yollara düşen kabileydi ve Franklara en son mağlup olan kabile de onlar olmuştu. 774 yılı bir bakıma Kavimler Göçü'nün bitiş çizgisi oldu. Şarlman artık *rex Francorum et Langobardorum* [Frankların ve Langobardların kralı] unvanını taşıyor ve Frankların bundan böyle Kavimler Göçü sonrası o coğrafyanın varisleri arasında ilk sırada yer aldığını ilan ediyordu. Artık Frank Krallığı, Batı'ya göre Kavimler Göçü saldırılarının üstesinden daha kolay gelen Doğu Roma İmparatorluğu ile eşit güce sahipti.

III. KAVİMLER GÖÇÜNÜN TEKRARLANMA NEDENİ: ANTİK ÇAĞ'IN KAPSAMLI ETNOLOJİK ARAŞTIRMASI

MS 41 yılında Roma imparatoru Claudius, filozof Seneca'yı imparatorun kız kardeşi Julia Livilla ile gönül ilişkisi kurduğu suçlamasıyla Roma'dan Korsika'ya sürgüne gönderdi. Sürgün filozof adaya ulaştığında, annesi Helvia için, başka konuların yanı sıra bireylerin ve halkların yaşamlarındaki istikrarsızlık üzerine düşüncelerini ortaya koyduğu bir teselli kitapçığı yazmıştı. "Göreceksin," diyerek annesiyle öngörüsünü paylaşıyordu, "Kabilelerin ve halkların toplu halde yurtlarını terk ettiğini göreceksin." Bu cümlesini Yunan ve Yunan olmayan tarihten örneklerle belgeliyor, Roma tarihinden annesinin ve kendisinin ülkeleri olan İspanya'da cereyan etmiş bir olayla sözlerini noktalıyordu: Pirenelerin gözlerini korkutamadığı Kimberler MÖ 101 yılında Galya'dan yola çıkıp dağları aşarak İber Yarımadası'na göçtüler. Hikayenin tarihte bilinen devamında, kabilenin geriye göçünden ve MÖ 101 yılında kuzey İtalya'daki Vercellae'de yok edilmelerinden bahsetmeyen Seneca onun yerine bu tarz göçlerin genel bir tasvirini yapıyordu. Bu tasvirde daha önce adı geçen Roma dışı örneklerle değil, Kimberler ve diğer Cermen kabilelerine yer veriyordu. İmparator Tiberius komutasında Cermenlere karşı yapılan çatışmalar ve Ren-Tuna sınır boylarında yapılan tahkimatlar onun gençlik dönemine rastlıyordu. Şüphesiz bu olayları dikkatle takip etmişti. Bunun yanında Germanya'dan gelen çok sayıda yazılı ve sözlü haberleri hatırlıyordu. Filozof, önceden beri ırklarla ilgileniyordu. Bu araştırmalarla gençliğinde bir süre yaşadığı Mısır üzerine bir kitap, ayrıca Hindistan üzerine bir yazı ortaya çıkarmıştı. Fakat her iki eser de günümüze kadar korunamamıştır. Bu yüzden birazdan değineceğimiz göçlerle ilgili bu eserlerin, anlatılarını ne kadar etkilediklerini bilemiyoruz. Göçlerle ilgilenen tarihçiler, Seneca'nın biraz kenarda kalmış çalışmalarının çoğunlukla farkına varmamışlardı. Seneca şöyle diyordu:

İnsanlar bilinmez, geçit vermez topraklar üzerinde kararsız bir şekilde yol alıyorlardı. Çocuklarını, eşlerini ve yaşlılıktan belleri bükülmüş anne babalarını yanlarına almışlardı. Bazıları yolunu şaşırmış halde uzun süre dolanıp durduktan sonra fazla düşünmeden, bitkin bir halde önlerine çıkan ilk yere yerleşiyorlardı; diğerleri yabancı topraklarda silah gücüyle kendi yasalarını işletiyorlardı. Bazı kabileler bu bilinmeze yolculukta deniz tarafından yutuluyor, bazıları her şeyleri nerede tükenirse orada kalıyorlardı. Hepsinin eski yurtlarını terk edip yeni bir vatan arama sebepleri de aynı değildi. Bir kısmı topraklarını gasp edip yurtlarını yakıp yıkan düşmanlardan sağ kurtulup kendilerini yaban ellerde buluyorlardı; bir kısmı iç siyasi kavgalardan kaçıyorlardı, bir diğer grup artan nüfus ve yetersiz kaynaklardan, başka bir grup da veba, sık yaşanan depremler veya kıraç ve verimsiz topraklardan dolayı göçüyorlardı. Bazılarını ise güzel ve bereketli olduğunu duydukları topraklar cezbediyordu. Şu veya bu sebepten insanlar vatanlarını terk ediyorlardı. Ancak bir şey açıkça görülüyor: Doğduğun yerde kalmak gibi bir durum söz konusu değildi. Sürekli değişim, insan türünün bir özelliğidir. Yerküre üzerinde her gün bir şeyler değişiyor. Yeni şehirlerin temelleri atılıyor, yeni halkların isimleri, eskilerin soyunun tükenmesiyle ya da daha büyüklerin içinde erimeleri sonucu öne çıkıyor.” (7, 3-5)

Filozof burada anlatmayı kesmiş ve şu retorik soruyu sormuştu: “Tüm bu halkların topluca yer değiştirmelerinin adı, halk sürgünü değilse nedir?” Seneca bu tarz yer değiştirmeleri tasvir etmekle yetinmiyor, kabilelerin neden tekrar tekrar yollara düştüğünün sebeplerini de bilmek istiyordu. Verimli topraklar uğruna yapılan kavgaları ilk sıraya yerleştiren Seneca’ya göre bu en sık rastlanılan sebepti. “Yabancı topraklarda hüküm sürmek” isteyen güçlü kabileler, daha zayıf olanlara saldırıyor ve onları ilhak ediyorlardı. Seneca’nın tanıdığı Thucydides, Peloponez Savaşı üzerine yazdığı eserinde kadim Yunan tarihinin kısa bir özetiyle başlar ve şu tespiti girizgah olarak kullanır: “Eskiden yerleşimler daha çok değişime uğruyordu ve herkes, sayıca daha kalabalık birileri tarafından sıkıştırılınca kolayca vatanını terk edebiliyordu” (1, 2, 1). Sezar, yaptığı Galya Savaşı’nda Germanya’dan örnekler vermişti. “Suebler tarafından yıllarca süren savaşlarla bunaltılan ve topraklarını işlemeleri engellenen” Usipetler ve Tenkteriler MÖ 55 yılında Aşağı Ren’i aşip karşı tarafa geçtiler (4, 1, 2). Ubiler de o zamanlar Sueblerin yaptıkları kötülükleri Sezar’a şikayet edip, kendi-

sinden yardım istemişlerdi” (4, 8, 3). Toprak için yapılan bu tür çatışmalar Ren ve Tuna’nın ötesindeki kabileler arasında sürekli yaşanıyordu. Bunların en yakın tarihli olanlarını bilebiliyoruz, çünkü bunlar Avrupa’da ilk defa Roma kaynaklarında yer bulabilmişlerdi. Suebler gibi büyük kabilelerin daha küçük kabileleri baskılamasına, Seneca’nın saydığı gerekçelerden biri veya birkaçı sebep oluyordu. Nüfus artışı, ilkel ekonomik koşullar altında avcılık, besicilik ve çiftçilikle geçinebilmenin önünde engeldi, böylece en yakın çare olarak göç etmeye karar veriliyordu. Paulus Diaconus daha sonra bundan bir çıkarım yapmıştı: Seneca, “kaynakları rahatlatmak” tabiriyle her zaman kabilenin tamamı olmasa da bir kısmının, geride kalanların iyiliği uğruna göç ettiğine işaret ediyordu. Devamında doğal afetler, hastalıklar ve özellikle toprak verimsiz hale geldiğinde yaşanan kıtlık durumunda dahi halkın bir bölümü yerinde kalıyor olmalıydı. Elimizdeki ipuçları bazı Cermen kabilelerinin, eski İtalik halklardan aktarılan “kutsal bahar” (*ver sacrum*) geleneğini bilmediklerini gösteriyor: Zor zamanlarda genç ve hareketli savaşçılar göç ediyor ve kendilerine yeni bir vatan arıyorlardı. İç çekişmeler sırasında kaybeden tarafın zorla ya da gönüllü olarak çekip gitmesine verilebilecek politik bir örnek, Tacitus’un *Germanya Halklarının Kökeni ve Yaşama Alanı* adlı eserinde değindiği üzere, yerleştikleri Aşağı Ren bölgesinde daha sonra “iç isyan” çıkartan Batavlardır (29, 1). Seneca, kabile kargaşalarında müdahil veya arabulucu olarak Roma’nın yardıma çağrıldığı birçok olayı kastediyor olmalıydı. Kabilelerin göç esnasında bütünüyle deniz tarafından yutulduğunu ifade etmesi, Kimberler ve Tötonların yükselen deniz sularından kaçarak vatanları Jütland’ı terk ettiklerine dair genelde kabul gören bir görüşü hatırlamasından kaynaklanıyordu. Son olarak, Seneca ekonomik ve kültürel bağlamdaki derin farklılıklara değiniyor ve bunun geri kalmış bölgelerin halklarının yerinden ayrılmasına yol açtığını söylüyordu. Kendilerini onlardan koruyanların gözünde bu göçmenler, açgözlü haydutlardan başka bir şey değillerdi. Tarihçi ve coğrafyacı Poseidonius, yüz yıl öncesinde kaleme aldığı oldukça etkileyici bir eserinde Kimberleri kabile olarak değil, Karadeniz’e kadar uzandıktan sonra batıya yönelen bir haydutlar çetesi olarak nitelendiriyordu. Seneca’nın Roma İmparatorluğu’nun en cazip ülke oldu-

ğunu vurgulamasına gerek yoktu, zira Roma eyaletlerinde daha iyi bir hayatın olduğu haberleri, imparatorluk yıkılana dek, yüzyıllar boyunca sınırların ötesinde insanların umutlarını beslemişti.

Seneca, Roma'nın kuzey sınırlarındaki daimi huzursuzluğu göçebe yaşam tarzına bağlayan görüşe, kabileleri göçlere zorlayan sebepleri anlatarak üstü kapalı olarak karşı çıkar. Nitekim yarım asır öncesinde coğrafyacı Strabo, *Toprağın Tasviri* adlı eserinde basmakalıp bir ilkel Cermen toplumu tablosu çizerek, bu halkların toprağı işlemedikleri, erzak depolamadıkları ve yiyecekleri günlük temin edip geçici yerlerde yaşayarak basit bir hayat sürdürdükleri için Ren ve Elbe Nehirleri arasında dolaştıklarını yazmıştı (7, 1, 3). Ancak Kimberler ve Tötonlar bu tarz göçebeler değillerdi ama onlar da Galya'da toprak arıyorlardı. Tıpkı Sueblerin lideri Ariovistus ya da MÖ 58'de Roma valisi Gaius Julius Caesar'la karşı karşıya gelen Helvetler gibi. Gaius Julius Caesar, Galya Savaşı'nda yeni yerleşim yerleri bulmayı karar veren Helvetlerin nasıl bir yol haritası izlediklerini tarif etmiştir. Topraklarından geçmek zorunda kalacakları kabilelerle yapılan diplomatik pazarlıklar, yük hayvanlarının, arabaların satın alınması ve göçün başlamasından iki yıl önce başladıkları erzak toplama işlemleri bu planın parçalarıydı (1, 3).

Seneca, kabilelerin büyüklüğünün sabit olmadıklarını biliyordu. Bu sebeple, geçmiş on yıllar boyunca tarihçilerin ve coğrafyacıların derinlemesine meşgul olduğu etnik araştırmaların sorunlarına da atıfta bulunuyordu. Antik Çağ'ın kavramsallığında bunun anlamı, yapılarının değişime uğraması sebebiyle eski kabile isimlerinin kaybolması ve yenilerin ortaya çıkmasıdır. Seneca isimlerin başkaları tarafından verilmediği, bizzat kabilelerin kendileri tarafından benimsendiği veya terk edildiği görüşünden yola çıkıyor ve küçüklerin büyük kabileler içerisinde erimesini buna örnek gösteriyordu. Seneca'ya göre bu tür birleşmeler, daha ziyade göçler esnasında gerçekleşiyordu. Sürgün edilerek geldiğinde, annesine de bahsettiği üzere, sürüldüğü Korsika bunun için iyi bir örnekti: Tarihin karanlığında kaybolan eski zamanlardan sonra sırasıyla Grekler, Liguryalılar, Hispanolar ve son olarak Romalılar art arda adaya gelmişlerdi. Seneca'nın bundan çıkarımı: "Üzerinde ilk sahiplerinin hâlâ

yaşamaya devam ettiği bir ülke bulamazsınız. Her yer kar-
makarışık olmuş ve birbirine girmiştir” (7, 10). Antik Çağ
tarih yazımında ve etnografya alanında halkların birbirine
karışması sıkça incelenmiş ve genelde şu soruların cevabı
merak edilmiştir: Acaba karışıma uğramadan kendi toprak-
ları üzerinde en eski çağlardan beri yaşayan bir halk ya da
kabile var mıdır ya da bugünkü yaşayanlar, en eski halkla
kaynaşan ve yeni göçmenleri de kabul eden eski göçmenler
midir? Tacitus, *Germanya*’da şu tezi savunanların izinden
gidiyor: “Germanya’nın kabileleri hiçbir şekilde evlilik yo-
luyla başka milletlerle karışmadılar ve böylelikle bağımsız,
temiz ve sadece kendine benzeyen bir halk oldular” (4, 1).
Antik yazarlar arasında, en azından 500 yıl boyunca, 15.
yüzyıldan 20. yüzyılın ortasına dek, Tacitus’un bu iddiası
kadar geleceğe bu denli güçlü etkileri olacak ikinci bir cüm-
le kuran yoktur. Bu iddiayı coşkuyla içselleştiren ve Cermen
ırkının “saflığıyla” övünenler, Antik Çağ’da Tacitus’un da
anlaşılır şekilde işaret ettiği gibi yaygın bir karşıt görüşün
de olduğunu görmezden geliyorlardı. Zaten efsaneler de
karma etnik oluşumlarla ilgili bolca malzeme sunarak tarih
ve etnografya araştırmacılarının ilgisini çekiyordu. Karışım,
hiçbir şekilde kötü sonuç doğurmamalıydı. *Filipce Hikaye-*
ler kitabını kısaltılmış olarak MS 2. yüzyılda kaleme almış
olması dışında tanınmayan ve Justin sayesinde bildiğimiz
tarihçi Pompeius Trogus, Makedon İmparatorluğu’nun
birçok küçük kabileyi birleştirerek büyümeye başladığını
vurguluyordu. Bu gittikçe genişleyen bir imparatorluk için
güçlü bir büyümenin temeliydi (7, 1, 12). Sevillalı İsidor *Eti-*
molojik Ansiklopedi’sinde elbette kendi gözlemlerine de da-
yanarak iki çeşit kabileyi yan yana koyar: biri soyunu sür-
dürme iddiasında olan, öteki ise “farklı üyelerden bir araya
gelen” (9, 2, 1). Paulus Diaconus da Langobardlar ile ilgili
şunu söylüyordu: 512’de Herulleri mağlup ettikten sonra,
“daha güçlü olmuşlardı, çünkü bu savaşçı halk, yendikleri
kabileleri saflarına katıp büyüyordu” (1, 20).

Seneca işte bu yeni kabile oluşumlarının ilerideki yüzyıl-
larda Roma’yı sarsacağını bilemezdi. Ancak birçok Romalı
gibi bu filozof da Sezar ve Augustus’un iki üç kuşak önce
Ren ve Tuna kıyılarına kadar genişlettikleri imparatorluğa
4000 kilometreye yakın “ıslak sınır” (nehir sınırı) çizdikle-

rinde, Roma'nın başını nasıl bir belaya soktuklarının bilincindeydi. *Doğa Araştırmaları* kitabında bu konuda şu tespiti yapmıştı: "Barışın sağlandığı topraklarla, düşman toprakları arasında Tuna ve Ren akıyor; nehrin biri Sarmatların saldırılarını kontrol altında tutuyor, diğeri savaş düşkünü Cermen kabilesini durduruyordu" (6, 7, 1). Özetle Seneca Cermenleri kabile olarak tanımlar ve bir başka yerde onların sadece Ren kenarında değil, Sarmatların egemenliğinin başladığı ve Tuna Nehri'nin çatallandığı kıyılara dek Roma'nın komşusu olduklarını eklemektedir (4a, 1, 2): Seneca, *Öfke Üzerine* adlı kitabında da endişelerini belirtiyordu. Seneca'ya göre vahşi davranışlarıyla tipik barbarlar olan Cermenlerin eksikliği, terbiye ve disiplindi; bunu sağlamadıkları takdirde, gelecekte durum Romalılar için kötü olacak gibi görünüyordu:

Çünkü kim Cermenlerden daha cesur? Kim istila etmeye daima hazır? Kim, kullanmak için doğup yetiştirildiği, yatkın olduğu, uğruna her şeyi ihmal ettiği silahına davranmak bu kadar can atar? Kim her türlü zorluğa daha dayanıklı olan? Kim onlar kadar az giysiyle yaşayıp sert iklim koşullarından korunma ihtiyacı duymayan? (1, 11, 3)

Bu, Antik Çağ'da ilkel Cermen barbarlara karşı alışlagelmiş bir bakıştı ve bugüne kadar da birçok Avrupa dilinde Kavimler Göçü için yapılan tanımlamalarda etkisini muhafaza etmektedir.

IV. “BARBARLARIN İSTİLASI’NDAN “KAVİMLER GÖÇÜ”NE, TERİMLERİN TARİHİ

Romalılar sadece Cermenlere değil, imparatorluk sınırlarının dışında kalan herkese barbar diyorlardı. Önceleri, anlaşılmayan bir dil konuşan yabancılara, hiçbir değerlendirmeye tabi tutmadan barbar deniliyordu. Romalılar bu yansımalı¹ kelimeyi, aynı anlamıyla Greklerden almışlardı. Grek ve Roma özgüveni, hiç düşünmeden, barbarı medeni olmayan halkların tüm özelliklerini taşıyan ilkel bir kültürün mensubu olarak görüyordu. Yabancı, aynı zamanda düşman ise bu aşağılayıcı barbar algısı anında siyasi bir anlam kazanıyordu. Ancak barbarda kültür tarafından henüz bozulup yozlaşmamış “asil vahşi”yi gören zıt bir anlayış da vardı. Bu anlayışın temsilcileri de bu güzelleme tasviri, doğa insanının yüksek ahlaki değerlerine geri dönülmesi gerektiğine dair bir uyarıya bağlamayı seviyorlardı. Aynı zamanda da uyuşmuş yurttaşlarını, barbar savaşçıların tükenmez gücünün Roma İmparatorluğu için yarattığı tehlikeye karşı uyarıyorlardı.

Roman ve Anglo-Sakson dili alanındaki tarihçiler “Kavimler Göçü” yerine “Barbarların İstilasası”ndan (*Barbarian Invasions, invasion des barbares*) bahsediyorlarsa ve dönemi anlatan kitapların ve makalelerin azımsanmayacak miktarı “Barbarlar” başlığını taşıyorsa, yazarlar bu kelimenin elbette asıl anlamıyla, olumlu ve olumsuz klişeye eşit mesafede durularak, “Romalı olmayan” şeklinde anlaşılmasını istiyorlardı. Ancak günlük yaşamda kullanılan modern dillere “barbar” ve “barbarca”nın Antik Roma’da kullanılan aşağılayıcı şekliyle yerleşmesi, bu iyi niyeti boşa çıkarmış oldu. Tarih bilen herhangi bir Fransız’ın büyük dede ve büyük ninesinin 1870’te, dede ve ninesinin 1914’te, anne ve baba-

¹ Antik Yunanlar (Grekler) ve Romalılar, dillerini anlamadıkları yabancıların “barbar” konuştuğunu düşündükleri için bu hakaretamiz “yansıma sözcüğünü” türetmiştir. (e.n.)

sının 1940'ta Roma döneminin Galya bölgesi olan modern Fransa'ya bilinçli bir paralellik kurarak "barbarların istilas"ından bahsettiğini hatırlamasını herhalde anlayışla karşılarız.² Bu nedenledir ki, *incursio barbarica* (barbar akını), *irruptio barbarica* (barbar baskını), *motus barbaricus* (barbar hareketi) ya da bazen hukuki bir terim olan *barbarica veritatis discursus* (serserice dolaşan barbar vahşeti) tabirlerini kullanan Latin literatürünün zamanında çıkardığı sesin dalgaları, günümüzün bilimsel kavramı olan "barbarların istilas"ının titreşimlerini yaymaya devam ediyor. Böylelikle küresel terminoloji de Roma İmparatorluğu'nun tarihi çağını Roma gözüyle görmeyi kabullendi. Daha sonra geç Latince'de bunlar *invasio barbarica* adı altında birleştirildi. Bu madalyonun bir yüzüdür. Diğer yüzünde ise, iki yüzyıldan beri birleştirilmiş *Völkerwanderung* [Kavimler Göçü] kelimesi Alman bilim dilinde kök saldı.

Elbette Almancada çoğul *Völker* [halklar] ve tekil *wanderung* [göç] kelimelerinin bir araya gelmesi için uzun bir zaman geçti. Romalılar Cermenlerin geneli için *Volk*, yani *populus* (halk), kelimesini hiç kullanmadılar, çünkü bu kelimeyle Roma halkı gibi organize bir devletin halkı kastediliyordu ve Cermenlerin geneli kapsayan bir devleti yoktu. Ara sıra Alaman, Burgund, Frank kavimlerinden bahsetmeler de burada *gen* [kabile] ve çoğulu *gentes* [kabileler] kelimeleri tercih edilirdi. Bizim "kabile" tercümemiz buna özellikle uyuyor, zira *gens* kelimesinin etimolojisi, "ortak bir köken"e işaret ediyor. Bir *gens*'in kapsamı, yani tarih içinde kimin kiminle birleştiği konusu tartışmalıdır. Seneca gibi Romalılar, kendi doğalarına zıt bir görüntüye sahip olan kabilelerin varlığını biliyorlardı, çünkü bunlar zaman içinde farklı unsurlardan bir araya gelmişlerdi. Bu yüzden sadece tek tek Alamanların, Burgundların ya da Frankların değil, Cermenlerin genelini de *gens* olarak nitelendirirken hepsinin aynı atadan geldiğini kesinlikle kastetmiyorlardı. Sıklıkla *gens* ve *populus*'a eş anlamlı olarak kullanılan üçüncü bir kavram *natio* idi. Bazen *natio* bugün kullandığımız geniş kapsamlı nasyon, yani ulus sözcüğünün taşıdığı anlamın

2 Bu tarihler sırasıyla Fransa-Prusya Savaşı (1870), Birinci Dünya Savaşı (1914) ve İkinci Dünya Savaşı'nda (1940) Almanların Fransa'ya düzenledikleri askeri hareket ve işgallere atıfta bulunarak, Kavimler Göçü döneminde Galya'nın Cermenlerce işgal edilmesiyle paralellik kuruyor. (e.n.)

aksine, bir *gens*'in parçası olarak anlaşılıyordu. Zira bu isim, kökeni, *gens*'ten daha güçlü vurguluyordu ve *natio* denen bu küçük kabile parçaları, büyük kabilelerden ziyade "aynı soydan" oluşan topluluklar olarak görülüyorlardı.

Kimberler ve Tötonlarla başlayarak Cermen göçlerini anlatan çok sayıda Antik Çağ yazarı, bu göçleri (*Migration*) anlatırken *migrare* (göçmek) fiilini hemen hemen hiç kullanmamışlardı. Bilimsel ansiklopedilerde *migrare*'yi göç (*Wandern*) olarak değil, temel anlamına uygun şekilde yer değiştirmek ya da terk etmek olarak tercüme ediyorlar. Tarihçi Ammianus Marcellinus *migrare* (göç etmek) fiilini ve *migratio* (göç) ismini sadece halkların zorunlu olarak yer değiştirmelerini kastederek kullanıyordu. Kendisinin de bildiği ikinci anlamı ise göçebelerin ülke değiştirme amacı olmaksızın gezinmeleriydi. Tarihçi Tacitus MS 98'de *Germanya*'sını yazdığında, *migrare* terimini ne zoraki ne de amaçsız göçü anlatmak için kullanmıştı: O, hedefe yönelik bir araya getirilmiş şekilleriyle *immigrare* (bir yere taşınmak) ve *commigrare* (bir yerden taşınmak) kelimelerini kullanmayı tercih etmişti: Ren'in doğusundaki Brukterler yok edildiğinde, Çamaviler ve Angri-variler onların yerine yerleşmişlerdi (33, 1). Dikkat çekici bir yerde *commigrare* fiilinin kullanımı göze çarpar: *Germanya* hakkında genel bilgiler içeren birinci bölümden, kabilelerin tek tek ayrıntılı şekilde anlatıldığı ikinci bölüme geçişte Tacitus, hangi kabilelerin *Germanya*'dan Galya'ya "göç ettiğini" ortaya koyacağını belirtir (27, 1) ve hemen arkasından fiili tekrar eder (28, 3). Seyrek de olsa kullandığı bu dili başka hiç kimse kullanmadı. Kullandığı fiillerde "zorla girmek" ya da "istila etmek" fiillerinin dramatik çağrışımı yoktu. Ayrıca Tacitus'un kısa eserinin Antik Çağ'da hemen hemen hiç okunmamış olması da cabasıdır. Hatta kendisi dahi, bir kez daha Cermenlerin Galya'ya göçüne değindiği *Historiae* adlı eserinde başka fiiller kullanmıştır (4, 73, 3). Rönesans döneminde *Germanya*'nın bir elyazması tekrar keşfedilip 1455'te İtalya'ya ulaştığında, Tacitus'un dili farklı kullanım şekli ilk başlarda fark edilmedi. İleride Papa II. Pius olacak, klasik Latince eğitimi almış Enea Silvio de Piccolomini, 1458'de *Germanya* üzerine bir eser kaleme alırken kendisinden önce konuyu işleyen Tacitus'un yazılarına bir göz atmıştır. Hatta bir defasında, Strabo'nun izinden giderek Cermenle-

ri göçebe olarak tasvir ederken *migrare* sözcüğünü kullanmıştı. Buna karşın Alman hümanist Willibald Pirckheimer 1530'da Nürnberg'de çıkan ve Latince yazdığı *Farklı Yazarlara Göre Germanyanın Kısa Bir Sunumu* adlı eserini kaleme alırken Tacitus'un *Germanyası*'nı daha ayrıntılı değerlendirmişti. Cermen göçlerini anlatırken istila etmek fiilinin yanı sıra *migrare* (göçmek) fiilinin bileşenleri olan *demigrare* (bir yerden göçmek) ve *emigrare* (bir yere göçmek) kelimelerini de kullanmış ve önsözde bu tarihi olgudan "*universalis Germanorum transmigration*" [Cermenlerin toplu göçü] olarak bahsetmiştir.

On altıncı asırda yaşayan, Viyana sarayında doktor, doğa bilimci, kartograf ve tarihçilik vazifesi almış Wolfgang Lazius, Viyana'nın Latince bir tarihini yayımlamıştı. Orada Kavimler Göçü'ne değinmiş (*emigratio gentium*) Tacitus'un *commigrare* (göç etmek) fiilini kullanarak Kimberlerin Asya'dan Ren Nehri kıyısına yaptıkları büyük göçten bahsetmişti. Bunun hemen arkasından 1557'de Latince yazılan eseri *De gentium aliquot migrationibus*'un adını, çağdaşı olan okuyucular *Bazı Kabilelerin Göçleri Üzerine* ya da *Bazı Halkların Göçleri Üzerine* olarak tercüme etmiştir. Martin Luther de 1534'te yaptığı İncil tercümesinde bazen *gens*, *populus* ve *natio*'yu ayırmış, bazen de hepsini sadece *Volk* (halk) olarak tek sözcükle aktarmıştı. Özellikle Zebur'un tercümesinde bol tınlı çoğul *Völker* (halklar) kelimesini çok seviyordu. Tıpkı Vulgarta'nın *gentes* ve *populi* arasında gidip geldiği 67. Mezmur'da olduğu gibi: "Halklar sana şükrediyor Tanrım / tüm halklar sana şükrediyor / halklar sevinçten ağlıyorlar / halklara doğru yolu gösterdiğin için / ve halkları yönettiğin için."

Hartmann Schedel'in *Nürnberg Kroniği* kitabının 1493 yılındaki Almanca baskısında, göç etmiş Alman kabileleri ya da halklarına dair herhangi bir bilgi yoktu. Sebastian Frank 1538 yılında *Germany chronicon*'da (Germany Kroniği) kitabın şu ayrıntılı alt başlığındaki konuları ele almıştır: "Germany kaç ülkeyi ve kaç halkı kapsıyor ve sınırları nerelere uzanıyor, hangi sıklıkla yurtlarını başka ülkelere taşıyorlar." Johann Eberlin von Günzburg, 1526 yılında Tacitus'un *Germanyası*'nı ilk olarak Almancaya çevirirken, *commigrare*'yi (bir yerden başka yere yol almak) bazen *ziehen* (yol almak)

bazen de *kommen* (gelmek) olarak çevirmiş ama *immigrare* fiilini (bir yere yerleşmek) kullanmamıştır. Yeni başlayan Alman bilim yayınlarında Pirckheimer, *transmigratio gentium* ifadesini ve Lazius'un kitap başlığı olan *migratio gentium*'u "Wanderung der Völker" [Halkların Göçü] olarak tercüme etmiş ve Geç Antik Çağ'da meydana gelen olayları *die grosse Wanderung der Völker* [Kavimlerin büyük göçü] olarak öne çıkarmıştı. Johann Jacob Mascou, 1726 yılında bunu *Almanların Tarihi* kitabının önsözünde ve konuya ithaf ettiği yedinci kitabının başlığında daha güçlü ve dikkat çekici bir şekilde kullanmıştı. 1746'da Zedler'in *Evrensel Sözlüğü*, "Völkerwanderungen" [Kavimlerin Göçleri] ifadesine ilk kez yer vermişti. Elbette bu yaklaşım, henüz alışılmadık bu ismi taşıyan meselenin "halkların toplu hareketleri" adı altında ele alınacağını belirtmek içindi. Daha sonra adı geçen hareketler arasında Roma İmparatorluğu'nu etkileyenler öne çıkarılacaklardı.

1778'de Michael Ignaz Schmidt, *Almanların Tarihi* kitabında söz konusu terimi kullansa da, *sogenannten* "[sözde] Kavimler Göçü" diyecek kadar tereddüt içindeydi (s. 15-16). Ancak sıra Hun akınlarına ve Gotların göçlerine geldiğinde, onları doğrudan yeni bir çağ başlatanlar olarak, "tarihte Kavimler Göçü'nün adı altında ortaya çıkan o büyük oluşumun özü" şeklinde beyan ediyordu (s. 129). Johann Christoph Adelung da 1780'de yayımladığı sözlüğünde onun izinden gidiyordu. Anahtar kelime olarak "Völkerwanderung"u benimsiyor ve açılımını yapıyordu: İsa'nın doğumundan birkaç asır sonra Asya'nın kuzeyinin ve Avrupa'nın tamamının şeklini değiştirecek boyutta yeni bir oluşuma yol açan ve birçok halkın gerçekleştirdiği göçler.

1792'de Schiller, bu özel kavram "Völkerwanderung"a o kadar aşınaydı ki Haçlı Seferleri üzerine kaleme aldığı ve bir bölümünü yayımladığı çalışmasına şu başlığı atmıştı: *Über Völkerwanderung, Kreuzzüge und Mittelalter* [Kavimler Göçü, Haçlı Seferleri ve Orta Çağ Üzerine]. Fakat iki devir arasında cüretkar bir bağlantı kuran bu metnin içinde "Völkerwanderung" yer almıyordu. Schiller herhalde bu modern kavramı, okuyucularında merak uyandırmak için sadece başlıkta kullanmıştı. Ayrıca baskın halkın ayaklanması olan Fransız Devrimi'nin ortaya çıkmasından 3 yıl sonra *Volk* kelimesi

Almanya'da yeni bir anlam kazandı. Bu anlamı bilhassa güçlendiren kişi Herder'di. Ona göre "halk", büyümüş bir organizmaydı. "Halkın Ruhı" [*geist*] ona hayat üflemişti ve bu hayat, kendisini "halkın karakteri" ve "halk dili", "halk şiiri" ve "halk şarkıları"nda gösteriyordu. 1791'de Herder, *İnsanlığın Felsefe Tarihi Üzerine Düşünceler* çalışmasının Avrupa halklarına ithaf ettiği dördüncü bölümünü tamamlamıştı. 18. kitabın önsözünde bildirdiği gibi, "Kuzeyli halkların Roma İmparatorluğu eyaletlerine yaptığı meşhur göçler" bunun içindeydi. Daha 16. kitapta "uzun Kavimler Göçü" konusunu, barbarların bundan daha önce Akdeniz kıyılarına göç etmesi olayından ayırmıştı. Immanuel Kant 1798'deki *Anthropologie in pragmatischer Hinsicht* [Pragmatik Açıdan Antropoloji] eserinde geleneksel olan "halkların toplu göçleri" ifadesini kullanmaya devam etti.

Bununla beraber, takip eden yıllar içinde tekil hali (göçleri yerine göçü) gittikçe yerleşti. 1822'de Hegel, tarih felsefesi üzerine ilk sunumunu gerçekleştirmiş ve bunun Cermen dünyasını inceleyen dördüncü bölümünde ilk kısmı şu başlıkla açmıştı: "*Die Völkerwanderungen*" [Kavimler Göçü] Böylece, kavimler göçünün kökeni konusunu araştırmak istemediği yönünde düşüncelere de engel olmuştu. Tarihçi Arnold Heeren, 1799'da *Kadim Devletler Tarihi Kitabı*'nda, aksi takdirde yavan kalacağını düşünerek, "kavimler akını" ya da "kavimler akınları" ifadelerini başta daha çok benimsemişti. Üzerinde düzenlemeler yaptığı daha sonraki baskılarda ise "kavimler göçü" ifadesine geçiş yapmıştı. Bu kelimenin o zamanlar "kavimler kırbağı" gibi, Napolyon'a karşı yapılan savaşlar neticesinde halkın içinde bulunduğu ruh haliyle türeyen türevleri de ortaya çıkmıştı. Bu terimler arasında "kavimler baharı", "kavimlerin şafağı" gibi daha şiirsel olanların yanı sıra mücadeleyi çağrıştıran "kavimler savaşı" da vardı. Heine, 1828'de *Reisebilder* adlı eserinin Verona'ya varışıyla ilgili üçüncü bölümünde bu şehri, "tarihçilerin kavimler göçü diye adlandırdığı olayda", göçen Cermen halklarının İtalya'daki ilk durağı olarak not ediyordu. Bundan sonra bu yeni kelimeye karşı dilbilimsel çekinceler azalmaya başladı. Ancak Goethe, 1829 yılında *Wilhelm Meister'in Çıraklık Yılları* eserini yayımladığında bu kelimedenden uzak durmuştur. Kitapta, göç etmek isteyenlerin lideri Leonardo'nun, göçün

birey ve halk yaşamını etkisi üzerine yaptığı, aslında 1810'da kaleme alınan ama Seneca'nın çalışmasını hatırlatan konuşmada tarihi Kavimler Göçü'ne dair sadece genel bir imada bulunur: "Hiçbir direnişin fayda etmediği, masum halkların duvarlarıyla, kaleleriyle korunup baş edemediği o fatihleri, o silahlı göçmenleri ürpererek düşünelim."

Bazen bu kullanımlara gerçekçi itirazlar da oluyordu: Yukarıda bahsettiğimiz Zedler, yazdığı sözlükteki 1750 tarihli ve Halkların Toplu Yolculukları adlı makalesinde, bütün bir halkın taşı tarağı, çoluk çocuğu toplayıp yollara düşmüş olması fikriyle alay etmişti. Yazar, 1733'te *Avrupa'da Taçlı Başların ve Diğer Egemen Soyluların En Önemli İktidar Teşebbüslerine Giriş* adlı kitabında Roma İmparatorluğu'nda maiyetleri eşliğinde kendi illerini fethedenlerin, Cermen beylerinin soylarından gelen oğulları olduğu görüşünde kendisiyle hemfikir olan hukukçu Johann Ehrenfried Zschackwitz'in izinden gidiyordu. Leopold von Ranke de 1883'te kendisinin *Dünya Tarihi* adlı eserinde "*Völkerwanderung*" kelimesine ve bu sürecin Hun akınlarıyla başladığı yönündeki yaygın teze karşı duyduğu çekinceleri belirtiyordu: Çok daha gerilere uzanan Roma-Cermen ilişkileri tam da burada, bu isim altında (Kavimler Göçü) yeni bir çağın başlamasına izin vermezdi. Bundan dolayı, Michael Ignaz Schmidt gibi o da "sözde kavimler göçü" diye bahsetmeyi tercih ediyordu. Bugüne kadar muhafaza edilebilmiş bazı dinleyici notlarından anlaşıldığı üzere, yaptığı konuşmalar da bu tabiri kullanmıştı. Ranke'nin 370'ten beri Roma sınırlarında olup bitenlere daha geniş bir tarihsel çerçeveden bakılmasını tavsiye etmesi önemlidir (4, 1, 153).

Kavimler Göçü'yle ilgili kavramlar tarihini burada bitirirken şunu belirtmek isterim: Alamanlar, Burgundlar, Franklar, Gotlar, Suebler, Vandallar ve diğerlerinin kabile, kavim, halk, etnik grup ya ulus olup olmaması üzerine süregelen tartışmalar, şimdilik kelimeler ve onların tarihi etrafında gelişen bir kavgadır. Yakın dönemin bilimsel çalışmalarında, yukarıda zikredilen Antik Çağ yazarlarının savunduğu, "bir kabilenin heterojen yapıda olabileceği" anlayışı yeniden kendini gösterdi. 1945 yılının Kavimler Göçü araştırmalarında neden bir dönüm noktası olduğu ise son bölümde gösterilecektir.

V. KAVİMLER GÖÇÜ'NDEN ÖNCE ROMA VE CERMENLER: BEŞ YÜZ YIL ÖNCEKİ DURUM

Tacitus, MS 98 yılında *Germanya* kitabını yazarken, Roma'nın zaman içinde Cermenlerle yaptığı ve kazandığı çok sayıda kanlı muharebe üzerinde etraflıca düşünüp geriye doğru bir hesap yapmıştı: Romalıların ilk kez bir Cermen kabilesinin, Kimberlerin savaşlarından haberdar olmalarının üzerinden tam 210 yıl geçmişti ve bilanço nasıl görünüyordu? Tarihçi, kısa ve alaycı bir bilanço çıkarıyordu: "Germanya bu kadar uzun zamandır sürekli mağlup ediliyor" (37, 2). Kayser Vespasian ve iki yıl önce öldürülen oğlu Domitian'ın elde ettiği en son başarılarını yargılama şekli de daha az iğneleyici değildi: "Cermenlere karşı kazanılan zaferlerin kutlama sayıları, kazanılan zaferlerden de fazlaydı" (37,5). Tacitus'un tüm Romalı okurlarının dizelerini iyi bildiği şair Vergilius, İsa'dan önce yaklaşık 23 yılında yazdığı ulusal destanı *Aeneis*'de Roma politikasının düsturunu şöyle özetlemişti: "Ey Romalı! Düşün, görevin ne olmalı: Egemenlikle halkları yönetmek ve itaat edenleri incitmediğin, asileri ise yere yıktığın bir barış düzeni oluşturmak" (6, 851-853). Tacitus da ağırbaşlılıkla bunu düşündü ve Cermenlerin, Vergilius'un bu taleplerine iki yüz yıldan fazladır direnen asilerden oldukları sonucuna ulaştı. Vergilius'un özellikle hitap ettiği Romalı, daha o zamanlar Ren, Tuna ve Elbe Nehirleri arasında kalan toprakları "Germanya" eyaleti altında imparatorluk bünyesine katma planları kuran genç Kayser Augustus'tu. İsa'dan sonra 9 yılında, Cherusk'lu Arminius, Teutoburg Ormanı'nda üç Roma lejyonunu imha ettiğinde bu plan başarısız olmuştu. Augustus'tan sonra gelen Tiberius, İsa'dan sonra 14 yılında başa geçmesinin hemen ardından imparatorluğu Elbe'ye kadar genişletme planlarından vazgeçmişti. Cermenler, Vergilius'un da işaret ettiği üzere Roma'nın politik ve ideolojik genişlemesinin temelini oluşturan dünya hakimiyeti emelini büyük bir darbe

indirmişlerdi. İsa'dan önce ilk yüzyıldan itibaren Roma'nın iddiası bu olmuştu. Başına bir imparator geçtiğinden beri, o hükümdar bu iddianın temsilcisiydi ve ondan bu iddiayı gerçekleştirmesi beklenirdi. Monarşinin kurucusu Augustus, imparatorluk halkı için kaleme aldığı büyük faaliyet raporunda, "yerküreyi Roma halkının hakimiyeti altına aldığını ve bunu gerçekleştirmek için neler yaptığını" anlatıyordu. Aynı ruh 350 yıl sonra da Valentinian ile kardeşi Valens'in unvanlarına ekledikleri "*Domini orbis*" (Yerkürenin Efendileri) tabiriyle kendini gösteriyordu.

Roma, imparatorluğu çevreleyen ülkelerle ilişkilerinde de her zaman belirleyici güçtü. Daima kendisinin yüceliğinin (*maiestas*) tanınmasını şart koşuyordu. "Daha büyük" anlamına gelen *maior* kökünden türeyen *maiestas*, yani "majeste", zaten tek başına üstünlüğü vurguluyordu. İki taraf sözde eşit olarak karşı karşıya geldiğinde dahi, resmiyete dökülmeyen bir üstünlük geçerliliğini koruyordu. Sınırlarının dokunulmazlığı, yüceliğinin (*maiestas*) neredeyse hiç ilan edilmemiş fakat hassas bir göstergesiydi. Sınırlar, modern anlamdaki sabit çizgiler değil, sınır görevi gören nehirlerin ötesini de kapsayan, değişken genişlikte mıntikalardı. Orayı izinsiz geçen, Roma halkının düşmanıydı. O düşmanla pazarlık yapılmıyor, ya kaçmasını ya da imha edilmesini sağlayana dek ve muzaffer Roma'nın sınır güvenliğini yeniden temin edene dek onunla mücadele ediliyordu. Kimberler ve Tötonlar, Roma'nın mutlak egemenliği uğruna ne denli acımasızca savaştığını tecrübe eden ilk Cermenlerdi ama ilk işgalciler değillerdi. O zamanlar birçok lejyonun kaybına yol açan ağır yenilgilere rağmen, Roma senatosu Cermenlerin ısrarlı toprak talebini reddetmişti. Doğal olarak, Roma bir kez sınırlarına dahil ettiği bir karış toprağı bir daha kimseye kaptırmamalıydı. Bazı azimli saldırganlar, bu gerçeğı de tecrübe ederek kavramışlardı. Güvenlik garantisi, müttefiklerin topraklarını ve politik gidişata göre şekillenen çıkar bölgelerini de kapsıyordu. Vali Julius Sezar, İsa'dan önce 58'de tüm Galya'yı fethetmeye karar verdiğinde, bu sefer sırasında toprak arayışındaki Helvetler (Şimdiki İsviçreliiler) ve Sueblerin beyi Ariovist tarafından rahatsız edilmek istemiyordu. Her ikisi de anlaşmaya yanaşmayınca, Roma sınırlarını Ren Nehri'ne kadar genişletip güvence

altına alabilmek için bu iki kavimle savaşarak yolu açmak zorunda kalmıştı.

İmparatorluk halkı, Augustus'un imparatorluk sınırlarını Ren ve Tuna'nın kıyılarına taşımasından beri nehirlerin ötesinde baş belası olmaya devam eden Cermenlerden korunmalıydı. Bu görev için her iki nehrin kıyılarında her biri beş altı bin piyadeden oluşan sekizer lejyon hazırđı. Lejyonların karargahları arasında atlı ve piyade destek kuvvetleri için yapılan kaleler zinciri sıralanıyordu. Yaklaşık 85 yılında Domitian, "Decumatların yurdu" denilen ve Ren, Main, Neckar nehirleri arasında yer alan bölgeyi *Germanya Superior* (Yukarı Germany) eyaleti adı altında birleştirmişti. Ağağ kütüklerinden yapılma kazıklardan oluşan duvarlarla korunan bir devriye yolu olarak başlayıp, daha sonra kaleler ve gözetleme kuleleriyle takviye edilen bir güvenlik şeridi, yeni eyaletin doğu sınırını oluşturuyordu. İmparator Domitian, sınırları Koblenz'in kuzeyindeki Vinxtbacht'ta sona eren Yukarı Germany eyaletine, Ren Nehri'nin değişken genilelikteki sol kıyısı boyunca gidip nehir ağzına kadar uzanan *Germania inferior* (Aşağı Germany) eyaletini de eklemişti. Bunun üzerine Ren bölgesi, Roma'nın garnizon lejyonlarının sayısını yarıya indirebileceği denli rahatlamıştı. İmparator Trajan'ın Daklar'ı yenmek için 101-102 ve 105-106'da iki savaş yapmak zorunda kaldığı Tuna kıyılarında durum farklıydı. Bu savaşların sonucunda oluşturduğu Dakya Eyaleti, imparatorluğun kuzeydeki son büyük fethiydi.

Roma'nın askeri savunmasına ayrıca sınırlarının ötesindeki kabilelerin her biriyle yürüttüğü ilişkilerin getirdiği diplomatik güvence de dahildi. Augustus, Faaliyet Raporu'nda "Kimberlerin, yani ezeli Cermen dışmanlarının ve aynı zamanda Semnonlar ile diğer Cermen halklarının, elçiler aracılığıyla Roma halkının dostluğuna talip olduklarını" gururla paylaşıyordu (26, 3). Roma'nın yabancı bir güçle arasındaki barış yanlısı münasebetler, *amicitia* (dostluk) olarak adlandırılıyordu. Belirli ama bazı durumlarda değişen şartları ve yükümlölükleri olan bir ittifak sözleşmesi, yani *foedus*, bu dostluğun pekişmesini ve ilerletilmesini sağlıyordu. Rica eden konumunda Roma değil, her zaman küçük ortak olduğu için, bu ikili ilişkilerde kimin sözünün geçtiği baştan belliydi. Kaynaklarda bazen Roma'ya bağlı, *protec-*

torate ya da vasal¹ devletlerden bahsedilir, bu sözcükler de çeşitli dünya dillerine Latince'den geçmiştir.

Aynı şekilde bir *foedus* (ittifak sözleşmesi) de, yenilen ve dolayısıyla tüm haklarından mahrum kalan düşmanın kaderini kazananın ellerine bıraktığı teslimiyet (*deditio*) ile son bulmalıydı. Roma, farklı kabileler arasında ya da kabilelerin içinde, genelde kabilenin soylularının etrafında gelişen kavga ve çatışmaları kendi lehine kullanıyordu. Tacitus'un *Germanya*'sından bir bölüm, Roma'nın çıkarıcı politikasını belgeliyordu: İstilacı Çamaviler ve Argrivanlar Yukarı Ems bölgesinde yaşayan Brukterleri, akraba kabileler yardıma yetişemedi, tamamen yok etmişlerdi. Tarihçiye göre, Romalılar da tanrıların lütfu olarak gördükleri bu olayı memnuniyetle izliyorlardı. Cermen tehlikesinden endişeli olan Tacitus, inanışa göre Roma'yı yücelten tanrılardan, Roma Devleti'nin parasından ve askerinden tasarruf etmesini sağlayacak bir armağan daha istiyordu: "Kabileler madem bize karşı sevgi beslemeyecekler, en azından birbirlerine karşı nefret beslesinler ve bunu yaşatsınlar; çünkü imparatorluğun kaderini belirleyen Fortuna bize düşmanlar arasındaki anlaşmazlıktan daha büyük bir hediye bahşedemez." (33, 1-2). Sonraları Hristiyan yazarlar dahi, kayserlerin veya generallerin Romalı kanı akmasın diye kabileler arasındaki düşmanlıklardan faydalanmalarında kınanacak bir şey görmemişlerdi. Kabilelerin veya reislerinin, iç anlaşmazlıklarında kaysere başvurup onun müdahalesini istemeleri az rastlanır bir durum değildi. Böylelikle Tacitus'un *Germanya*'da belirttiğine göre Markomanların ve Quadların kralları, ancak Roma'nın desteğini alırlarsa tahtlarını koruyabiliyorlardı (42, 2). Bazı sikkeler de kimi kabile beylerinin konumlarını Roma'nın lütfuna borçlu olduklarını belgeliyor. 140 ve 144 yılları arasında basılan, üzerinde Antoninus Pius'un yer aldığı bir kabartmada şu ilan ediliyordu: "Quadlara bir kral verildi, Rex Quadis Datus". Ayrıca krallar ya da asiller kanlı kabile çatışmalarında yenildiklerinde, onları çoğunlukla sadece Roma topraklarına kaçmak kurtarıyordu.

Kabileler arası sükuneti sağlamak ya da sınırlarına yapılan baskıyı azaltmak için yapılan tehcir,² etkili bir yöntem-

1 Daha güçlü bir devletin üstünlüğünü kabul etmek zorunda kalan kukla devlet, protektora, himaye, bağımlı devlet veya uydu devlet. (e.n.)

2 Zorunlu göç, sürgün. (e.n.)

di. Bunu gerçekleştiren her defasında baskı uygulamak gerekmiyordu. Augustus'un valisi Marcus Agrippa, İsa'dan önce 19 yılında Köln Ovası'nda³ yaşayan Ubilere yeni yerleşim yerlerine taşınma talimatı verdiğinde, muhtemelen kabilenin bir kısmı peşlerindeki Sueblerden kurtulmak için Neuveried Havzası'ndan yola çıkıp Ren nehrini çoktan aşmışlardı. Tiberius MÖ 8 yılında Sugambreleri Aşağı Ren, Suebleri de yukarı Ren bölgesine ayırarak kırk bin insanı yeniden iskan etmiş, ayrıca elli bin Dak'a da Tuna'nın güneyinde yerleşim alanı vermişti. MS 60-67 yılları arasında Moesia eyaletinin valiliğini yapmış Plautius Silvanus, mezar taşındaki yazıtta, "100.000'in üzerinde Trausdanuvyalıyı vergi mükellefleri olarak, eşleri, çocukları, reisleri ve krallarıyla birlikte oraya taşıdı" ifadesiyle övülüyordu. Hemen her yerde yeni yerleşimcilerin kabile yapısı ilk başlarda korunuyor, sonra idareyi her şeye hakim olan eyalet yönetimi devralıyordu. Bununla birlikte, Roma topraklarındaki rahatlığı eski yurtlarındaki sefalet ve tehlikelere yeğleyen yeni yerleşimciler zamanla Romalılaşıyorlardı. Sınır eyaletlerindeki seyrek yerleşime sahip bölgelere güvenilir çiftçilerin ve çobanların yerleştirilmesi Roma'nın çıkarıydı. Bu yerleşimciler sadece vergi gelirlerini arttırmıyor, aynı zamanda yeni mülklerini sınırı zorlayan eski komşularına ve yağmacı çetelere karşı da savunuyorlardı. Yeni yerleşimcilerin yükümlülükleri arasında, gerektiğinde askerlik hizmeti sağlama görevleri de vardı. Roma sınırlarının dışında kalan federe kabilelerden de belli aralıklarla asker desteği talep ediliyordu. Bu tarz kabile birlikleri başta düzenli ordunun dışında, kendi komutanlarının emri altında ve kendi geleneksel silahlarıyla savaşıyorlardı. Daha sonraları düzenli destek kuvvetlerine (*auxilia*) kabul edilmeye başladılar. Roma yazıtları bize beş yüz veya bin kişilik atlı ya da piyade gücünde bir dizi Cermen Kohortu'ndan⁴ bahsetmektedir. Bu takviye kuvvetler kimi zamanlar vatanlarından çok uzakta görevlendiriliyorlardı. Örneğin Main ve Taunus arasındaki (günümüz Almanya'sının güneydoğusu) bölgeden gelenlerden oluşan *Cohors Mattiacorum*'un (İttifakların Kohortu) as-

3 "Köln Koyu" da denir; Almanya'nın batısında, Ren Nehri yöresinde, güneydoğudaki Bonn'dan kuzeybatı yönüne doğru Köln üzerinden Düsseldorf ve Neuss yakınlarına dek uzanan alçak, taraçalı düzlükler. (e.n.)

4 Latince, *cohors*, çoğulu *cohortes*; sayı olarak "tabur"a denk gelen, genellikle 500 kişilik askeri birlik. (e.n.)

kerlerinin kayıtları sadece Mezya'da [günümüzde Romanya ve Sırbistan] bulunmuştu. Birçok "barbar" savaşçı için ortalama 25 yıl süren *auxilia* (destek kuvvetleri) hizmeti zoraki bir görev değil, keyifle seçilen bir yaşam biçimiydi. Burada düzenli gelir vardı ve terhis olduktan sonra da çok arzulanan Roma vatandaşlığı elde ediliyordu. Görevleri süresince Roma geleneklerine zaten alışmış oluyorlardı. Roma yönetimi planlı bir kültür politikası izlemeseydi bile ordu sadece Latince komuta diliyle bile Romalılaşmayı destekleyen, farklı kültürlerin kaynaştığı büyük bir eritme potası gibiydi.

Tüm Cermenleri kapsayan bir ulusal bilinç mevcut olsaydı dahi, destek birimlerinin ve lejyonerlerin en büyük komutanları ve kayserleri üzerine ettikleri yemin bu bilince üstün gelirdi. Fakat modern ulusal devlet yapısının en sevdiği fikir olan böyle bir ulus bilinci yoktu ve bu yüzden Cermen destek birlikleri, sözde "hür Germanya'nın" (*Germania Libera*) Cermenlerine karşı savaşırken hiçbir rahatsızlık duymuyorlardı. Kayserler, Cermen krallarının itaatini parayla sağlamaktan da çekinmiyordu. Parayla elde edilen barış çoğunlukla savaşla elde edilenden daha ucuza geliyordu. Hediyeler söz konusu olmadığında ise parasal ödemeler yapılarak, yabancı kabile şeflerini maaşa bağlamanın kibirli keyfini kayserlere yaşatan hibeler veriliyordu. Gelenek bilinci olan Tacitus'a göre bu ödemeler sakıncalıydı ve kaleme aldığı *Historien* (Tarihçi)'de hüznüyle, "Roma Devleti'nin parasını değil de cesaretini kullanmada daha iyi olduğu" geçmişe bakıyordu (2, 69, 2). Tarihçiye göre bu araç (para) *Germanya'da* işaret ettiği gibi (15, 3; 42-2) "Roma'nın para hırsını dışarıya ihraç etme" hatası sebebiyle de sakıncalıydı. Cermen tamahkarlığı artık dillere düşmüştü.

Romalı tüccarlar paranın en azından bir kısmının geri akmasını sağlıyorlardı. Tacitus'un *Germanya'sında* yazılana göre, sınıra yakın bölgelerde takas ticareti ayakta kalmıştı (5, 4-5, 23). Cermenler ihraç mallarından iyi para kazanıyordu. Köleler de bu malların arasındaydı. (24, 2) Baltık Denizi'nden getirilen kehribar için Romalı tüccarlar istenen her ücreti veriyorlardı (45, 4). Elbe ve Tuna arasında yerleşik Suebli Hermundurlar, Roma'yla dostluklarına diğer Sueb kabilelerine göre daha fazla özen gösterdikleri için geniş çaplı ticari imtiyazlar elde etmişlerdi. (41, 1) Barış zamanlarında

ekonomik ve politik ilişkilerini geliştiriyorlardı. Fakat ticaret her zaman barışın güvencesi olamıyordu.

Ren ve Tuna kıyılarında askeri güvenlik, diplomasi ve ekonomi ilişkilerinden meydana gelen sistem, Marcus Aurelius'un yönetimi döneminde (161-180) ilk kez bir krize girmişti. Kayda değer husus, krizi çıkaran tarafın halihazırda uzun zamandır Roma'ya komşuluk yapan kabileler olmamasıydı. Çıkış noktası çok daha uzaklarda, kuzeydoğudaydı. Antik Çağ'da adları "Gutonlar" olarak aktarılan Gotlar, 150-160 yılları arasında Vistül Nehri'nin aşağı (alçak) kısımlarında (bugünkü Kuzey Polonya'da) nehir boyunca yukarıya doğru ilerliyorlardı. Burgundları batıya, Vandal-ları güneye doğru hareket etmeye zorluyorlardı. Bu ilişkiler artık tek tek takip edemeyeceğimiz bir zincirleme reaksiyona yol açmıştı, fakat çok geçmeden Ren Nehri'nden Karadeniz'e kadar tüm kabileleri Roma'ya karşı birleştiren büyük bir koalisyon ortaya çıktı. Roma kayserlerinin biyografilerinden oluşan bir Geç Antik Çağ koleksiyonu olan *Historia Augusta* (Augustan Tarihi), Marcus Aurelius'un hayatıyla ilgili kısımda (*Vita Marcus Aurelius*) on altı kabile sayar ve Roma'ya karşı onlarla iş birliği yapan başka kabilelerden de bahseder (22, 1). Roma karşıtı taraflar belli ki üstün konuma gelmişlerdi ve 162'de Marcus Aurelius, Ren ve Tuna boylarından çok sayıda birliği, doğudaki Partlarla yapılan savaşta kullanmak üzere geri çektiği için, nehir boylarındaki sınır savunma hatlarının seyrelmesini fırsat bilmiş olmalıydılar. Koşullar fazlasıyla müsaitti: Kastoboklar, Balkan Yarımadası'nı Orta Yunanistan'a dek katetmişlerdi, Vandallar Dakya'ya yerleşmeye çalışıyordu, altı bin Langobard ve Obi ise Pamonya'ya akın etmişlerdi. Hatta Markomanlar ve Quadlar 167'de Alpleri aşarak Kimberlerden bu yana Cermen işgali görmemiş Kuzey İtalya'yı korkutmuşlardı. İstilacılar Aquileia'yı kuşatıp, savunma amaçlı tahkim edilmiş küçük şehir Opitergium'u yerle bir etmişlerdi. Olaylar Roma'ya Cermen kabileleriyle yapılan antlaşmaların, soylu antlaşma partnerinin yetkileri elinden alındığında ya da kendisi öldüğünde veya ganimete susamış bir lider etrafında yeteri kadar adam topladığında ne kadar güvenilmez olabildiğini ilk defa öğretmiyordu. Roma, koşulların on beş yıl sonra krizden önceki hale dönmesini; Ren ve Tuna sınırlarının ye-

niden tahkim edilmesini sadece Marcus Aurelius'un sağlam duruşuna borçluydu.

"Tahttaki Filozof" Marcus Aurelius, doğası gereği bir asker değildi, fakat 168 yılında Viyana yakınlarındaki kargahda öldüğü 180 yılına kadar, kendinden önceki kayserlerden daha fazla cephede zaman geçirmişti. Barış antlaşmalarında Tuna'nın kuzeyinde yerleşime kapalı bir güvenlik şeridi oluşturulmasında ısrar etmiş, ayrıca bazıları kabile topraklarının derinliklerinde yer alan kaleler inşa etmişti. Marcus Aurelius'un oğlu Commodus'un daha babasının öldüğü yılda yeni antlaşmalarla sağlamlaştırdığı başarısını gölgeleyen olaylar vardı. Bunlardan biri savaş süresince imparatorluğu kasıp kavuran vebaydı. Her iki kayser de bu yüzden kabilelerle yaptıkları antlaşmalar vasıtasıyla, onlardan daha fazla asker almak zorunda olduklarını görmüşlerdi. "Ordunun barbarlaşması" deyiimi o zamanlar ortaya çıkmıştı. Bu durumun sebebi, imparatorluk halkının savunma dirençlerinin vebadan dolayı kırılmış olmasıydı. Bu nedenle Marcus Aurelius kimi kabile mensuplarının isteklerine cömertçe karşılık vermiş, onlara imparatorluk içinde yerleşim alanları bağışlamıştı.

Tarihçiler günümüzde genellikle Marcus Aurelius dönemindeki Markomanlar Savaşı'nı, Kavimler Göçü'nün bir provasası gibi görürler. Bunu diyenlerin ilki, *Historia Augusta*'da bu kayserin biyografisini yazan meçhul kişiydi. Belki de 378 yılından sonra gelişen olayları da göz önünde bulundurduğu için koleksiyonlarda adı geçen savaşların içinde en çok buna (Markomanlar Savaşı) yer ayırmıştı. Olaylara sahne olan yerler kısmen aynıydı ve adları geçen kabilelerin bazıları tekrar tekrar görülüyordu. Kimi araştırmacılar, büyük kavimler göçünden önce gerçekleşmiş göçler olarak, Kimberlerin ve Tötonların göçünü birinci, Markomanlar Savaşı'nı ikinci ve 233 yılından itibaren yapılan Cermen akınlarını üçüncü sıraya koyarlar. Birinci bölümde tanıtılan tarihçi Ammianus Marcellinus, 4. yüzyılın sonuna doğru yeni Cermen göç dalgalarını tarif ederken, Roma tarihinde geriye bakarak, Roma'nın daha önceki üç ağır savaştan zaferle çıktığını söyleyip kendisini teselli ediyordu (31-5, 12-14). Onlarla karşılaştırıldığında sınırlarında her gün yaşanan ufak tefek sürtüşmelerin lafı bile edilmezdi.

Romalılar, Alamanlarla ilk kez 213'te karşı karşıya gelmişlerdi. Dekumantların bölgesini istila etmişler ve Kayser Caracala onları oradan kovmuştu. Roma'da resmi bir zafer unvanı olan "Büyük Cermen" (*Germanicus Maximus*) unvanından anlaşılacağı gibi, kendilerinden halen Cermenler diye bahsediliyordu. Yeni isimle ilgili ilk belgeyi 230'da sunan tarihçi Asinius Quadratus, bunu Cermenlerle birlikte sürüklenmiş, etnik anlamda karışmış insanlar olarak yorumluyordu. Onun bu yorumu ne kadar doğru, günümüzde hâlâ tartışmalıdır. Ancak görülüyor ki, istilacıların onun hiç duymadığı bir isim taşıdığı haberi ve dolayısıyla bu ismi hiçbir geleneksel kabileyle eşleştirememesi ona bu yorumu yaptırmış olmalıydı. Birliğin çekirdeğini muhtemelen Oder ve Elbe Nehirleri arasına yerleşmiş, fakat Gotların göç yolundan çekilen Burgundlar tarafından kovalanmış olan Suebli Semnonların savaşçı grupları oluşturunuyordu. Main bölgesine ilerlemişler ve Hermundurlar gibi diğer Suebli kabileler onlara katılmıştı. 230'dan sonra Partların egemenliğini sonlandıran Sasanilerin kurduğu yeni Pers İmparatorluğu; Roma'nın sınır eyaletlerini tehdit ediyor ve dikkatini oraya toplamak zorunda kalmasına neden oluyordu. Belli bir amaç doğrultusunda geçici ittifak kurmuş birlikler bunu fırsat bilmiş ve yeniden Yukarı Germany ve Raetia'ya ilerlemişlerdi. Kayser Severus Alexander, sınırlarını bu barbarlardan korumak için Perslere karşı düzenlediği seferi yarım bırakmak zorunda kalmış, fakat 235'te Mainz yakınlarında kendi subayı ve halefi Maximinus Thrax'ın düzenlediği bir suikastın kurbanı olmuştu. Askerlikten yükselip asker kayserler çağını başlatmış olan Maximinus, Alamanları defetmiş, arkasından Tuna boylarında Sarmatlarla ve Daklarla mücadele etmiş, fakat sadece üç yıllık iktidarının ardından kendisi de öldürülmüştü.

Takip eden on yıllar boyunca hiçbir kayser kalıcı bir egemenlik kurmayı başaramamıştı, çünkü içerideki zorluklarla dışarıdaki tehditler birbirine karışmış durumdaydı. Taht kavgası, askerlerin ve sivil halkın sadakatini de zedeliyor, kimin meşru kayser, kimin "gaspçı" sahtekar olduğu, tarafların takdirine kalıyordu. Bu durum, imparatorluğun savunma güçlerinin de elini kolunu bağlıyordu. Kimi subay, işgalcilere karşı başarılı olunca kayserliğe yükseltiliyor, fakat başarısız olunca da meşruiyetini ve hayatını kaybediyor-

du. Eyaletleri farklı düzeylerde etkileyen ekonomik zorlukların sebeplerinden biri de kayserlerin Cermen kabilelerinin sadakatini satın almak ya da barış antlaşmalarını teşvik etmek için ayırdığı ödenek tutarlarının yükselmesiydi. Hatta Caracalla için dönemin tarihçisi Cassius Dio, bu paraların miktarının, devlet bütçesi içinde daima en büyük paya sahip askeri bütçenin yarısına ulaştığını tahmin ediyordu (78, 17, 3). Devletin hazinesindeki gedikleri kapatmak için bir yöntem, sikkelerin içindeki değerli metallerin oranını düşürmektir (77, 14, 4; 15, 1). Bir diğeri ise yeni vergiler koymaktı. Cassius Dio'ya göre çağdaşları, Caracalla'nın 212'de çıkardığı *Constitutio Antonini* ana fermanıyla imparatorlukta yaşayan herkese vatandaşlık hakkı verilmesinin, her şeyden önce yurttaşların mükellef olduğu vergileri daha geniş tabana yayma amacı taşıdığından şüphe ediyorlardı (77, 9-4, 5). Bir yılda beş ayrı kayserin yönetimine tanık olunan 238 yılında, büyük bir Got yığını ilk kez Aşağı Tuna üzerinden ilerlediğinde ve eyalet sakinleri yeni bir düşmanla tanıştıklarında, Roma o an istilacıların geri çekilmeleri karşılığında yüklü bir ödeme sözü vermekten başka çare görememişti.

Gotlar uzun mesafeler katettikten sonra 230 yılı civarı Karadeniz'in kuzey kıyılarına ulaşmışlardı. Orda Sarmat ve Bastarnik gruplarla, tahakküm, ittifak ve barışçıl kaynaşma yoluyla birleşmişlerdi; bugün bu yöntemlerin hangisinin daha belirleyici olduğunu kestiremiyoruz. Bu birleşmenin yarattığı kuvvetin ezici baskısına ilk olarak Mezya ve Trakya maruz kalmıştı. 251'de Kayser Decius ve oğlu, birçok kabileden oluşan ve Got Kralı Cniva'nın komuta ettiği koalisyona Mezya'da mağlup olmuşlardı. Ardılları Trebonianus Gallus'un imzaladığı ve ödediği altınlarla desteklediği barış antlaşması da Gotların 252'de Küçük Asya'ya (Anadolu), 254'de Makedonya'ya ve 256'da Yunanistan'a karadan ve Ege Denizi üzerinden yaptıkları yağma ve talanları arttırmalarına engel olamadı. 268'de Tuna eyaletleri ve Yunanistan, Kayser Gallienus ve takip eden yılda halefi Claudius Gothicus'un büyük zorluklarla savuşturabildikleri, karadan ve denizden birleşik bir saldırıya maruz kalmıştı. İlk kez Aurelian'ın 272'de Macar ovasında elde ettiği zafer, Gotların saldırı ve ganimet hırslarını törpülemişti. Kayserin Dakya Eyaleti'nden çekilme kararının Tuna sınırının rahat-

lamasına katkısı olmuştu. Aurelian, eyalet sakinlerinin bir bölümünü Tuna'nın güneyinde Mezya ve Panonya arasında kalan ve eski eyaletin adını devam ettirmek için *Dacia ripensis* diye adlandırılan bölgeye yerleştirmişti. Geride bırakılan toprakları Gotlar, Tayfallar ve diğer Cermen gruplar paylaşmıştı. Bu yerleşim, Gotları Terwingler (ilerideki Batı Gotlar) ve Gretunglar (ilerideki Doğu Gotlar) diye ikiye ayıran adımdı. Bundan böyle Gretunglar'ın ana yerleşim bölgesi Karadeniz'in kuzeyinde Dinyester ve Dinyeper nehirleri arası oldu. Terwingler ve Gretunglar arasında artık başkalarına yer yoktu ve yeniden huzursuzluk çıkarmamaları için Kayser Probus 279'da onlardan yüz bin kişiye Mezya ve Trakya'da toprak verdi.

238 ve 272 arasındaki Got akınları Orta Tuna bölgesindeki kabileleri de hareketlendirmişti. Quadlar ve Sarmatlar defalarca Panonya'ya akın etmişlerdi ve saldırı dalgası batıya doğru yayılmaya devam etmişti. Bu esnada Aşağı Ren ve Weser arasında büyük bir kabileler birliği daha ortaya çıkmıştı: Franklar. Alamanlarda olduğu gibi onların da ilk kez 245 yılı civarı Latince bir kaynakta, *Historia Augusta*'da ortaya çıkan adları, kimlikleri hakkında ipucu veriyordu. Aurelia'nun biyografisinde verilen bilgiye göre, sonradan kayser olan Aurelian bir lejyon tribünü (üst düzey subay) iken Galya yakınlarındaki bir Frank grubunu imha etmişti (7, 1-2). Bunu takip eden zamandaki rivayetlerde kendilerini Franklardan sayan değişik kabilelerin adları geçer: Amsivariler, Bruکterler, Çamaviler ve Çatuariler. Ammianus'un yazılarında sonraları Saliler de onların ana kollarından biri olarak geçer (17, 8, 3). Yeni oluşan birliğin sınırdaş Roma eyaletleri için yarattığı tehlike, o dönemde adlarına yönelik yapılan fakat her dilbilimcinin hemfikir olmadığı yoruma yansımıştır: 6. yüzyılda Sevilalı İsidor'un *Etimolojik Ansiklopedisi*'nin daha eski belgelere dayanarak yaptığı açıklamaya göre Franklar, "geleneklerinin kabalığı, medeniyetsiz davranışları, vahşi ve lakayt mizaçları sebebiyle bu adla anılan⁵ Cermenler"di (9,2,101). İlk Frankları bir arada tutan bağ, Alamanlarda olduğu gibi her şeyden önce farklı kabilelerden gelen savaşçı grupların birlikte katıldıkları akınlar

5 Latince, *Francus*: özgür, muaf. Daha sonraki Avrupa dillerinde *Frank* açık, sahici, samimi anlamlarında kullanılmaya başlanmıştır. (e.n.)

olmalıydı. 253 ve 260 arasında Galya'ya defalarca akın etmişler ve 257'de bir akıncı sürüsü Taragona'ya kadar girip şehri fethetmeyi bile başarmıştı. Öyle görünüyor ki, bu yıllarda Dekumatlar bölgesinin ve Retsiya'nın kabusu olarak güney Galya'ya akın eden, oradan yukarı İtalya'ya yürüyen Alamanlarla önceden anlaşmışlardı. Ancak 260 yazının sonlarına doğru Gallienus onları Milano civarında durdurup yenmeyi başarmıştı. Retsiya üzerinden Yukarı İtalya'nın doğu bölgesine giren Alaman Juthunglar (Yutunglar), ganimetlerini yüklenerek geri dönerken, Augsburg yakınlarında Gallienus'un Retsiya Valisi Simplicianus Genialis ile karşılaşmışlardı. Simplicianus, birkaç yıl önce keşfedilen zafer yazıtında övüldüğü gibi, onları yenip "binlerce İtalik tutsağı" ellerinden kurtarmıştı.

Aynı yıl Perslere esir düşen kayser Valerian'ın kaderi bu başarıları gölgede bırakmıştı. Aynı başarılar ilk kez imparatorluğun varlığını tehdit edecek bir gelişmenin önüne de geçememişti: 260 yılında aşağı Germany valisi Cassianus Postumus, Köln'de "karşı kayser" ilan edilmiş, çatışmalardan dolayı yıpranmış durumdaki eyaletler Galya, Retsiya, İspanya ve Britanya da çok geçmeden onu tanımışlardı. "Kendilerinin" lideri olan kayserden daha iyi koruma bekliyorlardı. Postumus da onları hayal kırıklığına uğratmamıştı. Gallienus bu eyaletlerdeki duruma geçici olarak tepkisiz kalmış ve "karşı kayser"e göz yummuştu. Postumus'un askeri başarıları, Tuna boyunda Gotlara karşı yürütülen savaş, ayrıca imparatorluğun diğer bölgelerinde de ortaya çıkan ve iktidar hakkı olduğunu iddia edenler, kaysere başka seçenek bırakmamıştı. Postumus'un, Cermenlerle yaptığı antlaşmalar, yıllık ödemeler ve askere aldığı Cermen süvariler vasıtasıyla hakimiyetini o kadar güçlendirmişti ki, 265'te Gallienus'un onun rejimini ortadan kaldırma denemesi başarısız olmuştu. Dekumatlar bölgesiyle aradaki sınır duvarından henüz 260 yılında vazgeçtiği yönündeki bilgi tartışmalıdır. Ancak takip eden yıllarda, Bodensee (Konstanz Gölü) ve Tuna arasında İller Nehri boyunca yeni bir savunma hattı inşa edilmişti. Anlaşıyor ki, sık aralıklarla kalelerin yerleştirildiği bu Tuna-İller hattını inşa edenler, daha kuzeyde Ren ve Tuna arasındaki bölgenin artık elde tutulamaz olduğunu veya kaybedildiğini düşünmüşlerdi.

Doğuda Perslere karşı mücadelesiyle kendini kanıtlayan Palmira'lı vasal prens Odaenathus'un Roma'yla ilişkileri de bu sırada bozuldu. 269'da Odaenathus'un dul eşi Zenobia, Palmira'nın bağımsızlığını ilan ettiğinde ilişkiler koptu. Buradaki dönüm noktası, Tuna'da ve Galya'da da olduğu gibi imparatorluğu adım adım sağlamlaştıran Aurelian ile başladı. Aurelian 271'de Yukarı İtalya'ya saldıran bir Alaman ordusunu yenmiş, 272'de Palmira'nın, 274'te de Roma'dan kopmuş olan Galya'nın bağımsızlıklarına son vermişti. Galienus bunu orduda reform yaparak sağlamıştı. Lejyonların ve destek kuvvetlerin süvarilerinden yeni birlikler oluşturmuş ve bölgesel komuta merkezleri (karargahlar) kurarak tehdit altındaki sınır kesimlerini buralara bağlamıştı. Her birinin başına, akınlara hızla karşılık verebilecek birer *dux* (lider) getirilmişti. Sınır eyaletlerindeki şehirler tahkim edilmeli ya da tahkimatları güçlendirilmeliydi. Hatta Aurelian, başkentin etrafına 19 km uzunluğunda, 6 metre yüksekliğinde surlar ördü ve böylece Roma'yı dev bir kaleye çevirerek Alaman akınlarının Yukarı İtalya'ya ne kadar korku saldığını itiraf etmiş oldu. Sikkeler, onu "yerkürenin düzenleyicisi" (*restitutor orbis*) olarak yüceltiyordu. Lakin kayserin tahtı hâlâ güvende değildi. 275'te Gotların yeniden saldırdığı Küçük Asya'ya sefere çıktığı sırada, kendi askerleri tarafından öldürülen kayserler arasına eklendi. İmparator olmak isteyen rakiplerin çarkları yeniden dönmeye başlamıştı. Yine de Aurelius Probus altı yıl (276-282) iktidarda kalmayı başardı. Buna katkı sağlayan etkenler, 276'da Ren'de Franklara ve Alamanlara verdiği etkili müdahale, 278'de Retsiya'da Vandallar ve Burgundlara karşı yürüttüğü savaş, 279'da Orta Tuna'ya düzenlediği seferler ve son olarak kendi askerleri tarafından öldürülmeden önce 280'de Perslerle kabul edilebilir bir barış antlaşması imzalamasıydı. Daha kısa ömürlü olan halefi Carinus, en azından Quadlara karşı bir zafer kazanmıştı.

İmparatorluğun savunması ve kendi çıkarları arasında kalan askerlerin bir orada bir burada kayserleri tahta çıkarıp tahttan indirdiği yarım asırlık deneyimler, kendisi de 284'te darbeyle iktidara gelmiş olan Diocletian'ı bu vahim döngüyü kırmak ve imparatorluğun savunma gücünü artırmak için bir anayasa reformu yapmaya yöneltmişti. Ka-

vimler Göçü'ndeki Markomanlar Savaşı'ndan bile daha ağır etkiler bırakan bir krizi sonlandırmayı başarmıştı. Abartılı anlatıma pek meyilli olmayan tarihçi Aurelius Victor, yüz yıl sonra, yani 260 yılında, geri dönüp imparatorluğun o zamanlar içinde bulunduğu vaziyete baktığında, imparatorlar hakkındaki şunları yazmıştır: "Her tarafta adeta fırtınalar koparken, büyük ve küçük, yüksek ve alt kademelerden herkes oradan oraya savrulmuştu." (33, 4). İllirya kökenli Diocletian, 285'te silah arkadaşı ve hemşehrısı Maximianus'u "sezarlığa atamış", 286'da eş kayserlik vererek imparatorluğun batısını ona bırakıp kendisi doğunun idaresini üstlenmişti. 293'te iki başlı yönetimi dörtlü yönetime (*tetrarchie*) çıkarmıştı: Her iki kayser de birer yardımcısını sezarlığa atamışlardı. Bunlar da imparatorluğun kendilerine verilecek bir bölümünü yönetecekler ve 20 yıl sonra da imparatorların yerlerini devralacaklardı. Diocletian'ın sezarı Gallerius'a İllirya, Makedonya ve Yunanistan verilmişti. Maximian'ın sezarı Constantius'a ise Galya, İspanya ve Britanya verilmişti. Maximian henüz sezarken, Galya'da kendi aralarında iki kayser seçmiş olan, yoksullaşmış çoban ve çiftçilerden oluşan Bagaudların isyanını bastırmıştı. Kayserliğe yükseltilen Maximian, Alamanları, Burgandlıları ve Herulleri Galya'dan kovmuş, sonra da Ren Nehri üzerinden ilerleyerek Roma dostu bir Frank kralının tahta çıkmasına yardımcı olmuştu. Onun filo kumandanı Carausius, 286'da Galya sahillerini Frank ve Sakson korsanlardan temizlemişti. Saksonlar, Alamanlar ve Franklardan sonra, 3. yüzyılda bir araya gelmiş bir diğer kavimdi. Aşağı Elbe ve Aşağı Ren arasındaki yerleşim bölgelerinden kıyılar boyunca ilerleyerek Britanya'ya korku salan korsan saldırıları düzenliyorlardı. Bu sırada Maximian Orta Ren'de hareket ederken 288'de Diocletian, Retsiya üzerinden Alamanlara saldırmıştı. Pers sınırına yönelmeden önce, sıradaki darbe Sarmatlara yapıldı. Çağdaş hatipler, kayserlerin bu uyumlu iş birliğini, imparatorluğun yeni temeli olarak övüyorlardı. Ancak tahtı ele geçirmeye çalışanlar yine de yılmıyorlardı. Caresius, 286'da Frank paralı askerlerin yardımıyla tacı ele geçirmiş ve hükümdarlığını Britanya'da 293 yılına kadar koruyabilmişti. 296 yılında da yandaşlarından bir olan Allectus tarafından öldürülmüş, Allectus da Constantius'a yenilmişti. Sezar Constantius, daha önce Aşağı Ren'de Frankları ve

Frizyalıları yenmişti. Birçok tutsağı Galya'ya götürüp orada Letler (*Laeti*) olarak yerleşmelerini sağlamıştı. Özgürlükleri sınırlı olan Letler, daha çok kamuya ait toprağı işliyorlardı ve askerlik yapma zorunlulukları vardı.

Bazı olumsuzluklara rağmen, ilk *tetrarşinin* (dörtlü yönetim) iktidar paylaşımı, imparatorluğun bölüştürülmesi demek değildi. Genelde imparatorluk sınırlarının savunulmasına yarar sağlamak için yapılmıştı. 305'te Diocletian ve Maximian'ın istifalarından sonra oluşan ikinci tetrarşide de anlaşmazlıklar baş gösterse de iktidar sahipleri imparatorluk sınırlarının dışarıya karşı savunulmasına odaklı davranıyorlardı. Anca bu şekilde bir darbe tehlikesinin önüne geçebilirlerdi. 306 yılında ölen babasının yerini alan ve sonradan "Büyük" unvanını kazanacak olan Constantin, öncelikle Ren'in sağ ve solunda kah savaşlarla kah Cermen kabileleriyle yaptığı antlaşmalarla ve inşa edilen tahkimat sistemleriyle Galya'nın güvenliğini sağlamıştı. Köln'de inşa edilen, Ren'in sağ yakasındaki devasa bir kalenin koruduğı Ren Köprüsü, ayrıca iki Frank kralının Trier'de bir amfiteatrda vahşi hayvanlara atılarak idam edilmesi, Cermenlerin saldırma hevesini kırarak güç gösterileriydi. Constantin böylelikle kendine burada sağlam üsler kurduktan sonra, Maximian'ın oğlu Maxentius'un üzerine yürüyüp imparatorluğun onun yönetimindeki toprakları olan İtalya ve Afrika'yı almaya çalışmıştı. 313'te Ren cephesine geri dönmüş ve bunu Franklara karşı yapılan yeni seferler takip etmişti. 323'te Ren ve Tuna ötesindeki kavimler arasında hüküm süren barış sayesinde 324'te Licinus'la yaptığı tek egemenlik savaşında bu kavimler Constantin'e zorluk çıkarmamışlardı. İktidarının son yıllarında Tuna sınırı onu bir kez daha meşgul etmişti: Dakya'yı geri kazanmayı planlıyordu. 332'de önce Gotlara karşı savaşan Sarmatlara yardım etmiş, sonra da 334'te onları alt etmişti. Eski Roma tecrübesiyle kabileler arasındaki husumetleri kullanarak Sarmatların zayıf ve yenik düşmüş kabile mensuplarını Tuna'nın Roma tarafına taşımıştı. 300.000 kişiyi Trakya, Makedonya ve İtalya'da iskan ederek orduya yeni askerler kazandırmıştı. Gallienus'un başlattığı ve Diocletian'ın da onun izinden giderek yürüttüğü, ordunun yeniden yapılanma planını Constantine de devam ettirmişti. Ordu, hareketli bir saha ordusuna dönüş-

türölüp kaysere refakat eden *comitatenses* ve bir *dux*'un komutasında, sınır bölümlerini koruyacak olan *limitanei* ya da *ripenses*'lere (sınır birlikleri) bölünmüştü. Constantin, çok eski Roma geleneğini kırıp askeri ve sivil güçleri birbirinden ayırmıştı. Ordunun komutası *magister militum* unvanlı iki komutana verilmişti. Süvariler, *magister equitum*, piyadeler ise *magister peditum*'un emri altındaydı. Daha sonra tüm eyaletlere ordu komutanları atanmıştı. Sivillerin idaresi görevinde, kayserlerin muhafızlığını yapan özel kuvvet komutanı, *praefectus praetorio* bulunuyordu. Süreç boyunca o da idareyi bölgeler halinde (İtalya, Galya, İlyricum ve doğu) üç meslektaşıyla paylaşmıştı.

337 yılında babalarının ölümünden sonra egemenliği yeniden bölüşen oğulları II. Constantin, II. Constantius ve Constans, uyumlu yürütülen bir imparatorluk yönetiminin, sınırların huzuru için ne kadar gerekli olduğunun delillerini sunmuşlardı. Zira Constantin ve Constans batıda yetki kavgasına tutuşunca, bunu fırsat bilen Franklar Galya'yı işgal etmişlerdi. Constans, Aquileia'da mağlup edip öldürdüğü kardeşinin ordusuyla kendi ordusunu birleştirip 342'de Frankları yenmişti. Daha sonra Frank yerleşimcilerin Waal ve Ren arasında yerleşmelerine izin vermişti. 350'de Galyalı askerler, ilk kez doğuştan Cermen olan bir subayı, Magnentius'u çekinmeden kayser ilan etmişler ve o da Constans'ı ortadan kaldırmıştı. Darbeci, doğudaki Constantius'u kendisini tanımaya zorlamak için, ordusunu birçok Cermen paralı askerle takviye etmişti. Ancak, rakibi boyun eğmemiş, 351'de Mursa'da yüz yılın en kanlı savaşlarından birinde Magnentius'u yenmişti. Öncesinde Constantius'un, Alamanların Galya'yı işgal etmelerini izin verdiğine dair iddialar vardı. Constantius'un böyle bir strateji uyguladığını iddia eden kaynak, iddiasını o zamanlar Galya'yı yakıp yıkan Alaman ve Frank kuvvetlerinin tekrar eden faaliyetlerine dayandırıyor. Constantius'un buna karşı aldığı önlem, bölgede Roma hakimiyetinin ne kadar zayıflamış olduğunu gösteriyordu: 353'te bizzat ordu komutanı Silvanus'u, bir Frankı Ren kıyısına göndermiş, fakat sarayın bu çelişkili politikaları yüzünden onu 355'te darbeye indirmişlerdi. Constantius, çözümü bu komutanı Köln'de özel bir suikastçıya öldürtmekte bulmuştu. Bu eylemin desteklerinden biri olan

tarihçi Ammianus Marcellinus, daha sonraki yazılarında Silvanus'un hayatına kasteden saray komplosu karşısında hiçbir çaresi kalmadığını paylaşmıştır. Çünkü Silvanus eski kabilesine sığınsaydı onu ya öldürecek ya da fidye karşılığı saraya iade edeceklerdi (15, 5, 16). Aralarından gittikçe daha fazlasının üst subaylık rütbelerine yükseldiği "imparatorluk Cermenleri", Cermen karşıtı ihtilaflar oluştuğunda iki arada kalabiliyorlardı. Silvanus gibi yüksek eğitilmiş olanlar da genellikle eski vatanlarına dönemiyorlardı. Döndükleri yer Roma'yla savaş halindeyse zaten hain olarak görüleceklerdi.

Pers sınırına sefer düzenlemeden önce kuzeni Julian'ı 355'te Galya sezarlığına atayan Constantius'un eli daha şanslıydı. Atina'daki eğitimini yarıda bırakan tecrübesiz, genç Julian, enerjisiyle ve vazifesinde giderek ustalaşmasıyla halkın ve askerlerin gönlünü kazanmış, zamanla daha bağımsız hareket etmeye başlamıştı. Ordularını bizzat komutana etmekten de sakınmıyordu. Takip eden beş yıl içerisinde Ren sınırını sağlamlaştırmayı başarmıştı. En büyük başarısını 357 yazında Strasburg civarında birçok kavimden oluşan bir Alaman koalisyonunu yenip, "baş kralları" Chnodomar'ı esir aldığı anda elde etmişti. Aşağı Ren'deki Franklar da onun azmini ve sertliğini anlamışlardı. Ayrıca, Letlerin ve diğer Cermen yerleşimcilerin bağımsızlık emellerinin önünü keskin bir şekilde kesmişti. Ren Nehri'ni aştığı iki seferle, 357'de Strasburg civarındaki savaşın akabinde ve sonra 359'da tekrar Ren'in sağında kalan, kaybedilmiş toprakları geri kazanmak için ilk adımları atmıştı. 360 yılında askerleri tarafından kayser ilan edildiğinde ve buna öfkelenen Constantius'un 361'de üzerine yürüdüğünde, emeklerinin meyvesini topladı. Constantius ona karşı bir Alaman cephesi oluşturmayı başaramamıştı. Alamanlar ve Franklar, 361'de Constantius'un ani ölümüyle tüm hakimiyet kuzeni Julian'a geçtiğinde de suskun kalmışlardı. Julian bir daha batıya dönmedi. Aksine, 363'te Persiya'ya saldırdı ve orada can verdi. Onun arkasından kısa ömürlü hükümdar Jovian'dan Valentinian'a hızlı yönetim değişimleri de, başlarda Ren ve Tuna boylarında bir kıpırdamaya yol açmamıştı. Batı'nın kendisine kalması için kardeşi Valens'i Doğu Roma'ya "eş kayser" seçen Valentinian'ın, Julian'ın egemen Cermen politikasını sürdürüleceğine başından beri hiç kuşku yoktu.

Bunun ilk işaretlerini, 364 ile 365 yıllarında bir Alaman elçi grubu, itaatleri karşılığında kabilelerine kayser tarafından verilecek hediyeleri almak üzere idari merkez Milano'ya geldiklerinde ortaya koydu. Valentinian'ın gönlünden kopan hediyelerin kıt olmasını hakaret kabul etmiş ve cevap olarak 365 ve 366'da Galya'ya akınlar düzenlemişlerdi. Bunun ardından hemen 366'da Roma'nın karşılığı gelmiş ve Valentinian 368'den 371'e kadar Ren Nehri üzerinden Alaman bölgesine seferler düzenlemişti. 367 ve 369 arasında Valens ve generalleri de birçok kez Gotlara karşı savaşmak üzere Tuna'yı geçmişlerdi. Büyük zaferler kazanamamışlardı, fakat kayser 365-366'da tahtı ele geçirmeye çalışan Procopius'u destekleyen kabilelere "dersini vermiş" ve nehir sınırına saygı duymalarını sağlamıştı. Askeri müdahalelerle birlikte Tuna'nın her iki yakasında tahkimat çalışmaları da yapılmıştı. Nehirlerin ötesinde bir güvenli bölge oluşturulması, her iki kayserin de hedefiydi. Valentinian'ın, Alamanların doğusunda yaşayan Roma dostu kabile şefleri ve Burgundlarla yapmış olduğu antlaşmalar, Roma'ya düşman kabileleri kontrol altına almak içindi. Bunları gerçekleştirirken Valentinian'ın en büyük destekçisi, sonradan kayser olacak I. Theodosius'un babası, yani ordu komutanı yaşlı Theodosius'tu. 368'de muhtemelen Britanya'dan yola çıkmış, imparatorluk sahillerini yeniden huzursuz eden Sakson ve Frank korsanları yenmişti. Britanya'nın, imparatorluğun elinde kalmaya devam etmesi de onun sayesinde olmuştu. 370'te Retsiya'da Alamanları yenmiş, akabinde çok sayıda savaş tutsağını Yukarı İtalya'ya yerleştirmişti. 372'de Valentinian'ın Orta Tuna'da Alamanlara ve Quadlara karşı düzenlediği seferde süvarilere komuta etmişti. 373'ten itibaren Moritanya'da iktidarı ele geçirmek isteyen gaspçı Firmus'la mücadele etmiş, 375'te onu alt etmişti. Bunlara rağmen Valentinian onu aynı yıl, anlaşılabilir şekilde bir saray entrikasına kurban etmişti. Kayser de, 375'te Quadlara karşı düzenlenen yeni bir sefer esnasında ölmüştü. 367'den beri "eş augustus" (eş kayser) olan oğlu Gratian, daha 16 yaşında olmasına rağmen tartışmaya yer bırakmayacak şekilde idareyi devralmıştı. Askerler, hanedanın geleceğini güvence altına almak için 4 yaşındaki üvey kardeşi II. Valentinian'ı da tahta çıkarmışlardı. Ren boylarında babalarının politikası bir süre daha etkisini sürdürmüştü. Ancak Alaman Len-

tiensersler 377’de Gratinian’ın, Gotlara karşı mücadele etmek için amcası Valens’e destek kuvvet göndereceğini ve kendisinin de doğuya hareket edeceğini öğrendiklerinde, Şubat 378’de donmuş Ren Nehri’ni büyük bir orduyla geçtiler. Fakat iki Romalı general, Valentian’dan neler öğrendiklerini onlara Elsass’ta gösterdi. Bu muharebede 30.000 Alaman’ı, krallarıyla birlikte öldürdükleri söylenir. Sayı abartılı olsa bile tarihsel açıdan önemli husus, o andan itibaren Lentienser kabilesinin yok olmasıydı; Kara Orman (Alm. *Schwarzwald*) dağlık bölgesine kaçıp kurtulanlar haricindekiler, doğu seferine çıkan Gratian’ın ordusunda askerlik yapma şartı koşan antlaşmayı kabul etmek zorunda kaldı. İmparatorluğu sarsan Hadrianapolis hezimetinden birkaç ay önce Gratian, batıdaki Cermen tehlikesini bir kez daha defetmişti ve Valens de bunu doğuda başaracak gibi görünüyordu. Tacitus’un 98 yılında, 490 yıldır süren Roma-Cermen ilişkileriyle ilgili vardığı yargı, haklı ve yerinde olabilirdi: “Bu kadar zamandır Cermenler sürekli yeniliyor.” Doğu’da yükselen tehlikenin sonunda Batı’yı vurup kadim Roma’yı parçalayacağını fakat imparatorluğun Doğu kısmının, yani Constantinopolis merkezli “Yeni Roma”nın, krizlerle daha iyi baş edebileceğini kimse tahmin etmemişti.

VI. HADRIANAPOLİS HEZİMETİNDEN ROMA'NIN DÜŞÜŞÜNE: 378-410

17 yaşındaki Gratian, Valens'in ölümünden sonra 7 yaşındaki II. Valentinian ile birlikte ülkeyi tek başına yönetme niyetinde olsa dahi iki kayserin de henüz çok genç olmaları, imparatorluğun kaderini generallerin ellerine bırakıyordu. Gratian bunu biliyordu ve Mezya'da *dux* olarak rüştünü ispatlamış olan küçük kardeşi Theodosius'u ordunun komutanlığına atamıştı. Bu atama aynı zamanda onun babasına, Valentinian'ın en yetenekli yardımcısına yapılanların bir manada tazminatı ya da kefaretiydi. Theodosius, Valens'in büyük yenilgisinin gölgesinde hemen Tuna'yı geçen Sarmatları geri püskürttü. Bir diğer ordu komutanı Julius, komutanlık bölgesi olan Doğu'da ne kadar Got asıllı asker varsa tamamının bir günde gizlice öldürülmesi emrini vermişti. Galip gelen düşman, Gotlar, Hadrianapolis'ten Küçük Asya'ya (Anadolu'ya) sefere çıkmaya kalkarsa arkadan vurulmak istemiyordu. Düşmanlar bu esnada Trakya'yı yağmalamış ancak Hadrianapolis, Constantinopolis ve diğer korunaklı şehirleri yağmalamayı başaramamışlardı. 19 Ocak 379'da Gratian, Theodosius'u Doğu'nun eş kayserliğine yükseltmişti. Bu gerekli bir adımdı, çünkü bu sırada onun yokluğunu fırsat bilen Franklar ve Alamanlar Galya'ya saldırmışlardı. Ordunun yeniden yapılandırılması, yeni kayserin en acil göreviydi ve savaşa istekli Gotları orduya almaktan çekinmemişti. Ancak 380'de Fritigern'le ilk karşılaşma, yenilgiyle sonuçlandı. Got orduları, akın ve yağma faaliyetlerini Panonya'ya kadar genişletince Gratian bir kez daha Ren'den Tuna kıyısına gelmek zorunda kalmış, lakin istilacıları o da kovamamıştı. Bu sebepten onlarla anlaşıp Panonya'dan toprak vermişti. Eski geleneklere göre bu yeni yerleşimciler, boyunduruk altındaki vergi mükellefleri, yani tebaa (*dediticii*) olmuşlardı. Theodosius, Gotları kovalamayacağını veya onlara boyun eğdiremeyeceğini, artık onların imparatorluğun bir köşesinde yaşamasına alışmak zo-

runda olduğunu gördüğünde, bu gelenekten ilk sapan kişi oldu. Bu yüzden Ekim 382’de son altı yıllık gidişata son vermek istemiş ve Gotlarla federasyon ortağı olacakları bir antlaşma yapmıştı. Buna göre artık sınır ötesi bir federasyon, Mezya’da, *Dacia ripensis*’te ve Trakya’da belirli bir özerkliğe sahip imparatorluk mensubu olarak yaşayacaktı. Sınır ötesi federasyonlarda genelde olduğu gibi, en önemli yükümlülükleri asker vermektir. Özerkliğin sınırlarını zaman gösterecekti. Kayserin sarayında kimilerine göre bu durum, başkalarına kötü örnek olabilirdi. Bundan ötürü hatip Themistius, Theodosius’a övgü konuşmasında endişeleri dağıtmak için Gotların durumunun Galatlar gibi olacağı beklentisini dile getiriyordu: en azından altı yüz yıl önce Kelt kabileleri Küçük Asya’ya girdiğinde, bazı düşmanca tutumlarına rağmen Romalı politikacılar onlara göz yummuş ve böylece bu akıncılar sonunda, artık kimsenin barbar diyemeyeceği “düzgün Romalılar” olmuşlardı (16, 211 C-D). Aslında, açıkça dile getirilmese de bu örnek Gotların, kaysere bazı zorluklar çıkarabileceğini tahmin ediyordu. Themistius haklı çıkacaktı. Gerçi 383’te Kayser Gratian’ı hedef alan iktidar gaspçısı Magnus Maximus’a karşı 388’de batı seferine çıkan Theodosius’a Gotlar da takviye kuvvet vermişlerdi ve kayser 392’de II. Valentinian’ı tahttan indiren gaspçı Eugenius’u 394’te Frigidus’ta yendiğinde yine Gotların katkıları büyüktü, ancak kan kayıpları da büyük olmuştu. Bununla birlikte 391’de, imparatorluk içindeki Cermenlerin bağımsızca ve başına buyruk hareket edebilecekleri tehlikesi gün yüzüne çıkmıştı. Bu yıl içinde, genç Batı Got reisi Alarich etrafına topladığı savaşçılarıyla Trakya’da Theodosius’un karşısına çıkmış ve imparatorluk birliklerini yenmişti. Theodosius 395’te ölünce, iki oğlundan Arcadius doğuda ve Honorius da batıda onun yerine geçtiklerinde Gotların oyun alanı daha da genişlemişti. Zira bu hükümdarların biri 18, diğeri 11 yaşındaydı. Başlarda bağımsız bir idare yürütme-ye hiç yetkin değillerdi. Yetenekleri ve bağımsızlıkları ilerleyen zamanlarda da sınırlı kalmıştı. İlk kuşak yardımcılarını babaları seçmişti. Batıda ordu komutanı Stilicho, yetenekli bir politikacı ve iyi bir strateji uzmanıydı, Vandal kökenliydi. Honorius’u kendisine damat yapmış, kendisi de Theodosius’un yeğenlerinden biriyle evlenmişti. Her iki sarayda da üst düzey idareciler birbirlerine karşı çalıştıkları için,

efendileri olan kayser kardeşler de pek iyi geçinemiyorlardı. Bu nedenle, sözde birlik görüntüsü vermiş olan imparatorluğun iki parçası ayrılığa doğru sürükleniyordu.

Bu durumdan kendisine yarar sağlayan ilk Cermen, Alarich'ti. 395'te Stilicho büyük bir orduyla karşısına geçene kadar Eugenius'a karşı yapılan savaşta yer alan Gotlar, Tuna üzerinden yetişip kendisine katılan diğer kabiledaşlarıyla birlikte Yunanistan'ın içlerine yağma yaparak ilerlemişti. Ancak, Stilicho buna müdahale ederken Batı sınırlarının dışına çıkmıştı. Batı'nın genişleme arzusundan şüphelenen Arcadius, onu geri çekilmeye zorladı. Arcadius'un arkasında *praefectus praetorio* (en üst düzey sivil idareci) Rufinus'un olduğunu bilen Stilicho' itaat etmiş ve böylece Alarich de yağmasını sürdürmüştü. Aynı oyun 397'de Constantinopolis'te hadım Eutropius'un kışkırtmalarıyla tekrarlandı, ta ki Arcadius "kümesi tilkiye emanet edene kadar": Arcadius, Balkan Yarımadası'nın batısını Tuna'ya kadar kapsayan imparatorluk eyaleti Illyricum'a ordu komutanı olarak Alarich'i atamıştı. 382'deki federasyon sözleşmesi gibi bu da çığır açıcı, fakat aynı zamanda tehlikeli bir adımdı. Ordu komutanlığı yapmış Stilicho ve diğer Cermenler, vatandaş olarak Roma'nın hizmetinde çalışmaya başlamıştı. Ancak, şimdi bağımsız bir Got şefi -hatta bazı kaynaklar ona kral payesi verir- kimsenin müdahale edemediği bir bölgesel orduyla donatılıyor ve bu sayede de adamlarına düzenli asker statüsü veriliyordu. Yerleşmeleri için Makedonya'dan toprak da verilen bu askerleri silahlandırmak için, normalde ordu komutanlarının idaresinde olmayan silah atölyeleri bu bölgede Alarich'in emrine verilmişti. Şimdi Stilicho'nun ordu komutanı meslektaşının karşısında eli kolu tamamen bağlanmıştı.

Bir diğer Got olan Gainas'ın vakası da Arcadius'un ne kadar zayıf olduğunu gösteriyordu: Alarich ile birlikte Euenius'a karşı Got birliklerini yönetmiş olan Gainas, Thodosius'un ölümünden sonra kendi kabile savaşçılarıyla Constantinopolis'e gitti. Stilicho'nun azmettirmesiyle, onun rakibi Rufinus'u öldürdü. Arcadius onu daha sonra bir başka Got'a, Küçük Asya'da ayaklanma hazırlığındaki Tribigild'e karşı kullandı. Gainas burada az başarı gösterdiğinden, efendisine ihanet ettiği şüpheleri doğmakta gecik-

medi. Buna rağmen Arcadius, Gainas'ı ordu komutanlığına atadı ve bunun hemen ardından onun başkenti işgal edişini görmek zorunda kaldı. Birkaç ayın sonunda, yedi bin kişinin hayatına mal olan bir halk ayaklanmasıyla Gainas kovulabildi. Dinin de Gotlara duyulan nefrete katkısı olmuştu, çünkü Gotların çoğu bu arada Aryan inancına geçmişlerdi. Onlar İsa'nın Tanrı'yla bir olmadığına, Tanrı'nın kendi suretinde yarattığı oğlu olduğuna inanıyorlardı. Got piskopos Utila (ya da Wulfila), İncil'i Got diline çevirmişti ve gayretle misyonerlik yapıyordu. Cerménler arasında Aryanizm'in yayılmasında payı çoktu. Gainas Constantinopolis'te kendi Gotları için Aryan kiliselerinin kurulmasını talep etmiş ve bu isteğini Katolik ahaliyi arkasına alan piskopos Johannes Chrysostomus boşa çıkarmıştı.

Gainas, yerel karışıklıklar çıkaran bir yan rol oyuncusu olarak kaldı. Buna karşın Alarich'in çapı farklıydı ve 4 yıl sessiz kaldıktan sonra İtalya'ya meydan okumuştı. 401 sonbaharında Alpleri aşıp Aquileia şehrine yürümesi, Constantinopolis'in hoşuna gitmiyor değildi. İyi korunan şehir ona direnmiş fakat Alarich, Yukarı İtalya'nın küçük şehirlerini alabilmişti. Milano'ya doğru ilerlediğinde korkup başkenti terk eden Honorius, tahtını etrafı bataklıklarla çevrili olduğu için güvenli saydığı Ravenna'ya taşınmıştı. Sitalicho kış süresince Cermen komutanlarla güçlendirdiği bir ordu toplamış ve 402 ilkbaharında Gotları güneybatıya doğru geri itmişti. Pollentia'da ve yazın da Verona civarındaki çarpışmalarda her defasında Gotlar alt ediliyordu. Alarich sonunda ucuz kurtuldu, çünkü Stilicho ondan, ordu komutanlığı yaptığı İlyricum eyaletinin Batı Roma'ya bağlanmasına yardım etme sözü aldı. Gotlar Doğu Roma ile aralarının bozulmasını göze almışlardı. Kaldı ki artık, Honorius'un teveccühü ile Alarich ordu komutanı olmuştu ve bozuşmanın sebebi Honorius olarak görülecekti. Ancak Batı'nın Alarich'in desteğiyle takviye edilecek bir saldırı düzenleme planı başarısız olmuştu, çünkü Ravenna'daki saray bir anda başka sorunlarla yüz yüze kalmıştı. Bu esnada, Tuna'nın ötesinde yeni bir koalisyon kuran Gotlar, Panonya ve Noricum'u yıkıp geçmiş ve 406'da İtalya'ya ulaşmışlardı. Başlarında kral Radagais vardı. Alarich'in en yakın adamlarını bile yanına çekmiş, Alan ve Hun grupları da ona katılmışlardı. Ordu-

lar Floransa'yı kuşatmıştı; fakat Stilicho onları defetmeyi başardı. Bunu yaparken en büyük destekçileri, Hun süvarileriydi. Denediği bir yarma hareketi sırasında Radagais'i şans eseri ele geçirdi. Onun idamından sonra başsız kalan ordular, artık Roma'ya rakip olamazdı. Gotların teslim olan bir bölümünü ordusuna katan Stilicho, kalanları köle pazarında sattı. Köle pazarlarında o kadar çok köle satılmıştı ki, aşırı arzdan dolayı fiyatlar altüst olmuştu.

Kısa bir süre sonra, Galya'ya yaklaşmakta olan ikinci bir Cermen dalgası daha büyük sonuçlar doğuracaktı. Stilicho da Ren Nehri sınırında konuşlanmış birlikleri, Alarich'e ve sonrasında yeniden Radagais'e karşı kullanmak üzere geri çekmek zorunda kaldı. Federasyon halinde birleşmiş Franklar, önceki işgalcilerin yerini dolduracaktı; 406'da bu fırsat çıkmıştı: Hunlar ve Gotlar tarafından sıkıştırılan Vandal toplulukları, 400'den itibaren Orta Tuna'daki yerleşim alanlarını terk etmiş, batıya göçüp zorla Galya'ya girmeye çalışmış fakat Franklar tarafından geri püskürtülmüşlerdi. Kraları Godegisel öldürülmüş ama oğlu Gunderich, Suebler ve Alanlarla birlikte ikinci bir saldırıya teşebbüs etmişti. Bu defa Franklar yenilmiş ve 406 yılının son gününde galipler, Mainz ve Worms arasındaki Alamanlar ve Burgundların da kendilerine katılmasıyla, donmuş Ren üzerinden Roma topraklarına akın etmişlerdi. Britanya'da bile bu yeni dalganın kendilerini de vuracağından korkuyorlardı. Bu yüzden oradaki birlikler kendi aralarından birini, ismiyle büyük umutlar vaadeden Constantin'i kayser ilan etmişlerdi, çünkü olası bir istila halinde İtalya'daki kayserden gelecek yardımdan ümitlerini kesmişlerdi. Yeni hükümdar III. Constantin anakaraya çıkmış ve orada Galyalı birlikler onun gelmesini bekliyormuş gibi hemen ordusuna katılmışlardı. İspanya da onları takip etmişti, lakin aralarındaki Honorius taraftarları, fikirlerini değiştirmişlerdi. Cermenlere karşı kazandığı galibiyet, Constantin'in meşruiyetini güçlendirmiş ve böylece oğlu Constans'ı sezarlığa atamıştı. O anda Stilicho'nun aklına ise bu iktidar gaspçısının üzerine Alarich'i göndermek gelmişti. Fakat ordu komutanı Alarich, İllirya Antlaşması'nın şartlarının gerçekleşmemesinin kızgınlığıyla Noricum'a saldırmıştı. Got kinini, öncelikle iki ton ağırlığında altın hazine karşılığında satmıştı. Ödemenin miktarı, Stilicho'nun zaten

epey kalabalık olan düşmanlarının değirmenine su taşımıştı. Bu onur kırıcı antlaşmanın fazla göz önünde yapıldığını düşünüyor, aşırı güçlenmiş olan Got ordu komutanını düşürmek için fırsat kolluyorlardı. 408'in mayıs ayında Arcadius öldüğünde, Stilicho Constantinopolis'te kimin halef olacağıyla ilgili düzenlemeler yaparken, beklenen fırsat doğdu. Aslında onun Doğu'daki tahtta gözü olduğu şüphesi uyardırıldığından güvenini yitiren damadı Honorius, komplocularla el sıkışmıştı. Kiliseye sığınmak bile Stilicho'yu kurtaramamış ve 408 ağustosunda idam edilmişti. Böylece Alarich'i Constantin'e karşı kullanma planına gerek kalmamış ve Honorius bunu ispatlarcasına Alarich'i ordu komutanlığından azletmişti. Kayser daha da ileri giderek Stilicho'nun planını tersine çevirmişti. Alarich'e karşı desteğini kazanmak için III. Constantin'i eş kayser olarak tanımıştı. Azledilen komutan ise buna cevaben emrindeki Gotlarla ikinci kez İtalya'ya hakaret etmiş ve gücünü çarpıcı şekilde göstermek için Roma'nın kapılarına dayanmıştı. Dehşet içinde şehir surlarının arkasında saklanan Romalıları kuşatma altında aç bırakmak isteyen Alarich'in kendisi de tedarik zorluklarıyla karşı karşıya kalmıştı. Çünkü yakın çevrenin imkanları, kalabalık savaşçı yığınlarını besleyemiyordu, buna ilaveten eniştesi Athaulf bir birlik daha getirerek karnı aç kuşatmacıların sayısını arttırmıştı. Alarich, Roma ve Ravenna arasındaki diplomatik trafiği hızlandırmak ve Honorius'un oyalama taktiğini bozmak için 409'un sonunda Roma şehrinin valisi Attalus'u kayser ilan etmiş, Attalus da ona özlemle beklediği ordu komutanlığı görevini geri vermişti. Alarich yapması gerektiği gibi bundan böyle ona göre konumu gayrimeşru olan Honorius'a karşı Ravenna'ya ilerlemiş, fakat kendisi gibi Got rakibi Sarus karşısına çıkınca geri çekilmek zorunda kalmıştı. 410 yazında Honorius yeni görüşmelere yanaşınca bu karmaşık devlet hukuku son bulsa da, görüşmeler başarısız olunca Alarich yeniden Roma'ya yürümüş ve Roma bir kıtlığı daha kaldıramamıştı. 24 Ağustos 410'da şehir Gotların eline geçmiş, üç gün boyunca canlarının istediği gibi yağmalanmıştı. En azından kiliseye sığınma hakkına saygı duydukları söylenir.

Artık başkent olmayan Roma'nın askerî anlamda ele geçirilmesinin bir önemi yoktu. Ancak 1200 yıllık bir tarihin

sonunda meydana gelmiş olan felaketin simgesel gücü çok büyüktü. Bu felaket, paganizmin manevi merkezini, "ebedi Roma"yı vurmuştu ve Hristiyanlar ile paganlar kendi yöntemleriyle buna bir izahat arıyorlardı. Piskopos Hippo'lu Augustinus, *De Civitate Dei* [Tanrı'nın Şehri] adlı en büyük eserinde başlangıç noktası olarak Roma'nın düşüşünü ele almıştır. Elbette Alarich, 410'da, ağustos ayının sonunda askerlerini doyurabilmek için derhal yola çıkmak zorunda kalmıştı. Sıradaki hedef İtalya'nın tahıl ambarı olan Roma Afrika'sıydı. Gotlar oraya ulaşabilirlerse bütün açlık ve sıkıntılardan kurtulmuş olacaktı, fakat bir öncü birliği Messina Boğazı'nın girdabında boğulunca, batıl inançlı Alarich geri dönme kararı aldı. Daha güney İtalya'dan ayrılmadan da ani bir hastalığa yenik düştü. Jordanes'in Gotların Tarihi'nde dile getirdiği gibi gerçekten de Busento'da, hazineleriyle birlikte gömüldüğü bir mezarın olup olmadığı tartışmaya açıktır. Eski Alman okuma kitaplarının incilerinden, Graf Platen'in Baladı da bu anlatıyı devam ettirmiştir.

VII. ROMA'NIN DÜŞMESİNDEN BATI ROMA İMPARATORLUĞU'NUN ÇÖKÜŞÜNE: 410-476

Alarich'in halefi, Athaulf olmuş ve eniştesinin son yıllarında taşıdığı kral unvanını hemen kabul etmişti. İtalya için hiçbir şey değişmemişti: kayserlik yönetimi eskiden olduğu gibi yine etkisizdi ve Gotlar halkı soymaya devam ediyorlardı. 412'de nihayet ülkeyi terk edip kuzeye gitmişlerdi. Siyasi durumu daha karmaşık hale gelen İspanya ve Galya'da yeni ihtimaller doğuyordu. Kısa dönem kayserlik yapan Attalus, Athaulf'un dikkatini o bölgelere çekmek suretiyle, yıllardır kanını emdikleri İtalya'yı terk etmelerini sağlamaya çalıştı. Kutsal Hieronymus'un 409 tarihli bir mektubunda, görgü tanıklarının ifadelerine dayanarak 31 Aralık 406'dan itibaren Galya'nın başına neler geldiğini tarif ediyordu: "Worms, uzun bir kuşatmanın ardından düşmüştü. Büyük şehir Reims, Amiens, Arras ve buranın civarında yaşayan Morinler, Tournai, Speyer ve Strasburg: bu yerlerin sakinleri Germanyaya sürüklenmişlerdi. Aquitania, Novempopulania, Lyon ve Narbonne eyaletlerinde, birkaç istisna hariç tüm şehirler yerle bir edilmişti. Dışarıdan saldırılara maruz kalmayan şehirleri de içerde açlık helak etmişti. Kutsal piskopos Exsuperius'un çabalarıyla ayakta kalan Toulouse'dan bahsedince gözlerim doluyor. Artık ölüme mahkum İspanya'nın kendisi bile, günbegün, Kimberlerin akınından kalan hatıralar ve diğerlerinin de aynı şeyi yaşayacak olmasının daimi korkusundan titriyordu" (123, 15). Hieronymus'un Galyalı şehirlerin sakinlerinin Germanyaya sürüklendiğini ifade etmesinden yola çıkarak, 406'da Ren'i geçmiş olanların özellikle kabile grupları ve savaşçı süvarileri oldukları sonucu çıkarılabilir. Diğer kabile bölümleri geride kalmış ve önden giden yoldaşlarının başarılarından faydalanmışlardı. Hieronymus, Britanya hakkında hiçbir şey anlatmamaktadır. Constantin, oradan Galya'ya gittiğinde adanın savunulması için acilen gerekli olabilecek birlikleri de be-

raherinde götürmüştü. Tam da o dönemde İrlandalılar ve Piktler batıdan ve kuzeyden saldırırken, (doğudan gelen) Sakson korsanları da yağma baskınlarını artırdı. Britanyalı aristokrasi bağımsız bir savunma organize etmişti. Bu hareket, kuzeydeki eyaletlerin imparatorluktan ayrılıp bağımsız olmalarına katkıda bulunacak bir adımdı. 410'dan itibaren Saksonlar adaya kalıcı olarak yerleşti. Kısmen federal oluşum görüntüsü veren bu siyasi yapı, Angıllar (Angluslar), Jütler ve Frizyalılarla da birleşmiştir.

409'da İspanya'da III. Constantin'e ilk kez bir rakip çıkmıştı; ancak Maximus sadece 411'e kadar direnebilmişti. Aynı yıl içinde ikinci bir rakip, Galyalı soylu Jovinus onu takip etmişti. Alan kavminin reisi Goar ve Burgundların kralı Gunderich de onu destekliyordı. 409'da Alarich gibi onlar da kendi kayserlerine sahip olmak istiyorlardı. Constantin köşeye sıkışmıştı. Honorius, ona geçici olarak eş kayser statüsü tanımış olsa da, şimdi onun Arles'teki sarayının ordu komutanı Constantius tarafından kuşatılmasını emrediyordu. Constantin'in Frank ordu komutanı Edobichus'un yönettiği bir Frank-Alaman ordusu kuşatmacılara yenik düşmüş ve böylece bu "iktidar gaspçısının" kaderi de mühürlenmişti. Honorius onu görmek istemiyordu ve bu yüzden daha Ravenna yolunda idam edilmesini emretmişti. Constantius ilk başta Jovinus'u fethetmesinin ardından İspanya'ya gitmişti. Darbeci lider, Burgundlar ve Alanlardan sonra Alamanlar ve Frankları da etrafında toplayınca, Athaulf da ona katılmayı teklif etmişti, fakat onun dikbaşlılığı bu dostluğu erken bitirmişti. Honorius'un Galyalı valisi Dardanus, Athaulf'u kayserin tarafına çekmek için onların bu çekişmelerini kullanmıştı. Jovinus 413'te Valence'de teslim olmak zorunda kalmış ve idam edilmişti. Athaulf kaysere de kısa süreli sadakat göstermişti. Honorius'un söz vermiş olduğu tahıl ve erzak gelmemişti, bu yüzden de Got lider Athaulf, 408'de Roma'nın işgali sırasında Alarich'in eline geçen ve o güne kadar özenle korunan rehineyi iade etme sözünü tutmadı: Bu rehine Galla Placidia, Theodosius'un kızı ve Honorius'un üvey kız kardeşıydı. Galya, Athaulf'un öfkesini tattı ve Gotların altında daha önce İtalya'nın çektiği gibi acı çekti. Marsilya baskına direnirken, Toulouse ve Narbonne gibi şehirler bile işgalcilere boyun eğip kapılarını

açmak zorunda kalmışlardı. Athaulf, Şubat 414'te Narbonne'da rehinesi Galla Placidia ile evlenmişti. Cermen kralının kayser ailesine girmesi, halkının ileride Roma halkıyla birleşmesi için bir başlangıç olacaktı. Onunla birlikte hareket eden Galyalı soylular da böyle görmüş, ülkelerinin içinde bulunduğu zor durumdan bu yöntemle kurtulacağını düşünmüşlerdi. Fakat Honorius ile ordu komutanı Constantius onlarla aynı fikirde değildi ve Athaulf, İtalya'dan peşinden gelen Attalus'u ikinci kez kayser ilan ederek onları daha da aşağılamış ve öfkeliendirmişti. 414'te Gotlar kıtlık ve açlıktan o kadar bunaldı ki, İspanya'ya doğru ilerlemeyi tek çare olarak gördüler.

409'da İber Yarımadası'nda Hieronymus'un korktuğu şey gerçekleşmişti. 31 Aralık 406'da Ren'i geçmiş olan Alanlar, Suebler ve Vandallar, yağmalanmış Galya üzerinden İber Yarımadası'na yürümüşlerdi. İki yıl bölgeyi kasıp kavurmuşlardı ve daha sonra kayserlik iddiasındaki Maximus onlarla anlaşıp ülkenin batı tarafında yerleşim yerleri vermişti. Bir Vandal kabilesi olan Silinglere Baetica, Alanlara Lusitania ve Vandal Hastingsler ile Sueblere de Galiçya verilmişti. Ravenna'da Honorius ve Constantius, bu sırada Tarraconensis'i işgal eden Gotları kullanarak, İspanya'da "sahte kayserin" yapmış olduğu bu düzenlemeleri bozup bozamayacaklarının değerlendirmesini yapıyorlardı. Bu girişim artık Athaulf'la yapılamazdı, çünkü 415'te Barcelona'da şahsi bir kavgada hayatını kaybetmişti. Ancak halefi Wallia, 416'da Constantius'un teklifini kabul etti; buna göre 600 bin ölçek tahıl alan Wallia, karşılığında Galla Placidia'yı serbest bırakacak ve batıda sorun çıkaran yerleşimcileri bastırma görevini üstlenecekti. Yeni kral, yapabildiği kadarıyla sözünü yerine getirmişti: 418'e kadar Silinglerin ve Alanların büyük bölümünü yok etmişti. Sonrasında ise, Galla Placidia ile 417'de evlenmiş olan Constantius onu durdurmuştu. İspanya'nın yeni hükümdarı Wallia olmamalıydı. Ordu komutanı, bunun yerine Gotların en büyük isteğini yerine getirmeyi yeğlemiş ve onlara resmi olarak Galya'da bir yurt vermişti. 418'de Aquitania'da, Toulouse ve Bordeaux arasındaki bereketli Garonne Vadisi'nde yerleşebilmişlerdi. Yerleşim şartları günümüze ayrıntılı olarak aktarılmamıştır, bu yüzden tartışmaya açıktır. Constantius'un *hospitalitas* sis-

temini (asker barındırma düzeni) kullandığına dair ipuçları vardır. Buna göre, bir evin ve bir arazinin üçte ikisi eski sahibine geri bırakılıyor ve kalan üçte biri, askere veriliyordu. 418’de gerçek bir paylaşım mı yapılmıştı, yoksa Gotlar paylarına düşen üçte birinin geliriyle mi yetinmişti, burası belirsizdir. Constantius’un Gotlara devrettiği arazilerin bir bölümü kayserin özel mülkleri, bir kısmı terkedilen arazilerden (*agri deserti*) müteşekkil olabilirdi. Bu mülk karşılığında Gotlar da Roma’ya askerlik yapmakla yükümlü olacaklardı. İspanya’nın batısını Cermenlerden tamamen temizlemek, ordu komutanının hedeflerinden biri olmaya devam ediyordu. Bunun ötesinde iç düşmanlardan ve Bagoudlardan¹ endişe ediliyordu. Özellikle bu ikinci sorundan dolayı, Gotların Galya’ya yerleştirilmesi Galyalı soyluların da işine geliyordu. Çünkü *hospitalitas* asker iskan sistemi için küçük çiftçiler değil, büyük arazi sahipleri toprak vermek zorundaydı. Wallia, daha sonra Tolosan İmparatorluğu denilecek olan, kendilerine vadedilmiş toprakları göremeden, 418’de ölmüş ve Theoderid de muhtemelen Alarich’in damatlarından birinin yerini almıştı. Şayet Honorius ve Constantius bundan böyle Gotların barış içinde tarlalarını işleyip sadece askere çağırıldıklarında silaha sarılacaklarını düşünmüşlerse yanılmışlardı. Yardım ederken dahi Gotlar ikili oynayabilirlerdi: 422’de Theoderid, Vandal Hasdinglere karşı Baetica’ya sefere çıkan Roma ordusuna katılmak üzere birliklerini hazırlamıştı. Ancak savaşın ortasında fikir değiştiren Gotlar, federal müttefiklerini sırtından vurarak kesin bir zafere engel olmuşlardı. İlerleyen yıllarda imparatorluk yönetiminin geçirdiği değişimler, Gotların, Batı Roma İmparatorluğu’nun tamamına olmasa da Galya’ya zarar veren başıbozuk eylemlerine fırsat yarattı.

Galla Placidia, ikinci kocası Constantius’tan, 418 yılında Honoria adında bir kız ve 419’da da Valentinian adında bir oğul doğurmuştu. Çocuğu olmayan Honorius bunun üzerine, 421’de eniştesine “eş augustus” payesi vermiş, sonra da ikisi birlikte Galla Placidia’yı augusta² ilan etmişlerdi. An-

1 *Bagaudae*: Üçüncü Yüzyıl Krizi’nden Batı Roma’nın yıkılışına dek, İspanya ve Galya gibi az gelişmiş ve daha az Romalılaşmış bölgelerde isyan eden köylüleri tanımlayan isim. (e.n.)

2 *Augustus* sözcüğünün dişili; imparatoriçe ya da diğer soylu kadınlara verilen bir unvan. (e.n.)

cak Constantius 421'de bir hastalığa yenik düşmüş, Honorius da bundan sonra sadece bir buçuk yıl yaşamıştı. Onun ölümünden kısa bir süre önce Galla Placidia, Honorius'la ettiği şiddetli bir kavgadan sonra iki çocuğunu alıp Constantinopolis'e gitmişti. Orada kendisinin yeğeni ve Arkadius'un oğlu olan II. Theodosius, 408'den beri iktidardaydı. 423'te imparatorluğu yeniden birleştirmeyi düşünen Theodosius, Batı toprakları üzerinde hak iddia etti. Roma şehrinin senatosu da bu esnada öncelik hakkını kullanıp Honorius'un halefi olarak Johannes'i seçti. Bir Doğu Roma ordusu 425'te onun iktidarına son verdi. Bu orduyla memleketine geri dönen Galla Placidia'nın altı yaşındaki oğlu, Roma'da III. Valentinian olarak kayser ilan edildi. Annesi de kayser naibi sıfatıyla onun görevlerini üstlendi, kendisine verilen "augusta" payesinin siyasi bir ağırlık kazanmasını sağladı. Bir kadın olarak Galla Placidia'nın, tahtın en güçlü dayanağı olan ordu üzerindeki etkisi sınırlıydı; bu yüzden de güvenilir generallere muhtaçtı. Generaller ise gittikçe artan nüfuzları sayesinde kendi politikalarını izliyorlardı. En önemli komuta üçlüsü, imparatorluk içindeki en büyük komutan ve saraydaki ordu kumandanı Felix, Afrika'daki ordunun komutanı Bonifatius ve Galya orduları komutanı Aëtius, takip eden yıllarda birbirleriyle girdikleri erk mücadelesi içinde, kuşkuyla pusuda beklediler. Galyalı ordu komutanı Gaudentius'un oğlu Aëtius, gençliğinde üç yıl boyunca Alarich'in elinde esir kalmıştı. Daha sonra da bir süreliğine Hunlara esir düşmüştü ve o zamandan beri bazı Hun önderleriyle iyi ilişkiler içindeydi. Hun askerleri takip eden yıllarda onun Galya'daki Cermenleri kontrol altında tutmasına yardımcı oldular: 425'te önce Arles'i kuşatan Gotları geri püskürtmekle işe başladı. 428'de Mosel bölgesindeki Franklar onun kudretini tadarak Ren Nehri üzerinden geri püskürtüldüler. 430'da ise Ravenna'daki askerler arasında Felix'in canına mal olacak bir ayaklanmayı kıskırtmayı başardı. Aëtius, muhtemelen rakibinin kendisine yapacağı bir suikastı önlemişti. Aynı yıl içinde Alaman Juthungları Retsiya'da yendi ve 431'de Noricum'da da başarılı savaşlar yaptı. 432'de Franklar bir kere daha onun karşısında yenilgi yaşadı. Galla Placidia'nın aynı yıl içinde yanına çağırıp Felix'ten boşalan başkomutanlığa getirdiği Bonifatius'la çekişmelerinden dolayı Alplerin ardına geçmek zorunda kaldı.

Bonifatius, 423'ten beri Afrika'daki eyaletleri Berberi kabilelerin akınlarına karşı başarıyla savunmuştu ve bu ona bir bağımsızlık kazandırmıştı. Bu durum, İtalya'da onun kayserlikte gözü olduğu şüphesini uyandırmıştı. Johannes'e karşı Galla Placidia'ya sadık kalmış, Constantinopolis'te bulunduğu dönemde de ondan yardımlarını esirgememişti. Ancak augusta Batı'ya geri döndüğünde, Felix, kraliçenin kulağına daha yakın olmuştu. "Asi" Bonifatius'u görevinden almak için Afrika'ya iki kez gönderdiği birlikler başarılı olamamışlardı. Bu çekişmeler Roma Afrika'sı için artık felaket boyutuna ulaşmıştı. 429'da Vandal kralı Geiserich, İspanya'yı terk ederek, o zaman dek Cermenlerin uğramadığı Afrika'nın zengin bölgelerinde halkı için yeni bir yurt arama fırsatı görmüştü. İmparatorluk idaresinin Suebler ve Batı Gotlara karşı savaşları, bu kararı almasında etkili olmuştu. Vandallara, Alanlar ve Cermenlerden kopmuş gruplar da katılmışlar ve 429'un mayıs ayında 80.000 kişi Cebe-litarık Boğazı'ndan Afrika'ya yelken açmıştı. Sahil boyunca yaptıkları yolculuk esnasında "vandal" gibi davrandıkları suçlaması, koşulların yol açtığı bir durumdu: İlk defa Fransız Devrimi sırasında vandal sözcüğü anlamsız ve sebepsiz yıkıcılıkla eş anlamlı kullanılmıştır. Vandallar fethettikleri yerde ahali tarafından iyi karşılanırlarsa "vandallığa" başvurmuyorlardı. Afrika'daki dini ayrışmalar da işlerine yaramıştı. Aryanlar, Donatistler, Afrika'daki kiliseden kopmuş radikal Hristiyanlar, Aryan Cermenlerin Katolik piskoposlara, rahiplere ve kiliselere karşı harekete geçmelerinden keyif alıyorlardı. Lakin Vandalların direnişle karşılaşmadan ilerlemelerinin asıl sebebi, karşı tarafın askeri açıdan zayıf oluşuydu. Bu da, düz arazili ülkenin direnç göstermeden teslim olmasına yol açmış ve şehirlerin çoğunun kapılarını açmaktan başka seçeneği kalmamıştı. Gemilerin kullanıldığı bu göçle, bir yılda 1200 km aşılmıştı. Bonifatius, ilk kez kut-sal Augustinus'un piskoposluk merkezi olan Hippo Regius civarında Vandalların yolunu kesmişti. Zaten İtalya'daki yönetime karşı güçlenmek için düşmanları kendi çağırdığından şüphe ediliyordu. Fakat Romalı, muharebede mağ-lup olmuş ve hürmet ettiği piskoposun şehrine sığınmak zorunda kalmıştı. Augustinus, Hippo'nun bir yıldan fazla sürecek kuşatmasının başlangıcına tanık olmuş, şehir düş-mededen önce ölmüştü. Bonifatius, tıpkı İtalya gibi Afrika'dan

gelecek tahıla muhtaç olan Constantinopolis'in 431'de gönderdiği ordunun başına geçip ikinci bir savaşa cesaret ettiğinde, kazanan yine Geiserich olmuştu. Ravenna yönetiminin, Vandalların artık Afrika'dan kovulamayacağını kabullenmesi üç yıl daha sürmüştü. Bu sebeple III. Valentinian, 435'te Geiserich ile bir antlaşma yapmıştı. Vandallara, Africa Proconsularis,³ Numidia ve Mauretania Stifensis'in⁴ bazı bölgelerinde, tarihçilerin vurguladığı üzere, mülkiyet hakkı değil "yerleşim hakkı" vermişti.

Galla Placidia, Bonifatius'u 432'de İtalya'ya çağırıp *magister militum*, (genelkurmay başkanlığı) makamına atadığında ona iyilik yapmış olmadı, çünkü Aëtius daha en başından onunla savaşmaya kararlıydı. Birlikleri Rimini yakınlarında çarpıştı, Aëtius yenildi ama şansı yerindeydi: Bonifatius bu muharebede aldığı yaralar sebebiyle iki ay sonra öldü. Bir yıl sonra Aëtius hedefine ulaşmıştı; Hunların yardımıyla baskı altına aldığı Galla Placidia, Bonifatius yerine onu *magister militum* görevine atamıştı. Öldürüldüğü 454 yılına kadar görevinde kalmış ve bütün rakiplerini basılamıştı. İşgal tehdidi altındaki Galya, imparatorluk içinde kalmıştı ama takip eden yıllarda Roma tekrar varlığını orada ispat etmek zorunda kaldı. Bonifatius, 435'te Belgica'ya giren Burgundların karşısına çıktı. 31 Aralık 406'da sürüler halinde Ren'i aşarak bölgeye gelmiş Burgundlar, Kral Gundahar'ın idaresinde, Worms şehri çevresinde kendilerine bir hakimiyet alanı kurmayı başarmışlardı. Kuzeydeki Belgica'ya gitmelerinin sebebi, 430'a doğru Ren'e ulaşan Hun akınları olmalıydı. Aëtius'a karşı ilk mağlubiyeti ucuz atlatmışlardı, fakat Hunlar ile Romalılar birlikte, kralları da dahil olmak üzere kabilenin büyük bölümünün yok edildiği ikinci darbeyi Burgundlara 436'da vurdu. Bu kavmin kaderi, Nibelungen Destanı'nın tarihi temelini oluşturmuştur. 443'te Aëtius, kabileden hayatta kalanları, Cenevre'yi merkez alarak Cenevre Gölü'nün batı bölümüne yerleştirmişti. Tahminen, Aquitania'da [güneybatı Galya] Gotlara yapıldığı gibi *hospitalitas* sistemini uygulayarak onlara toprağın üçte birini devretmişti. *Foederati* denen sistemin mensupları olarak alıslageldiği üzere, yerleşim hakkı karşılığında Roma için as-

3 Günümüzde Tunus ve Libya'yı kapsayan Roma eyaletleri. (e.n.)

4 Günümüzde Cezayir ve kuzeybatı Afrika'yı kapsayan eyaletler. (e.n.)

kerlik yapmak zorundaydılar. Kısa sürede onlarda da yeni bir yönetim sistemi ve kraliyet hanedanı oluştu.

Theodorid ve Tolosan İmparatorluğu'nda yaşayan Gotlar, Aëtius'un Burgundlarla mücadele etmesini beklemiş gibiydiler. Aëtius'un vekili Litorius'un kuzey Galya'da bir köylü ayaklanmasını (Begaudlar) bastırmakla meşgul olduğu bir anda Narbonne'u kuşatmaya başlamışlar, fakat şehir diremişti. Çarpışmalar devam etmiş, bu muharebelerin birinde Aëtius galip gelmişti. 439'da barış tekrar sağlanıncaya kadar yaşanan bir diğer çarpışma ise Litorius'un hayatına mal olmuştu. Belki de müttefiki olan Hun kralı Rua'nın ölmüş olduğunu daha o zaman öğrenmişti. Rua, yardımlarına karşılık 429'da Panonya'nın bazı bölgelerini almış ve Constantinopolis'te hüküm süren II. Theodosius'u yıllık haraca bağlamıştı. Panonya, patlama derecesindeki Hun gücünün yayılmasının çıkış noktası olmuştu. Bu yayılmayı, Rua'nın yerine gelen Bleda ve Attila kardeşler devam ettirmişler ve 445'te Attila kardeşlerini öldürüp tek hükümdar olduktan sonra yayılmayı sürdürmüştü. Hun kralı, cömert ödüller dağıtarak, tamamı kendi kabilesinden olmayacak şekilde seçilmiş yetenekli liderleri çevresinde toplamıştı. Onların da yardımıyla Ren'den Baltıklara kadar yayılan kabilelerin kendisine boyun eğmelerini sağladı. Doğu ve Batı Roma'yı, kurmak istediği imparatorluğa bağlayacağı vasallar olarak görüyordu. 449'da Valentinian'ın ona ordu komutanı payesi ve maaş sunması, dostane bir jestti ama Attila'yı yolundan alıkoyamamıştı. 450'de kardeşiyle arası bozulan Valentinian'ın kız kardeşi Honoria, Attila'ya evlenme teklifi götürerek hanedanlar arasında akrabalık kapısı açmaya çalıştı. Attila'nın Honoria'yı ve çeyiz olarak Batı Roma İmparatorluğu'nun yarısını istemesi kayser tarafından reddedilince Hun kralı bunu savaş ilanı saymış ve ordusuyla batıya ilerleyerek cevap vermişti. Çok uluslu bir koalisyon eşliğinde 451 ilkbaharında Ren'i geçmiş, aralarında Metz'in de bulunduğu birçok Galya şehrini fethetmiş ve Orleans'ı kuşatmıştı. Maiyetinde Doğu Gotlar ve Got soyundan gelen Gepidler de yer aldığı için, Theodorid ve Batı Gotların da kendisine katılacaklarını umuyordu. Ancak Aëtius onları, şimdiki statülerinin daha avantajlı olduğuna ikna etmişti. Ordu komutanlarını Galyalı, Frank, Burgund ve Saksonlardan oluştur-

duđu ve en büyük grup olarak Batı Gotların da katıldığı bir orduyla, Haziran 451’de Troyes yakınlarındaki Chalons bölgesinde Attila’ya meydan okumuştı. Bu, yüzyılın en kanlı savaşı olmuş, rivayete göre 180.000 kişi ölmüştü. Sonuçta Attila yenilmezlik şöhretini kaybetse de, Aëtius onun, ordularının büyük bölümüyle birlikte geri çekilmesini engelleyememişti. Belki de Aëtius, ileride Roma’nın başına bela olmamaları için Cermen müttefiklerinin mutlak galibiyetlerine fırsat vermemiş ve Attila’nın çekilmesine göz yummuş da olabilirdi. Attila, yenilginin öcünü almak için bir yıl sonra Yukarı İtalya’ya saldırdı. Çok iyi korunan Aquileia’nın da aralarında yer aldığı bir dizi şehri ele geçirdi. Ancak açlık ve salgınların etkisi, ayrıca Doğu Roma’nın Hun egemenliğindeki topraklara saldırması onu geri çekilmeye zorladı. Roma’yı fethetmeyi planladığı, fakat Papa Leo’nun bir elçi göndererek onu bu fikrinden vazgeçirdiği dahi söylenir. Bir yıl sonra Hun hükümdarı aniden öldü. Onun ölümü, egemenliği altındaki uluslara bağımsızlıklarını geri alma fırsatı verdi. Attila’nın büyük oğlu ve halefi Ellak, iktidara hakim olamamış, küçük kardeşleri de onun öncelik hakkına itiraz etmişlerdi.

Panonya’daki Sava Nehri’nin bir yan kolu olan Nedao’da, muhtemelen 454 ya da 455’te bir kez daha, her iki tarafta da Cermen kabilelerinin yer aldığı bir kavimler savaşı yapılmış, Ellak mağlup olmuştu. Ona karşı sadakatlerini koruyan Kral Valamir’in emrindeki Doğu Gotlar, yenilgiden sonra Roma topraklarına sığınmıştı. Constantinopolis’te asker kökenli Marcian, kayserin kız kardeşi Pulcheria sayesinde 450’de II. Theodosius’un yerine yönetime gelmişti. O da Valamir’in Gotlarının federal oluşumunu kabul etmiş ve onlara Panonya’dan arazi vermişti. Nedao’daki savaşta Hunların karşısındaki koalisyonda yer alan Got soyundan gelme Gepidlerle de bir antlaşma yapmış, onları da Panonya’nın doğusuna yerleştirmişti.

Chalons’daki Katalon Muharebesi’nde Attila’nın egemenliğine son vermiş olan savaşın popüler etkisi, Aëtius’u gücünün doruğuna taşımıştı. Ordu komutanı, bu gücünden yararlanarak 450’de Galla Placidia öldüğünde hanedana girmek istedi. III. Valentinian’ın sadece iki kızı vardı, Eudocia ve Placidia. Eudocia, uzun yıllar öne saraya rehine

olarak gelen ve Gaiserich'in oğlu olan Hunerich ile nişanlıydı. Böylece Aëtius da oğlu Gaudentius için Valentinian'ın kızı Placidia'ya talip olmuştu. 454 yılında düğün olacaktı, Aëtius daha şimdiden kendini müstakbel kayserin babası olarak görüyordu. Ancak uzun yıllardır *Praefectus Praetorio* Petronius Maximus'un başını çektiği saray içi düşmanları, Valentinian'ın ordu komutanlarına karşı duyduğu ve halen geçmemiş kuşkularını tekrar canlandırıp saraydaki bir görüşme sırasında bizzat kayserin onu öldürmesini sağladılar. Rivayetlere göre, Valentinian sağ elindeki silahla onun sol kolunu kesmişti. 455'in mart ayında kayser de aynı kaderi paylaşmış, katledilen Aëtius'un fedailerinden iki Got savaşçı, Roma'da Mars Meydanı'nın tam ortasında onun intikamını almışlardı.

Theodosian Hanedanı'nın son erkek varisinin de katledilmesiyle sonuçlanan, imparatorluğun zirvesinde gerçekleşen bu cinayetler, imparatorluk topraklarındaki Cermen hükümdarlar için büyük bir fırsattı. Zira, Valentinian ve Aëtius'la yaptıkları antlaşmaları artık geçersiz sayıyorlardı. Sonraki yirmi yıl boyunca art arda tahta geçen kısa ömürlü kayserlerin hiçbiri Cermen krallarına karşı bağımsız bir politika yürütecek güçte değillerdi. Doğu Roma'nın liderlik iddiasını da kabul etmek zorunda kalmışlardı.

439'da Geiserich, henüz 435'te yapılan antlaşmayı bozmuş ve Africa proconsularis eyaletiyle birlikte Kartaca'yı işgal etmişti. Vandalın sonraki adımları da kendisinin artık bağımsız olduğunu Ravenna yönetimine ispatlamıştı: donanmayı büyütmüş ve 440'ta Sicilya'ya, Aşağı İtalya'ya, Sardinya'ya ve Doğu Roma idaresindeki Rodos'a bile saldırmıştı. Hunlarla bağlantı kurmuş, onların 441'de Trakya ve İllirya'ya saldırması, Geiserich'e gönderilmiş olan Doğu Roma filosunun geri çağrılmasına yol açmıştı. Afrika'daki Katoliklere yapılan zulümlerin sürdürülmesinin yanı sıra, büyük toprak sahibi soyluların mallarına el konulup, kaçamayanların çoğunun da köleleştirilmesi, Katolik imparatorluk sarayını öfkeliyordu. Üstelik Geiserich, tahıl ihracatını her an durdurabilirdi. Bu sebepten Valentinian 442'de Afrika eyaletlerinin paylaşımını yeniden düzenleyecek bir antlaşmaya hazırdı. Vandal hükümdara Numidya'nın, Afrika proconsularis'in ve Tripolitanya'nın çeşitli bölümlerinden

oluşan, birbirine bağlı ve içinde kendini egemen hükümdar olarak görebileceği bir bölge bırakılmıştı. Oğlu Hunerich'in, kayserin kızı Eudocia ile nişanlanmasını, sadece Afrika'daki Vandal hükümdarlığının değil, ailesinin konumunun da bir güvencesi olduğu için arzu etmişti. Böylece, Valentinian ölür ölmez Afrika'daki imparatorluğunun kendisine yetmediği açıkça görülmüştü. Ordu ve donanmayı daha da büyütmüş, Afrikalı yerel takviye birliklerin de desteğiyle Mayıs 455'te Tiber Nehri'nin ağzında toplanmışlardı. Birkaç gün sonra Roma, 45 yıl aradan sonra ikinci kez düştü. Papa Leo en azından Vandal kralın, askerlerine yakmayı ve öldürmeyi yasaklamasını sağlamıştı. Engelleyemediği ise, şehri iki hafta boyunca talan etmeleriydi. Roma'da Valentinian'ın halefi ilan edilmiş olan Petronius Maximus'un işgalcilerden kaçmaya çalıştığı sırada, öfkeli halkın taş yağmuru bu korkak kayserin hayatına son verdi.

Petronius Maximus, Galya ordusu komutanlığına Galyalı tecrübeli soylu Eparchius Avitus'u atamıştı. Komutan, kayserin ölüm haberini aldığı anda Toulouse'daki Batı Got sarayındaydı. 453'ten beri orada hükümdar olan Theodorich, onu Maximus'un halefi olmaya zorlamıştı. Bunun üzerine, Galyalı soyluların da onayıyla, askerleri onun kayserliğini ilan etmişlerdi. Avitus, meşru olarak tanınmayı hak edebilmek için Vandallara ve Sueblere hadlerini bildirmeye karar vermişti. Zira, İspanya'da Sueb kralı Rechiar, Valentinian'ın ölümünü fırsat bilip Kartagena'ya [güneydoğu İspanya] saldırmıştı ve tüm İspanya'ya hakim olmak istiyordu. Theodorich, bu tehlikenin önünü alına konusunda Avitus'la hemfikir ve Rechiar kendisine gönderilen iki elçiyi de dinlemeyince Batı Got kralı, Burgundların da desteklediği ordusunu İspanya'ya yürüttü. Damadı olan Sueblinin mağlubiyetinden faydalanıp birçok İspanyol şehrini yağmaladı. Başlangıçta Avitus için İtalya'da işler iyi gidiyordu. Annesi, Got kralı Wallian'ın kızı olan bir Sueb kralının oğlunu, yani Ricimer'i ordu komutanlığına atayıp onu yeni bir Vandal saldırısının beklendiği Sicilya'ya göndermişti. Aëtius'un emrindeyken yükselmeye başlayan Ricimer, Vandalları Agrigent'te, ve ardında Korsika'da yenmişti. Lakin daha sonra silah arkadaşı Valerius Maiorianus'la birlikte efendisinin karşısına çıkıp meydan okudu: Placentia'da yendiği

Avitus'u tahttan feragat etmeye zorladı. Taht geçici olarak boş kalmış, bir yıl sonra Maiorianus, Ravenna'da kayser ilan edilmişti.

Bu olarlardan uzakta, Doğu Galya'da ve Tuna kıyısında Franklar ve Alamanlar zaman içinde daha da yayılmışlardı. Buna sebep olan biraz da Aëtius'a karşı aldığı yenilginin intikamı için kabilesinin bölgesini Somme'ye kadar genişleten Frank Kralı Chlodio idi. O ve akrabası Merovech, böylelikle Merovenjlerin⁵ yükselişlerinin temelini atmıştı. O zamana kadar federal yapıda ve Ren'in doğusunda yerleşik bulunan Ren Frankları, artık nehrin batısına da geçmişlerdi. Art arda Mainz'ı, kuzeyindeki daha küçük şehirleri ve son olarak da Köln'ü fethettiler. Sonrasında Trier'e kadar ilerlediler. Muhtemelen Avitus'un göreve getirmiş olduğu Galyalı ordu komutanı Aegidius, Soissons'a geri çekildi. Geriye kalan Burgundlar da Main ve Neckar arasında Alamanlar tarafından boyunduruk altına alındı. Güney, güneydoğu ve güneybatı istikametlerinde daha çok genişlemişlerdi. Burgund Kapısı'ndan⁶ girip aynı şekilde saldıran Burgundlarla rekabet halinde Langres ve Besançon'a kadar olan bölgeyi işgal etmişlerdi. Retsiya ve Noricum'un bazı bölümleri Alamanlaşmış ve hatta Yukarı İtalya dahi tekrar Alaman istilacılar tanık olmuştu. Alamanların bu ani ve hızlı yükselişini, kralların idaresinde kuvvetli bir merkezi yapısı oluşturmalarına bağlamak, tartışmalı bir iddiadır. Genişlemeye ilgili yetersiz birtakım rivayetlerde, diğer Cermen kabilelerinin büyük krallarını örnek almış olabilecek Gibuld ya da Gebavult adındaki bir kraldan bahsedilir.

Kayser Maiorianus, imparatorluğun mevcudiyetini mümkün olduğunca korumaya kararlıydı. Geiserich en büyük düşmanı olarak görülüyordu, çünkü bu lider, imparatorluğun çekirdeği sayılan İtalya'yı tehdit ediyordu. Bundan dolayı karşı taarruz için silahlanmış ve bir donanma oluşturmaya başlamıştı. Öncelikle Galya'daki Theorich'in kendisine biat etmesini sağlamalıydı. Bunu 459 yılında Arles'in bir kez daha Batı Gotlar tarafından başarısız bir kuşatmaya maruz kalmasıyla başarmıştır. Onlara karşı dengeyi

5 Bugünkü Fransa ve Almanya arasındaki bölgede 5. ve 8. yüzyıllar arasında hüküm sürmüş Frank hanedanı. (e.n.)

6 Fransa'nın İsviçre sınırına yakın bir bölgesine verilen ad. (e.n.)

oluşturan Maorianus, Burgundlarla, başkenti Lyon ile birlikte "Lugdunensis prima" eyaletini onlara bırakan bir antlaşma yapmıştı. Theodorich'i yeniden İspanya'daki Sueble-re müdahale etmekle görevlendirmişti, çünkü Geiserich'e karşı donanmayı oradan yola çıkarmak istiyordu. Maorianus bununla birlikte Dalmaçyalı komutan Marcellinus'tan, Sicilya'ya saldıracağına dair söz almıştı. Avitus'un arkadaşları olan Marcellinus, onun öldürülmesinden sonra, Batı Roma'ya karşı kullanışlı olduğu için Constantinopolis'teki kayserin işine gelecek, bağımsız bir rejim kurmuştu. Geiserich, Maorianus'u daha zayıf bir rakip olarak görüyordu ve imparatorluk donanmasına, daha İspanya'daki Carthege-na Limanı'ndan çıkamadan bir baskın yapmayı başarmıştı. Maorianus 460'ta yapılan barış antlaşmasıyla, Afrika'daki toprakların bir kısmını daha terk etmek zorunda kalmıştı. Bu aşağılayıcı sonuç, saygınlığını o kadar lekelemişti ki, 461'de dönüş yolunda daha İtalya'ya ayak basmadan Ricimer, onu tutuklatıp idam ettirme cüretini göstermişti. Bunun devamında Ricimer'in Roma senatosu tarafından tahta çıkarılmasını sağladığı Libius Severus, 4 yıllık hükümdarlığı süresince ordu komutanı Ricimer'in kuklası olmaktan başka işe yaramamış ve 465'te yine onun tarafından ortadan kaldırılmıştı.

Aegidius, Ricimer'in Maorianus'a karşı uyguladığı adaletsizliği hazmedemiyordu. Sal Franklarının kralı Merovenj Childerich ile, savaşçılarını kendisinin emri altında İtalya'ya göndermesi için bir antlaşma yapmıştı. Geiserich'in Vandal savaşçılarını da aynı şekilde saldırmaya teşvik etmiş, fakat Batı Gotlar onun hesaplarını bozmuşlardı. Narbonne'u işgal etmişler, tahta çıkmasını tereddütsüz desteklemiş oldukları için Libius Severus'un buna göz yumacağını ummuşlardı. Yeni kayser ve Ricimer'in eski Galyalı komutanı olan Agrippinus'u Aegidius'un yerine Galya'ya göndermesi de işlerine geliyordu. Ancak, Aegidius görevinden istifa etmeyi reddetmişti. Kendi inisiyatifiyle hareket ederek, askerlerinin ve Frank müttefiklerinin desteğiyle Gotlara karşı savaşmış ve onları 463'te Orleans yakınlarında yenmişti. 464 ya da 465'te öldüğünde, başkenti Soissons olan, Sen Nehri'nin kuzeyindeki bir bölgeyi, Marcellinus'un Dalmaçya'da elde ettiğine benzer bir egemenlik alanı olarak oğlu Syagrius'a bırakmış-

tı. Constantinopolis'teki Kayser Leo'nun yardımıyla 465'te Sicilya'dan kovmuş olduğu Vandallar, Maiorianus'un ölümünden sonra da onun düşmanı olarak kalmışlardı. Leo, Libius Severus devrildikten sonra Batı Roma'daki tahtın da sahibi olmuştu. Bir yıllık hükümdarsız dönemin ardından Ricimer, Anthemius'un kayser olmasını 467'de kabullenmek zorunda kaldı, çünkü Geiserich'e karşı Doğu Roma'nın yardımına muhtaçtı.

İktidarsız geçen dönem zarfında Batı Gotların yönetiminde ciddi sonuçlar doğuracak bir değişim olmuştu. Eurich, büyük kardeşi Theoderich'i öldürmüş, hemen ardından da hassas vaziyetteki 418 tarihli *foederati* yerleşim sözleşmesini büsbütün yok eden bir Got yayılcılığı başlatmıştı. Eurich'in ilk darbesi 468'de İspanya'yı vurmuştu: Sueb egemenliğindeki bölgelerin belli kısımlarını ele geçirmişti. Got lider, 469'da Bretonlara yapacağı bir saldırıyla Galya'daki güç dengelerini değiştirmeden önce arkasını sağlama almak istiyordu. Ancak Loire Nehri'ne vardığında Roma-Sal Frank güçleri karşısına dikilmiş, o da geri çekilmek zorunda kalmıştı. Eurich, Akdeniz sahillerini ele geçirdiği güney kesimlerde, ayrıca Rhône'a ulaşıp 471'de Kayser Anthemius'un bir ordusunu yendiği doğuda ise daha şanslıydı. Takip eden yıllarda, önce şehrin yerel soyluları tarafından savunulan Auvergne'de şansını deneyip başarısız olmuştu. Gotlar, yaptıkları birçok seferle Clermont şehrini zorlamışlardı. Orada Kayser Avitus'un oğlu Ecdicius ile şair ve yerel piskopos Apollinaris Sidonius, direnişin ruhu olmuşlardı. Gotların ilerlemesinden tedirgin olan Burgundlarla ittifak kurmuşlardı. 472'de Anthemius da Ricimer'in kurbanlarına katıldıktan sonra artık merkezi yönetimden de bir yardım gelmiyordu. İspanya'da Eurich'in süregelen saldırıları altında Roma egemenliği sona erdi. Yarımadanın kuzeybatısındaki Suebler ve Pirene Dağları bölgesindeki Basklar bağımsız kaldılar.

Galya ve İspanya'nın ardından, son olarak Roma Afrikası da imparatorluktan kopmuştu. Geiserich, korsan saldırılarını Doğu Roma bölgesine taşımış ve böylece Leo'nun halefi Kayser Zenon, 474'te Vandal kralını işgal etmiş olduğu tüm topraklarda egemen hükümdar olarak tanıdığı bir antlaşmayı kabul etmişti. Mevzubahis topraklar arasında Kuzey Afrika'nın yanı sıra Balear, Sicilya, Sardinya ve Korsika gibi büyük

Akdeniz adaları da vardı. Resmîyette antlaşmanın taraflarından biri olarak Batı Roma kayserinin adı da muhtemelen geçmişti. Bu kayser, tıpkı amcası gibi Doğu Roma'nın kayseri tarafından da desteklenen, Dalmaçya ordu komutanı Marcellinius'un yeğeni ve varisi Julius Nepos'tu. 472'de Kayser Ricimer'in ölümünden sonra, birer yıl arayla Batı Roma'dan geriye kalan İtalya'yı yönetmiş olan Olybrius ve Glycerius'tan sonra, 474'te tahta geçmişti. Nepos yeniden Galya'ya ayak basmayı denemiş ve 475'te Got lider Eurich'e, güney Galya'nın bazı bölgelerinden çekilmesi şartıyla Auvergne'yi takas edeceği bir barış antlaşması önermişti. Eurich, bu öneriyi memnuniyetle kabul etmişti. Bu antlaşma, Burgundlarla olan doğu sınırını güvence altına almış ve kayseri, Ecdicius ile Apollinaris Sidonius'u sırtından vurma noktasına getirmişti. Piskopos Apollinaris sürgüne gönderilmiş, Ecdicius da ordu komutanlığı görevini Nepos'un generali Orestes'e devretmek zorunda kalmıştı. Kayserin cezası hemen verilmişti: Orestes, Galya yerine Ravenna'ya yürümüş, Kayser Nepos'u kovup küçük yaştaki kendi oğlu Romulus'u tahta çıkarmıştı. Çağdaş literatür, çocuğun kayserlik payesini küçültmüş ve ona Romulus Augustulus demişti. Bu anlamsız durum bir yıl sonra sona ermişti. Hun ve Cermen soyundan gelen Odoaker, çoğunluğu kendisi gibi Cermen kökenli olan asi birliklerin başına geçmişti. Ağustos 476'da Orestes'i Placentia civarında katletmiş ve masum oğlunu maaş bağlayarak kayserlikten emekliye ayırmıştı. O zamanlar, yeniden iktidarsız geçecek bir "fetret devrine" girildiği düşünülmüş olabilir. Ancak Ne Odoaker, ne de Constantinopolis'tekiler Romulus'a bir halef istemiyorlardı. Askerlerinin kral ilan ettiği Odoaker, Doğu Roma kayserine biat etmişti ve kayser de onu İtalya ordusunun komutanlığına atamıştı. İmparatorluğun birleştirilmesi fikri korunmuş ve iktidar boşluğu uzadıkça 476 yılının Batı Roma İmparatorluğu'nun son yılı olduğu kanaati daha da yaygınlaşmıştı. "Birinci Roma"nın rolü artık kesin biçimde Constantinopolis'e, yani "İkinci Roma"ya geçmişti. 476 yılı, Batı Got Eurich, Vandal Geiserich, Frank Childerich ve Burgund Chilperich gibi kendi yönetim bölgelerinin başında bulunan Cermen kralları için de hakimiyetlerini doğrudan etkileyecek bir dönüm noktası değildi. Ortak varisi oldukları bir Roma İmparatorluğu'nun efendileri olarak Doğu Roma'daki kaysere fahri öncelik hakkı tanımışlardı.

VIII. ROMA TOPRAKLARI ÜZERİNDE BAĞIMSIZ CERMEN DEVLETLERİ (476-585)

Batı Roma İmparatorluğu, III. Valentinian'ın 455'teki ölümünden sonra hızla dağılırken Doğu Roma İmparatorluğu çok büyük kayıplar vermeden bu süreci atlatmayı başarmıştı. Nedao'daki savaş, Doğu'yu başka bir şey yapmasına gerek kalmaksızın Hun tehlikesinden kesin olarak kurtarmıştı. Önceden Hunların emrine girmiş olan ve şimdi ise yerleşmeleri için Kayser Marcian'ın toprak verdiği Cermen kabilelerinin hiçbiri Constantinopolis'ten imparatorluğun bir parçasını koparacak güçte değillerdi. Pagonya'ya *foederati* sistemiyle yapıda yerleşen Doğu Gotlar, Tuna'nın iki yakasındaki komşu kabilelerle savaşmak zorunda kalıyorlardı ve 473'te Balkan Yarımadası'na yerleşmek üzere bölgeyi terk etmişlerdi. Zaman içinde orada da tutunamamışlardı. Kimi eyaletlerdeki yıkımlar ile kabilelere verilen haraç ve diğer ödemeler can yakıcı olsa da, rekabet halindeki kabileler, her defasında Doğu Roma kayserinin parayla veya hünerli taktiklerle imparatorluğu büyük kayıplardan korumasına fırsat veriyorlardı. Gotların Balkan göçü esnasında ilk kez genç bir kral, on yıl boyunca Constantinopolis'teki kayserin sarayında rehin olarak yaşamış olan Theoderich ortaya çıkmıştı. 476'da Kayser Zenon'u, Aşağı Mezya'daki bazı yerleşim alanlarını kendisine bırakmak zorunda bırakmış, 488'e kadar burada yaşamıştı. Kayseri iç düşmanlara karşı desteklemesinin ödülü, ordu komutanlığı olmuştu. Ancak bu paye onu Trakya ve Makedonya'ya yağma akınları düzenlemekten alıkoymamıştı, çünkü bu sayede kabile-
daşlarının yaşam şartlarını iyileştirecek ve kaysere gücünün sınırlarını gösterecekti. Zenon bu sebepten dolayı, Doğu Gotlardan kurtulmak ve aynı zamanda Batı'daki üstünlüğü güçlendirmek için 488'de Got komutanı kabilesiyle birlikte Odoaker'in üzerine yürümeye ve onun yerini almaya çağırmıştı. Theoderich bu çağrıya uymuş ve aralarında başka kabilelerden ayrılanların da çokça bulunduğu 100.000 kişiyle,

daha aynı yıl içinde İtalya'ya doğru yola çıkmıştı. Gepidlerin ablukalarını aşip bu bölgede kışı geçirerek, 489 ağustosunda İsonzo'da Odoaker'in savunma hattına ulaşmıştı. Theoderich, birkaç hafta sonra Verona'da rakibine üstüne geldi. (Orta Yüksek Almanca'da, Verona'nın adı Berne idi. Galip lider Theoderich, Cermen destanlarında Dietrich von Bern'e (Bern'li Dietrich) dönüşmüştür.) Güney İtalya'ya kadar aralarında Roma ve Milano'nun da bulunduğu şehirler art arda Theoderich'in tarafına geçmişlerdi. Batı Gotlar ve Burgundlar da onu destekliyorlardı. 490'da Odoaker son olarak Adda Nehri kıyısında üçüncü bir savaşı kaybederek Ravenna'ya çekilmek zorunda kaldı ve Theoderich, onu Ravenna'da iki buçuk yıl boyunca kuşatma altında tuttu. Bu mücadeleleri, Dietrich'in destansı "Raben Muharebesi"dir. Sonra 493'te Ravenna piskoposu Johannes'in arabuluculuğuyla Odoaker ve Fredrich'in İtalya'yı birlikte yönetmesini öngören bir barış sağlandı. Ancak, birkaç gün sonraki "barış yemeği" esnasında Got kralı, bir akrabasını öldürdüğünü iddia ettiği Odoaker'den öç almak amacıyla, iktidar ortağını ortadan kaldırdı. Zenon'un kendisine verdiği görevi yerine getirmişti. Bu olayın ardından askerleri Theoderich'i yeniden kral ilan etti ve böylece kabile hükümdarlığının nüfuzu genişledi. Roma kayseri, bu payeyi kendisi vermek isterdi. Bu yüzden 491'de ölen Zenon'un halefi Anastasius, onun kral unvanını onaylamak için 497'ye kadar bekledi. 500 yılından itibaren Theoderich, Flavius Valentinianus ve Flavius Constantinus'un devamı olarak Flavius Theodericus rex unvanını taşıdı. Kendisine Büyük Theoderich diyenler onu Büyük Constantin'le aynı kefeye koyuyorlardı.

İtalya üzerindeki hakimiyeti barışçıl şekilde güvence altına almak, Theoderich'in en önemli göreviydi. Bu sebepten, Gotların mevcut mülkiyet durumunu mümkün olduğunca koruyarak, binli gruplar halinde yerleşmelerini sağlamıştı. Onları özellikle tehdit altındaki yukarı İtalya'da bulunan şehirlere ve garnizonlara yerleştiriyor ya da askeri yerleşkelerde bir araya topluyordu. Gotlar savunmayı oluşturacak, Roma halkı da onları doyurma görevini üstlenecekti. Theoderich, sivil idarenin alışlagelmiş şeklinde hiçbir değişiklik yapmadı. Bu süreçte, şehirlerde Katolik dini büyük ölçülerde hakim olduğu için, Aryan olan kral hoşgörülü olmaya

özen gösteriyordu. Gotlar ile Romalıların bir arada yaşama sorunu, din kavgalarıyla zorlaştırılmamalıydı. Theoderich'in barış politikası, Roma'nın üst düzey soylularını onun sarayına çekmiş ve onlar da Theoderich'e değerli hizmetlerde bulunmuşlardı. 500'den sonra bunların arasında, genç yaşlarına rağmen kapsamlı bir eğitim almış olan Boëthius ve Cassiodorus da yer aldı. Cassiodorus, -daha sonra tapu belgeleriyle birlikte *Variae* (varyasyon, çeşitlilik) başlığı altında yayımlayacağı-, kralın resmi yazı işlerini düzenliyordu. Bu belgeler İtalya'daki Doğu Gotların yapısı ve tarihiyle ilgili en iyi kaynaklarımızdır.

Theoderich, diğer krallarla akrabalık bağları kurarak konumunu güçlendirmenin yollarını arıyordu. Yükselişteki Merovenj Chlodwig'e (Clovis) yakın olmak özellikle işine geliyordu. 493'te onun kız kardeşi Audofleda ile evlendi. Chlodwig de yaklaşık aynı zamanda, ölen Burgund kralı II. Chilperich'in kızı Chrodechilde (Clotilde) ile evlenmişti. Önceki evliliğinden iki kızı olan II. Theoderich, çok geçmeden birini Batı Got kralı II. Alarich'e, diğerini de Burgund veliaht prensi Sigismund'a eş olarak verdi. Doğu Got hükümdarı artık kendisini, içine Vandal kralı Thrasamund ve Thüringlerin kralı Herminafrid'i de alan, dallanıp budaklanmış bir Cermen krallar ailesinin başı olarak görüyordu. 500'lerde kız kardeşi Amalafrida'yı Vandal kralına veren Theoderich, 510'da yeğeni Amalaberga'yı da Thüringli hükümdarla evlendirmişti. Ancak kayınbiraderler arasında sürtüşme yaşanmayacağına dair beklentisi gerçekleşmedi. 482'de, 16 yaşındayken babası Childerich'in yerine geçen Chlodwig'in egemenlik alanını Galya'da süratle genişletmesi engellenemedi. Önündeki ilk engel, 476'dan sonra Doğu Roma kayserine bağlılığını bildiren komşu hükümdar Syagrius'tu. Kendi babası Aegidius'un ve Chlodwig'in babasının geçmişte aynı ittifak içinde Batı Gotlara karşı çarpışmış olmalarının ya da Childerich'in Frank savaşçılarının Galya'da *foederati* düzeninde kapsamında Roma ordusunun parçası olmasının "Son Romalı"ya bir faydası olmamıştı. 486'da orduları Soissons civarında çarpışmış, Syagrius yenilmiş ve Alarich'in yanına kaçmıştı. Chlodwig'le bozuşmak istemeyen Alarich, sığınmacıyı teslim etmişti. Frank kralı da Sen Nehri'nin kuzeyindeki Galyalı-Romalılara Batı

Roma'nın varisinin ve yeni efendilerinin kim olacağını kanıtlamak maksadıyla Syagrius'u öldürtmüştü. Üstelik toprak kazanımları ve Syagrius'un ordusunu kendi ordusuna katması, Ren'in bu tarafındaki küçük Frank krallarının ve çok geçmeden Galya'daki Cermen kralların hissedeceği bir ağırlık kazanmasını sağlamıştı. Chlodwig, Ren'in sol kıyılarında yerleşik olan Thürlinglileri tahminen 492'de hakimiyeti altına almıştı. Bu donanıyla kendilerinden daha güçlü bir rakibin, Alamanların karşısına çıkmıştı. 496'da Zülrich'te yapılan kanlı savaşta Alamanlara ilk ağır darbeyi indirmiş, on yıl sonraki ikinci savaşta da diz çöktürmüştü. Chlodwig, yukarı Ren'in her iki tarafı ve İsviçre'deki Alaman bölgelerinin hükümdarı olmuştu. Daha önce kardeşi Godegisel adına ona meydan okuyan Burgund kralı Gundobad'a karşı bir sefer düzenlemişti. Gundobad yenilgiden sağ kurtulup krallığını kaybetmemesini II. Alarich'in yardımına borçluydu.

Alarich, taraf tutmasının bedelini canıyla ödeyeceğini ve bu sırada Gundobad'ın Chlodwig'in yanında yer alacağını bilseydi, bunları yapmazdı. Bu bedeli, 507'de Galya'nın batısındaki Poitiers şehrinin kuzeyinde, Vouillé yakınlarında yapılan savaşta ödedi. Burada ilk defa karşı karşıya gelenler sadece Cermen askerler değil, aynı zamanda Katolikler ve Aryanlardı, çünkü Chlodwig, muhtemelen Zülrich'li olan Alamanlara karşı yaptığı bir savaşta zafer kazanması durumunda Katolik inancına geçeceği sözünü verdiğinden, bu süreç içinde vaftiz olmuştu. Dindar bir Katolik olan karısı Chrodechil de elbette onu vaftiz olmaya teşvik etmişti. Krallarının izinden gidip Aryanizmden dönen birçok Frank da, Katolik Galya halkıyla kolayca kaynaşmışlardı. İtalya'da Theoderich'in başına bela olan dini zıtlık, Frank devletinde ortadan kalkmıştı. Tourslu Gregor, Merovenj hanedanı yönetimdeki Galya'ya dair en ayrıntılı kaynak olan eseri *Tarihçi*'de, Chlodwig'in Alarich'e karşı verdiği mücadeleyi bir "din savaşı" olarak gösterdiğini anlatır; "Batı Got Galyası dinsizlerden kurtarılmalıydı" (2,37). Chlodwig'in Burgund müttefiki Sigismund da Katolik olmuştu. Batı Gotlar 508'e kadar Aquitania eyaletinin, başkenti Toulouse'u da kapsayan büyük bir bölümünü kaybetmişlerdi. Rhône'un batısında kalan Akdeniz sahili, Batı Got kuzenlerine yardım için müdahale ettiğinden, ellerinde kalabilmişti. Theoderich'in

ödülü de Rhône'nin doğusundaki Provence olmuştu ve burayı bir Galya vilayeti olarak egemenlik bölgesine katmıştı. Henüz Chlodwig'in ikinci Alaman savaşından sonra ondan durmasını rica eden Doğu Got kralı, kaçan Alamanlara koruma ve yerleşim alanı sağlamıştı. Şimdi de, Frank hükümdar Chlodwig'in Galya haritasını kendi lehine daha fazla değiştirmesini ve böylece eniştesinin tehlikeli bir komşuya dönüşmesini istemiyordu. Constantinopolis'te ise bu duruma farklı bakılıyordu: Chlodwig batıda Theoderich'e karşı bir denge oluşturmalıydı. Kayser Anastasius bu sebeple ona bir elçi heyeti yollamıştı. Heyet de imparatorluk asaletinin nişaneleri olan mor renkli pelerin ve tacı Tours'da kendisine sunmuş ve onursal "konsül" unvanı vermişlerdi. 497'de Theoderich de aynı şekilde Anastasius tarafından kral olarak tanınmıştı. Her iki kral da takip eden yıllarda iktidar politikaları sebebiyle gözlerini birbirlerinin üzerinden ayırmadı.

Yaklaşık 510 yılında Theoderich'in, yeğeni Amalaberga'yı Thüning kralı Herminafid ile evlendirmesi üzerine Frank Kralı Chlodwig, Ren'in doğusundaki Thüning bölgesine sefer düzenledi. Theoderich de Frank kralının mücadelesi ettiği, Ren Nehri ağzındaki Warinilerle irtibata geçmişti. Chlodwig'in teker teker ortadan kaldırmakta olduğu birçok küçük Frank kralı yalnız başlarına kalmışlardı. O zamana kadar Köln çevresindeki Ren Frankları, Zülpich'teki Kral Sigebert'in ve onun Vouillé'deki oğlu Chloderich'in emri altında, Theoderich'in müttefikiydiler. Chloderich, seferden geri dönmesinin ardından, yerine geçmek amacıyla kendi babasını, Chlodwig'in bilgisi dahilinde öldürmüştü. Lakin sonuçta boşalan tahtı devralan kişi, katil Chloderich'in sırdaşı, Merovenj kral Chlodwig oldu. O zamana dek Chlodwig çoktan krallığının yönetim merkezini Tournai'den Paris'e taşımıştı. Sen Nehri kenarındaki bu şehir, krallığın iki parçası olan Aquitania'daki Franklaşmış bölgeler ve Ren ile Loire arasındaki Francia'nın ortasında yer aldığı için başkent olmaya daha uygundu. 507 ve 511 arasında Chlodwig'in geleneksel Sal Frank hukukunu Latince yazdırarak oluşturduğu "Lex Salica", imparatorluğun iç düzenini sağlamlaştıracaktı. Romalıların ve Cermenlerin bir arada yaşamlarını düzenlemek için birkaç yıl önce Roma hukukunu temel alarak bir hukuk düzeni yaratan Burgund Kralı

Gundobad ve Batı Got Kralı Alarich'ten geri kalmak istemiyordu. Katolik Chlodwig'in kilise politikası da imparatorluk parçalarının kaynaşp birleşmesini destekleyecekti. Büyük Constantin'den beri Roma kayserlerinin topladığı ve bununla da kalmayıp tartışılacak konuları ve zaman zaman çıkacak sonuçları da tayin ettikleri büyük konsil toplantılarına özenmişti. Merovenj Kralı Chlodwig, Temmuz 511'de kilisenin yönetimini tek elde toplamak için imparatorluğunun piskoposlarını Orleans'ta yapılacak bir konsil buluşmasına çağırmişti. Konsil kararlarını onaylayacak olan kral, böylece kilisenin hkiminin kendisi olduğunu göstermişti.

Aynı yıl içinde Chlodwig, 45 yaşındayken ölmüştü. Hükümdarlığını önceki evliliğinden olma büyük oğlu Theoderich'e ve onun üç üvey kardeşine, yani Chrodechilde ile evliliğinde doğan çocuklarına bırakmıştı. Bu çocuklar babalarının topraklarını eşit krallar olarak paylaşmış fakat mirasın bütünlüğünü bozmamışlardı. Bu yüzden, idare merkezlerini çekirdek bölgeden, yani Syagrius'un eski devletinden seçmişlerdi: Reims, Orléans, Paris ve Soissons idareleri, Batı Gotlarla ilgili gelişmeler süresince kardeşleri birlik içinde kalmaya zorlamıştı. Alarich'in ölümünden sonra en büyük oğlu Gesalech, Got kralı olmuştu. Ancak öz evlat olarak görülmemesinin yanı sıra Aquitania'da Franklara karşı verdiği kayıplar da meşruiyetini sarstı. (Daha önce Franklar ile Batı Gotları arasında yaşanan) Vouillé Muharebesi sonrasında olduğu gibi Theoderich yine müdahale etti; Vandal kralı Thrasamund'un verdiği paraların da kurtaramadığı Gesalech'e karşı askerlerini gönderdi. Mağlup kral, Burgundlara ümit bağlamış fakat onlara doğru kaçarken tutsak edilip öldürülmüştü. Theoderich, boşalan tahta Alarich'in kendisinin ayarlamış olduğu ikinci evliliğinden olan torunu Amalarich'i geçirmişti. Çocuğun vesayetini bizzat kendisi üstlenmiş ve kral olarak İtalya ve İspanya'yı kendine bağlayıp birleştirmişti. Bu durum, 526'daki ölümüne dek sürdü. Evlendirme politikasını da Franklarla barışı güvence altına almak için bir kez daha uygulamıştı. Yaklaşık 513'te Amalarich, Chlodwig'in eşi Chrodechilde'den doğan ve annesiyle aynı adı taşıyan kızıyla evlenmişti. Bu evlilik Theoderich'in önceden Chlodwig'in oğullarıyla yapmış olduğu barış sözleşmesini perçinlemişti.

Theoderich acilen bir başka sorunu çözmek zorundaydı: 60 yaşına yaklaşıyordu ve bir oğlu, dolayısıyla bir varisi yoktu. Bu sebeple kızı Amalasuintha'yı 515'te, soyunun Batı Got kraliyet hanedanı Amallara dayandığı söylenen Eutharic ile evlendirmişti. Doğu Roma Kayseri I. Justinus da Ravenna ile iyi ilişkiler kurmak işine geldiği için Theoderich'in bu veraset düzenlemesini tanıdı. 518'de Kayser Anastasius'un yerine geçer geçmez Eutharic'i "silah evlatlığı"na [*filius per arma*] almış ve 519'da ise o zamana dek onun kayınpederine bile kısmet olmamış bir onur olan konsüllük makamına atamıştı. Ancak Eutharic'in yaklaşık 523 yılındaki ölümü, veraset düzenlemesini baltalamıştı. Theoderich'in tesellisi, Amalasuintha'nın bir gün dedesinin eserlerini devam ettirecek olan Athalaric adında bir oğlan doğurmuş olmasıydı. Roma Senatosu'ndaki soylular bu duruma pek sıcak bakmıyorlardı. Ayrıca Justinus'un dini ayrımcılık yaparak katı Katolik politikalar izlemesi (*schisma*¹) onu Doğu Roma'yla bağlantı kurmaya itmişti. Aryan Theoderich için bu büyük bir ihanetti. 524'te Boëthius'u ve 525'te onun kayınpederi Symmachus'u komplo kurdukları sebebiyle idam ettirdi. Onur payelerinden biri olan "Roma'nın namını yayan" payesine gölge düşmüştü. Got lider, dış politikadaki evlilik stratejilerini kesin bir şekilde sorgulatan başarısızlıklar elde ediyordu. Kiliselerin dönüşümünden sonra Doğu Roma'ya kendinden öncekilerden daha fazla yönelen Burgund kralı Sigismund, Theoderich'in kızı olan ilk eşi ölünce, ikinci eşinden doğmuş çocuklara yer açmak ve belki de Ravenna'ya dikkatlerini çeviren Aryanları geri itmek için, ilk eşinden olan oğlunu ortadan kaldırmıştı. Doğu Gotların intikam seferi, onlara Burgund Krallığı'nın batı tarafını kazandırmış fakat Frank krallarının aynı hızla Burgundiya'nın kuzeyini ele geçirmeleri can sıkıcı bir durumdu. Aldıkları yerleri kısa süre sonra kaybettiler. Ancak artık istikamet belli olmuştu: 534'te Chlodwig'in oğulları tüm Burgundiya'yı ele geçirdi ve Frank Krallığı'na bağlı bir alt krallık haline getirdi.

Theoderich 526'da ölüm döşeğinde yatarken, 10 yaşındaki torunu Athalaric'i halefi ilan etmiş, etrafında toplanan

1 Doğu (Bizans/Ortodoks) ve Batı (Roma/Katolik) kiliselerinin birbirinden ayrılması. (e.n.)

Doğu Got soylulara, yeni krala hürmet etmelerini, senatoyu ve Roma halkını sevmelerini ve Doğu Roma'nın "tanrısal kayserinin" daima bağışçı ve barışçı kalması için gayret göstermelerini tavsiye etmişti. Jordanes'in *Gotların Tarihi* kitabında, naklettiği bu veda sözleri (s. 304), aynı zamanda oğlunun naipliğini üstlenen kızı Amalasuintha için de bir "hükümet programı"ydı. Bazı soylular sadece naibin kadın olmasına değil, aynı zamanda onun kendisi gibi oğlunu da bir Romalı misali eğitmesine karşı çıkıyorlardı. Bu tutumun, Romalılarla Gotlar arasında bir fark bırakmayacağı endişelerini dile getiriyorlardı. Amalasuintha gittikçe güçlenen muhalefete karşı 533'te, tam da Justinian'ın batıya karşı yeni politik açılımlara giriştiği bir anda Constantinopolis'in yardımına başvurmuştu. Justinian, kayseri politik otorite olarak tanıyan Cermen kralların üzerinde artık tam egemenlik kurup böylece Roma İmparatorluğu'nun birliğini yeniden sağlama kararlılığıyla, 527'de amcası Justinus'dan boşalan tahta oturmuştu. Ancak, yeniden kazanılacak olan Roma İmparatorluğu (*Imperium Romanum*) değil, Hristiyan İmparatorluğu (*Imperium Christianum*) olacaktı. İhtiyaç duyulan ağır silahlanma için gerek kaynak, tebaadan acımasızca toplanan vergilerle sağlanmıştı. Justinian'ın kendisi askeri yeteneğe sahip değildi, fakat aralarındaki rekabet bazı zararlara yol açsa da Belisarius ve Narses gibi dönemin en iyi komutanlarından olan iki yardımcıya sahipti. Bu komutanlar, Roma'nın diriliş programını en azından Afrika ve İtalya'da uygulayabilmişler, Vandalların ve Doğu Gotların egemenliklerine son vermişlerdi.

Vandal Kralı Hilderich de Amalasuintha gibi Gelimer'in liderliğinde bir soylu muhalefet tarafından tehdit edilince Constantinopolis'e başvurmuştu. Ancak daha yardım yetişmeden, 530'da tahtından indirilmişti. Justinian bunu gerekçe göstererek Gelimer'e savaş ilan etmişti. Belisarius, 533'te güçlü bir donanmayla, Amalasuintha'dan destek aldığı Sicilya üzerinden Kartaca yakınlarına yelken açmıştı. Hazırlıksız yakalanan Gelimer'in direnci zayıftı. Yaşanan iki çarpışmada da Belisarius'a yenilmiş ve 534 baharında teslim olmuştu. Başarısız olmasının bir başka sebebi de Vandalların yüz yıl içinde yerel halkla bir arada yaşayabilecek şekilde bağ kuramamış olmalarıydı. Önceleri Doğu

Roma'dan gelen saldırıları daima bertaraf etmiş olan eski fatihler, sonradan birbirleriyle hakimiyet kavgasına tutuşup zayıf düşmüşler ve ilk darbede parçalanmışlardı. Vandal ve Burgund Krallıkları aynı dönemde haritadan silinmişler ve Doğu Roma'nın yanında, gelecek vadeden bir şekilde Franklar kendini göstermeye başlamış ve o yılın kazananı olmuşlardı.

534 yılında Doğu Got Krallığı'nın yıkılışı da başlamış, genç kral Alarich daha iktidara gelemeyen ölmüştü. Amalasuintha naipliğini sürdürebilmek için kuzeni Theodahad'ı kral olmaya teşvik etmişti, fakat Theodahad kabul etmez patroniçesi Amalasuintha'yı sürgüne göndermiş, böylece isteyerek veya istemeden onu düşmanlarına teslim ederek 535'te öldürülmesine yol açmıştı. Barış yanlısı yeni kral, Justinian'la anlaşmanın yollarını aramış, fakat o ise Hilderich'te olduğu gibi, müttefikinin öldürülmesi gerekçesiyle Doğu Gotlara savaş ilan etmişti. Belisarius 535'te Sicilya'yı fethetmiş, çabucak düşen güney İtalya üzerinden Napoli'ye varmıştı. Uzun bir kuşatmanın ardından teslim olmak zorunda kalan şehir yağmalanmıştı. Cesareti kırılan Theodahad tüm İtalya'yı Justinian'a teslim etmeyi düşündü. Onun bu teklifle Papa Agapetus'u Constantinopolis'e gönderdiğini öğrenen öfkeli Gotlar, onu öldürüp yerine savaş deneyimi bulunan kraliyet muhafızları komutanı Witigis'i 536 yılı sonunda tahta geçirmişlerdi. Yeni kral, hanedandan gelmediği için Amalasuintha'nın kızı Matasuintha ile yapılacak bir evlilik ona meşruiyet de kazandıracaktı. Witigis, Frank krallarıyla bir ittifak antlaşması yapmış ve onlara gelecekteki yardımlarına karşılık Doğu Gotların elindeki güney Galya'yı bırakmış ve üstelik 900 kilo altın vermişti. 537 yılının ilkbaharında, daha önce Belisarius'a teslim olup kapılarını açmış olan Roma'yı kuşatmaya başlamıştı. Kuşatma bir yılı aşmış, açlık ve kuzey İtalya'ya ilerleyen Doğu Roma ordusu, Gotları kuşatmadan vazgeçip geri çekilmeye zorlamıştı. Ordu komutanı Johannes taze birliklerle Adriyatik Denizi üzerinden gelip Rimini'yi işgal etmişti. Bu şehre ilerleyen Witigis'in yine şansı yoktu. Bölgeyi Belisarius'a ve böylece İtalyan savaş sahnesine çıkmış olan General Narses'e bırakmak zorunda kalmıştı. İkili sonradan aldıkları çelişkili kararlar sebebiyle, yeni kazanılmış Milano'yu tekrar kay-

betmişlerdi. Bunun üzerine Kayser Justinian, Narses'i Constantinopolis'e geri çağırmişti. 539'da Alpler'i aşan Franklar, Gotlara bir fayda sağlayamamışlardı. Tedarik güçlükleri ve hastalıklarla boğuşarak çok geçmeden evlerine geri dönmüş fakat müttefiklerinin bölgesinden geçerken etrafa pek de zararsız davranmamışlardı. Witigis'in Panonya'daki Langobardları ve Persleri Doğu Roma topraklarına saldırmaya teşvik etmek için yaptığı diplomatik girişimler boşa çıkmıştı. 539 yılının sonunda Belisarius, Got kralını Ravenna'da kuşatma altına almıştı. Onun İtalya'nın yarısını Doğu Roma Kayseri Justinian'a vermek ya da muzaffer komutan Belisarius'a kendi tahtını devretmek gibi çaresiz tekliflerine, sadık komutanın kulakları kapalıydı. Mayıs 540'ta teslim olmak zorunda kalan Witigis, tutsak halde Constantinopolis'e götürülmüş ve orada 2 yıl sonra ölmüştü.

Doğuda Perslere karşı savaşmaya giden Belisarius, Po Nehri'nin kuzeyinde yer alan Got bölgelerini fethetmeye zaman bulamamıştı. Got askerler 541 ya da 542'de Pavia'da kumandan Totila'yı kral ilan etmişlerdi. Ondan en azından İtalya'nın tümünü geri almasını bekliyorlardı. Aynı zamanda Doğu Roma hükümdarlığı, yürüttüğü sert vergi sisteminden dolayı artık Romalılar ve Gotlar tarafından sevilmiyordu. Totila'nın askerlikteki hüneri, diplomasideki ılımlılığı ve halkın memnuniyetsizliği bir araya gelince Gotlar 543'ün sonuna kadar ülkenin geniş bir bölümünde egemenliği yeniden ele geçirmişlerdi. Roma ancak bir yıllık kuşatmanın ardında, 546'da düşmüş ama çok geçmeden İtalya'ya dönen Belisarius tarafından geri alınmıştı. Totila, Perslerin savaş tehdidi onu tekrar Belisarius'tan kurtarıncaya, 550'de Roma'ya ikinci kez saldırıp hükümdar olmuştu. Aynı yıl içinde Sicilya'yı zapt eden Got önder, bir sonraki yıl donanmasıyla Yunanistan, Sardunya ve Korsika'ya dahi saldırmıştı. Justinian, 552'de Narses'i İtalya'ya gönderdiğinde Totila'nın yıldızı söndü: Umbria'daki Busta Gallica yakınlarında ordular karşılaşmışlardı. Totila 6.000 askerleriyle birlikte düşmüştü. Got ordusundan geride kalanlar Teja'yı kral ilan etmişler, o da orduyu son kez toparlayıp 552 yılının sonbaharında Napoli'nin güneyindeki Milchberg yakınlarında Narses'e meydan okumuştur. O da kaybetti ve ölümüyle birlikte İtalya'daki Doğu Got egemenliğinin sona

erdiği kesinleşmiş oldu. Hayatta kalanlar artık kayserin tebaası olarak mülklerinin başına dönebileceklerdi. Birkaç Got şehir komutanı, tamamen tükenmiş İtalya'da Narses'e karşı artçı çarpışmalara girişmişti. Yardım çağrıları sonucunda gelen 75.000 kişilik Frank-Alaman gönüllüler de İtalya'yı en güney ucuna dek katetmiş ve köyleri bir kez daha talan etmişlerdi. Narses, liderleri Butilin emrindeki bir kısım işgalciyi, 554'te Capua yakınlarında imha etmişti. Kardeşi Leuthari liderliğindeki diğerleri de Venedik'te salgına yakalanıp ölmüşlerdi. Narses'in Got gruplarla yer yer yaptığı çatışmalar, takip eden yıllarda da sürmüştü. Bunun yanı sıra, İtalya'da düzeni yeniden sağlamak, güvenliği temin etmek ve kilise tartışmalarını yatıştırmak için çaba göstermişti. 565'te Justinian ölmüş, halefi olan II. Justinus 568'de Narses'i görevinden aldı, çünkü bölgedeki sıkı yönetimi ve edindiği servetle ilgili dedikodular saraya kadar ulaşmıştı. Narses ömrünün son 6 yılını Roma'da kendi işleriyle meşgul olarak geçirdi.

Doğu Got egemenliği son bulurken, Justinian'a Afrika ve İtalya'dan sonra Batı Got idaresindeki İspanya'ya da saldırma fırsatı doğmuştu. Müdahaleyi haklı çıkaracak gerekçe de üçüncü kez ülkenin kendi içinde oluşmuştu. 526'da Theoderich'in ölümüyle Amalarich İtalya'dan bağımsız olmuştu. Ancak Franklar Galya'da kalan diğer egemenlik bölgesinde tehditkar varlıklarını sürdürüyorlardı. Buna karşın Chlodwig'in kızı Chrodechilde ile yapmış olduğu evlilik de işe yaramamıştı. Aksine, Aryan kral ve Katolik kraliçe ikiye bölünmüşlerdi ve bunun üzerine kraliçenin kardeşi Childebert eniştesine saldırıp 531'de ondan bir parça Galya toprağı daha koparmıştı. Amalarich Barselona'ya kaçmıştı ve orada kısa süre sonra bir Frank'ın düzenlediğı suikastın kurbanı olmuştu. Onun halefi, kendisinin ordu komutanı Theudis olmuş ve Rhône ile Pireneler'in arasındaki sahil bölgesi Septimanya'yı güvence altına almıştı. 551'de sevilmeyen kral Agila'ya karşı ayaklanıp, bu gerekçeyle Justinian'la da bağlantı kuran Athanagild, Gotlarla yerel halk arasındaki mezhep kavgasından faydalanmışa benziyordu. 552'de kayserin bir filosu İspanya'nın güney sahillerine çıkarma yapmış ve asilerin yardımıyla yarımadanın güneydoğu bölümünü yukarıya doğru Cordoba'ya kadar kazanmıştı. Athanagild,

555'te Agila'yı öldürüp tahta çıktığında çok geçmeden müttefiklerinden bıkip ve onlarla bağlarını koparmıştı. Lakin Doğu Romalıları geriletmeyi ancak 568'de kendisinden sonra kral olan Leovigild başarmıştı. 585'te kuzeybatıdaki zayıf düşmüş Sueb Krallığı'nı imha ettikten sonra hemen hemen tüm İspanya'yı egemenliği altında birleştirmişti. İçeride birliği sağlamak için Batı Gotlarla yerel halkın evlilik yasağını kaldırması ve 586'da yerine geçecek oğlu Reccared'in Katolik olması da yine önemli gelişmelerdi. Güney İspanya kıyılarında kaybedilmeden kalan bir kısım Doğu Roma toprağı neredeyse 40 yıl daha Batı Got Krallığı'na tehdit oluşturmaktan ayakta kalmıştı.

Kayserin uyguladığı hırslı "restorasyon" (imparatorluğu geri kazanma) programıyla Doğu Roma İmparatorluğu'nun gücünün sınırlarını ne kadar aştığı, daha Justinian'ın ömrünün son yıllarında ortaya çıkmıştı. Halefi II. Justinus, İtalya'ya ayak bastıklarında neredeyse 500 yıl süren göçler dönemine son noktayı koyacak olan Langobardların, yıllar süren savaşlarla İtaliğin Yarımada'da Doğu Gotlardan geri alınan toprakları ele geçirmelerini engelleyememişti.

İsa'dan önce ilk yüzyılda İskandinavya'dan gelerek aşağı Elbe Nehri kıyılarına yerleşen Langobardlar (kavmin adı, Cermen dilinde "uzun sakallılar" anlamına gelir), 4. yüzyılda da Elbe Nehri boyunca Bohemya'ya göç etmişlerdi. Tek tük savaşçı gruplar önceden güneye doğru yol almışlar ve 167'de Kayser Marcus Aurelius idaresindeki Romalılarla karşı karşıya gelmişlerdi. Langobardlar 488'de Bohemya'dan yola çıkarak aşağı Avusturya'daki Rugileri ve 508'de Herulileri yendikten sonra onların Orta Tuna kıyısındaki bölgelerini işgal etmişlerdi. Burada eski Roma eyaleti Dakya'yı almış olan Gepidlerle komşu olmuşlardı. 526'da Theoderich'in ölümünden sonra Kral Wacho idaresindeki Langobardlar, o zamana kadar Doğu Got kralının korumuş olduğu Suebli grupları Panonya'nın kuzeyinden sürmüşlerdi. Daha önceki dönemde Weser ve Elbe arasına yerleşmiş Thüringlerle arasındaki eski bağı Frankların lehine olacak şekilde koparan Wacho, böylece yeni dostlarının 534'e kadar Thüring Krallığı'nı fethetmelerini kolaylaştırmıştı. Justinian'la kurulan ittifak, Langobardlara 547'de Noricum'u ve Panonya'nın güneyini kazandırmıştı. Karşılık olarak, Doğu

Gotlarla yapılan savaşlara asker katkısında bulunmuşlardı. Gepidli komşularına karşı da kayserden yardım almayı umuyorlardı. Ancak Doğu Roma'nın değişken politikası yüzünden beklentileri sadece kısmen karşılanmıştı. Birçok sũrtũşmeden sonra 567'de savaşa girilmiş, Kral Alboin komutasındaki Langobardlar, Avarlarla anlaşıp Gepidleri kısıkaca alarak galip gelmişlerdi. Gepid Krallığı'nın geniş kesimleri Avarların olmuş, diğer Gepidli gruplar da galip gelen Langobardlara bağlanmışlardı. Mũttefiklerin kısa sũrede saldırganlaşabileceği endişesi, bir sonraki yıl Alboin'i radikal bir adım atmaya zorlamıştı: 568'deki Paskalya Bayramı'nda halkını toplamış ve onları kendisiyle birlikte İtalya'ya gũç etmeye teşvik etmişti. O sırada II. Justinus'un, komutanı Narses'i gũrevinden azletmiş olması da bu doğrultuda bir fırsat oluşturuyordu. Dahası, kayser Langobardlarla kurduğu ittifakı uzatmakta tereddũt ettiği için Alboin'in gũzũnde bundan bũyle Avarlarla tek başına uğraşmayı hak ediyordu.

Artık gũmen kabileler kervanına Gepidlerin dışında aralarında Saksonların dahi bulunduğu dağınık gruplar da katılmışlardı ve onların terk ettiği topraklara Avarlar yerleşiyorlardı. Alboin onlarla iki asırlık bir gũvenlik antlaşması yaptı. Eğer Langobardlar İtalya'yı terk etmek isterlerse iki asır sonrasına kadar eski yurtlarına geri dũnebileceklerdi, ũnkũ bu sũre zarfında Doğu Roma kayseri, Adriyatik ũzerinden gũlũ bir ordu gũnderebilir, Franklar gũneye yũrũmeyi planlar ya da her ikisi işgalcileri kovmak için birleşebilirdi. Alboin'in kervanına katılan kişi sayısının 100.000 ile 150.000 arasında olduğu tahmin ediliyor. Bunların çekirdeğini 20.000 kişilik savaşçılar oluşturuyordu. Akrabalık bağlarının bir arada tuttuğu ve İtalya'ya ulaştıktan sonra da varlıklarını sũrdũrmũř olan kafilelere ayrılmışlardı. Karnik Alpler ve Jũlyen Alpleri arasında yer alan eski ordu yolunu takip eden Langobardlar, Friaul'a gitmişlerdi. Alboin orada, Forum Iulii'de yeğeni dux Gisulf yũnetiminde ilk dũkalıęı (*ducatus*) kurmuştu. Daha 568'de Verona'ya kadar ilerlemiş olan kral, bir sonraki yıl da Batı Lombardiya'yı Milano'ya kadar fethetmişti. Dũnemin kaynakları, Theoderich'in Doğu Gotları gibi *foederati* sistemiyle yerleşmeyen ve pagan ya da Aryan oldukları için hiç sakınmadan Katoliklerin kiliseleri-

ni yağmalayıp rahipleri öldüren Langobardların vahşetini ortaya koyan şikayetler içeriyordu. Özellikle soylu toprak sahipleri muzdarip olmuş ve çoğu mülklerini bırakıp kaçmışlardı. Kaysere dargın olan eski general Narses'in ülkeye barbarları çağırdığına dair dedikodular da yayılmıştı. Bu şüpheler anlaşılabilirdi çünkü Narses'in halefi olan Longinus'un emrindeki Doğu Roma askerlerinin "barbar işgaline" gösterdiği direnç başlangıçta zayıf kalmıştı ve düşmanları üç yıl boyunca kuşatmalara direnmişti. Bu zaman içinde göç kervanı neredeyse başına buyruk hareket eden gruplara bölünmüştü. Bir kısmı, dükleri (duces) önderliğinde orta ve güney İtalya'ya ilerlemişlerdi; diğerleri 569'dan itibaren neredeyse her yıl kuzeye, Provence ve Burgund'daki Frank bölgelerini yağmalamaya gidiyorlardı. Ordunun çekirdeğinde bile muhalefet doğmuş ve 572'de Alboin bunun kurbanı olmuştu. Gepid kralının kızı olan karısı Rosamunde'nin yanı sıra, Longinus'un da bu işin içinde parmağı vardı. Doğu Roma ise askeri zayıflığını diplomasi ve rüşvetle telafi etti; hatta bazı dükler *foederati* olarak satın alınabilmişlerdi. Zotto ve Faroald'un bu şekilde kayser tarafından satın alındığından şüphe ediliyor, yeni konumları sayesinde Benevend ve Spoleto şehirlerini ve buraları çevreleyen alanları fethetmeyi başardıkları düşünülmüyordu. Langobardların hırsla uygulamak istedikleri Roma'yı ve Napoli'yi de fethetme planı gerçekleşemedi.

Alboin'in iki halefi, Rosamunde'nin gözdesi Helmegis ve yüksek aristokrat Clef, kısa süren iktidarlarının sonunda suikastlara kurban gitmişler ve 574'ten itibaren Langobardlar artık bir krala ihtiyaçlarının olmadığını düşünmüşlerdi. Ancak 584'te Franklar ve Doğu Romalılar arasındaki korkulan koalisyon gerçekleşince (her ikisine de Langobardlardan katılanlar olmuştur), dux'lar fethettikleri yerlerin çoğunu uzun vadede koruyabilmek için başlarında bir krala ihtiyaç duyulacağını düşünmeye başlamıştı. Clef'in oğlu Authari'nin kral olmasını kararlaştırmışlardı. Rakiplerin askeri iş birliğinin yürümemesi, yeni kralın işine yaramıştı. Böylece Authari, Doğu Roma'yı 585'te ilk kez İtalya'da Langobard hakimiyetinin tanındığı bir barış antlaşmasını imzalamaya zorlayabilmişti. Authari, Roma kayserleriyle bağlantı kurmak için krallığı ilan edilir edilmez resmî ismi olarak "Fla-

vius" u benimsemişti. O da Theoderich gibi bunları halkının göçünün sona erdiğinin ve barış içinde yan yana yaşanacak bir çağın başlaması gerektiğinin bilinciyle yapıyordu. Gerçi Langobardların ve Romalıların arasındaki ayrımda ısrar ederek Theoderich'in izinden gitmişti. Ancak kendine Flavius adını alarak asimilasyonun yolunu bizzat göstermişti. Asimilasyonun öncülü ise, Langobardların Katolik mezhebine geçmeleri olmuştu. İtalya'nın haritası da zaman içinde fethedenlerin daha lehine olacak şekilde değişecekti. Doğu Roma, İtalya'daki egemenliğinin parçalanmasını artık engelleyemezdi. Elinde kalan bölgeler Tiran ve Adriyatik denizlerinin kuzey kıyılarının Ancona'ya kadar olan bölümü Latium, Campania, Apulia ve Calabria'yı bir araya toplayan Kayser Mauricius, Afrika vilayetine benzer biçimde, başkenti Ravenna olan bir İtalya vilayeti oluşturdu.

Franklarla da uzlaşma yolu arayan Authari, Frank kralının kızı Chlodoswinda'ya talip olmuştu. Bu talep, müttefikleri olan Frankları yeniden İtalya'ya saldırımları için cesaretlendiren Kayser Mauricius'un itirazıyla karşılaşmıştı. Geri çevrilen Langobard kralı bunun üzerine Franklar ve Doğu Romalılar arasındaki güç oyununda yeni bir tarafa yönelmişti. Langobardlı Trient dükü Ewin, daha yaklaşık 575 yılında Bayuvar dükü Garibald'ın kızlarından biriyle evlenmişti. Authari, kendisinin izinden giderek onun ikinci kızı olan ve daha önce Frank kralı II. Childeberd'le nişanlıyken azledilen Theudelind ile evlendi. Theudelind'in annesi Walderado, Langobard kralı Wacho'nun kızıydı ve daha da önemlisi, Garibald'tan önce ayrı dönemlerde iki Frank kralının da eşi olmuştu. Kavimler Göçü döneminin sonunda, Bayuvarlar ilk kez Dük Garibald önderliğinde ortaya çıkmışlardı. Artık göçebe bir kabile değillerdi. 6. yüzyılın ilk otuz yılı boyunca eski Roma eyaletleri Noricum ve Retsiya topraklarında Cermenlerden, Romanlardan ve Keltlerden kopan halk grupları bir araya gelip bir birlik oluşturmuşlardı.

IX. ROMA'NIN CERMEN POLİTİKASI 500 YILIN SONUNDA NEDEN ÇÖKTÜ?

MÖ 2. yüzyıldan 1. yüzyıla geçiş döneminde Roma, Cermen kabilelerinin toprak hırsıyla ilk kez Kimberler ve Tötonlar sayesinde tanışmıştı. Julius Sezar, 50 yıl sonra Ariovist'te aynı tecrübeyi edinmiş ve kayserliği döneminde Cermenler Ren ve Tuna boylarında Roma'nın komşuları olduklarında da bu devam etmişti. Önceki bölümlerde anlattığımız üzere, Romalılar Cermen tehdidinin üstesinden gelebilmek için bir dizi önlemler geliştirmişlerdi. Ara sıra düşman bölgelerine seferler düzenlemek ve sınır savunması için sürekli hazırda bulunmak en önemli iki yöntemdi. Diplomatik ilişkilerin yanı sıra sınırların ötesinde yerleşmiş olan ve imparatorluk için bir nevi öncü kuvvet vazifesi gören kabilelerle yapılan ittifaklar da bunu tamamliyordu. Roma, kabilelerin içinde, kabileler arasında ve kabile koalisyonları arasında çıkan anlaşmazlıklardan da hünerli bir şekilde faydalanıyordu. Böylece emir altına giren kabileler veya kabile koalisyonları, sonuçta tebaa (*dediticii*) olarak imparatorluk topraklarında iskan ettiriliyordu. Kayserin ya da onun onayıyla valilerin imparatorluk topraklarına sevk ettikleri insan sayısı bazen 100.000'leri buluyordu. Böylece, bu halklar da zaman içinde Romalılaşıyordu. Yeni yerleşimciler, müttefik güçler ve askere alınanların hepsini bir potada eriterek Roma kültürünü garnizonların ötesine taşımış olan ordunun sağlam ve asırdan asra büyüyen bir parçası olmuşlardı. "Milli" bir aidiyet duygusu, Cermen kökenli askerleri imparatorları adına onun Cermen düşmanlarına karşı savaşmaktan alıkoymadığı için, Roma ordusunun askeri gücü bu yöntemden zarar görmüyordu. Politika ve askeriye'nin yanında, genel şartlarını zaman zaman devletin düzenlediği çok çeşitli bir ekonomik hayat da Roma'nın etkisini sınırlarının ötesine taşıyordu. Roma'nın her yıl kabilelerin sadakatini satın almak için yaptığı yüksek tutarlı ödemeler, mal alışverişini destekliyordu. Ayrıca askerlere ve takviye güçlere ödenen

maaşlar sadece Romalı değil, Cermen tüccarları da kendine çekiyordu.

Tüm bu faktörlerin bir araya gelmesi, Ren ve Tuna Nehri'nin ötesinde, politik açıdan başına buyruk olması nedeniyle bazen Roma'yı zorlasa da imparatorluk geneline tehlike teşkil etmeyen, barışçıl olmasa da sakin, geniş bir bölge yaratmıştı. Ancak bu bölgenin ötesinde, tekrar tekrar huzursuzluk doğuran topraklar vardı. Bu huzursuzluklar, Roma sınırına komşu bölgelerdeki kabilelere kolayca yayılıyor ve onların Roma'yla uyumlu ilişkilerini yıpratıyor, hatta bitirebiliyordu. Tek tük görülen bu kavim saldırılarının sayısı, MS 166-180 yıllarındaki Markomanlar Savaşı ve bir sonraki yüzyıldaki Cermen savaşları esnasında artmıştı ve haklı olarak bu iki dönem, Kavimler Göçü'nün öncülleri olarak görünüyorlardı. Peki, 2. ve 3. yüzyıllarda üstesinden gelinebilmiş olan krizler 5. yüzyılda Batı Roma'yı nasıl parçalayabilmişti? Bu soru, tarihi bir karşılaştırma yapmayı zorunlu kılıyor. Roma, o zamana dek kullanmış olduğu askeri ve politik mücadele gücünü artık ortaya koyamayacak kadar değişmiş miydi? Karşı taraf güçlenmiş olduğu için imkanlar yetersiz mi kalıyordu? Yoksa her ikisi de mi söz konusuydu?

Montesquieu'nün 1734'teki meşhur eserinin ismiyle söze başlayacak olursak ve *Romalıların Yücelik ve Çöküşünün Nedenleri Üzerine Düşünceler* adlı bu kitabındaki karşılaştırmayı 2. yüzyıldan 5. yüzyıla kadar yapılan Cermen savaşlarıyla kısıtlarsak, karşımıza hemen bir fark çıkacaktır: Markomanlar Savaşı'nda bir kayser, Marcus Aurelius, yıllarca en ön cephede çarpışmıştı. 3. yüzyıldaki kısa ömürlü asker kayserlerden bazıları meşruiyetlerini Cermenlere karşı yaptıkları savaşlarda kazanmışlardı. Bunlardan sonra Diocletian, Constantin ve Valentinian hanedanlıkları döneminde neredeyse yüz yıl boyunca, 285 yılından o makus Ağustos 378 tarihine (Hadrianapolis Muharebesi) dek, etkileyici kayserler birbiri ardınca başa gelmişti: Bunlar yorulmak bilmeden kişisel çabalarıyla, Ren ve Tuna boylarında bir kez daha imparatorluk için kalıcı güvenliği sağlamışlardı ve başarılarıyla ölümsüzleştiklerinden kimsenin kuşkusu yoktu. Ta ki, Hadrianapolis'teki o güne kadar kayserlerin hiçbirisi askerleriyle savaşa atılmaktan çekinmemişti. Eski bir subay olan tarihçi Ammianus Marcellianus, Julian haricindeki kayserlerin

diğer politikalarını beğenmediği halde yine de onların harp meziyetlerini övüyordu. Alamanların, II. Constatius'un kardeşi Constans'dan, Julian'dan ve Valentinian'dan korkmuş olduklarını yer yer dile getiren tarihçi, (30, 7, 5-6) Hadriana-polis yenilgisine kadar bir kayserin komutasında Cermenlere karşı kaybedilmiş hiçbir savaş bilmediğini kaydetmiştir.

Gratian'ın, askeri yeteneklerinden dolayı Valens'in ölümünden sonra eş kayser olarak görevlendirdiği Theodosius, komutan olarak buna layık bir halefti. Ancak sonra bu gelenek kaybolmuştu. Bazı ürkek teşebbüsleri saymazsak, Batı'daki kayser iktidarı MS 476'da sona erene dek, meşru yoldan tahta çıkmış hiç kimsenin tam anlamıyla imparator gibi davranıp dış düşmana karşı sahip olduğu yetkilerle, imparatorluğun devlet güçlerini kullanarak askerlerine önderlik etmiş olduğu söylenemezdi. Kayserlik temelinin diğer parçalarını bir arada tutan ve böylece imparatorluğun bekasını güvenceye alan en önemli parçası kırılıp yok olmuştu. Bunun sebeplerinden biri, Theodosius'un arkasından gelip hanedanlığının sona erdiği MS 455'e dek hükümdarlık yapmış olanların yetişkinliğe erişmeden, hatta çocuk yaşta tahta çıkmış olmalarıydı. Başlangıçta hiçbir orduya komuta edemiyorlar, daha sonra da komutanlık görevini etkin bir şekilde yapamıyorlardı. 395'te ölen Theodosius'tan sonraki 60 yıl, Batı'daki imparatorluk için en kritik dönem oldu. Bu dönemdeki üst düzey yöneticiler daima zayıf kalmış ve sonunda kırılma gerçekleşmişti. Ardından, 3. yüzyılın sonunda görüldüğü üzere bu krizin üstesinden gelebilecek ikinci bir Diocletian gelmemişti. Bunlar, başarılı ve güçlü adamlardan, askeri alanda ordu komutanları (*praefectus praetorio*), sivil alanda da valilerden kendilerine destek alsalar ve bütün zorluklara göğüs gerseler dahi imparatorluk halkının gözünde, halk için eylemde bulunabilen ve bir değer ifade edebilen, 400 yıllık monarşinin temsilcisi olabilen, çalışkan bir kayserin yerini dolduramazlardı.

376'dan beri imparatorluğun üstüne yığılan kavimler çıkının karşısında bir Diocletian ya da Constantin olsa da neticede pes edecekleri iddiası da vardır. Bu iddiayı ilk bölümde sözü edilen isimlerin yanı sıra o dönemin isimleri de öne sürmüşlerdi. Ancak o dönemin çağdaşları, görüp duyduklarını kötülüklere maruz kalan eyaletlerdeki

insanlarının yaşadığı korku ve acıların etkisinde kalarak kaydetmişlerdi. Sağduyuyla yapılacak farklı bir yorum ise alaycı ve küçümseyici bulunabilirdi. Farklı zaman dilimlerinde, eleştirel yaklaşımla yazmış Antik Çağ tarihçileri dahi yenilgilere mazeret üretip zaferleri büyötmek için düşman sayısını abartmayı seçmişlerdi. Kendinden önceki ve sonrakiler gibi Julius Sezar'ın da *Galya Savaşı* kitabında bahsetmiş olduğu "sınırsız Cermen kalabalığı" algısı, bunu gösteriyordu (8, 7, 5). Jordanes, *Gotlar Tarihi* kitabında imgesel olarak kuzeyin adeta bir "kabileler fabrikası" (*officina gentium*) olduğundan, İskandinavya'dan yığınla gelen Got "arı sürüsü"nden (*examen apium*) bahseder (9; 25). Modern tarihçiler bu üsluptaki tanımları zaman içinde düzelttiler. Onların yardımına gelenler, mezar alanlarının doluluk miktarını araştıran arkeologlar ve beslenme altyapısından yola çıkarak olası nüfusları tahmin eden paleobotanikçiler oldu. 378'deki büyük muharebede "araba kalesi" içindeki Got savaşçıların sayısını 10.000 olarak hesaplayan Valens'in gözcü kuvvetleri gerçekten de yanılmışlardı ama bu yanılma payı en çok 2000 ya da 3000 kişiydi. Sonradan katılmış süvarileri de eklersek Valens'in karşısında askerliğe uygun 15.000 civarında kişi çıkmış olmalıydı. Julian'ın 357'de Strasburg'da 13.000 Romalı askerle yenmiş olduğü ve 35.000 kişi diye rivayet edilen Alamanların sayısı da 15.000'e indirildi. Kıyasıya bir savaştan sonra Roma tarafında sayılmış olan 247 ölü, kulağa gerçekçi geliyor ve tarafların aşağı yukarı eşit durumda olduğünü gösteriyor. Temel bir kural olarak kabile halkının nüfusunu, savaşçı sayısının beş katı varsayarsak Gotların ve 376 ile 378 arasında Tuna'yı geçip onlara katılan, diğer kabilelerden kopmuş grupların sayısı bu durumda 90.000'e çıkar. Ayrıca dışlanmış topluluklar da onlara katılmıştı, fakat bunlar da Gotların zaman içinde verdiği kayıpların yerini anca doldurmuş olsa gerektir. MÖ 58'de yola çıkmış komşu Helvet kabilelerin, vaktinde kaydedilen özgün sayıları da buna uyuyor; Sezar bu grupların büyüklüğünü *Galya Savaşı*'nda naklediyor: 36.000 Tüling, 14.000 Latobik, 23.000 Raurik ve 32000 Boi (1, 29, 2). Güvenilir kaynaklara göre, Afrika'ya 429'da 80.000 kişiyle geçmiş olan Geiserich'in (1:5), bahsettiğimiz yöntemle hesaplanırsa, emri altındaki savaşçıların sayısı 16.000 olmalıydı. Savaşçı topluluklarının ortalama 15.000'i pek geçmemesinin bir se-

bebi de büyük orduların iâşe zorluğu çekmesiydi. İtalya'da Alarich ve Athaulf, 407 ve 408'de Galya'nın kabusu olan kabileler ve de 540'da Roma'yı kuşatmış olan Witigis bunu tecrübe etmişlerdi. Açlık çok defa Roma'nın en iyi müttefiki olmuştu. Buna göre Radagais'in İtalya istilasında 400.000, 200.000 ve 100.000'in üzerinde diye belirtilmiş nüfusunun, çağdaşı Augustinus'un *De Civitate Dei* [Tanrı'nın Şehri] kitabında (5, 23) yaptığı gibi, gerçekte bunlar arasındaki en küçük sayı kadar olduğunu kabul edip, buna göre de Gotların savaş gücünü 20.000 askerle sınırlandırmak gerekir. Hun hükümdarı Attila'nın 451'de Galya üzerine yürüttüğü karma koalisyon, diğerlerinin arasında bir istisnaydı. Jordanes'in, *Gotlar Tarihi*'nde (182) belirtmiş olduğu 500.000 kişi elbette çok yüksek bir sayıydı, fakat bu sayı yarıya indirilse dahi Aëtius'un elde ettiği zafer dikkate değerdir. Ayrıca, enerjik Roma direncinin ve akıllıca kullanılan Cermen *foederati* birliklerinin rakiplerine hâlâ büyük tehdit oluşturabildiğini kanıtlamaktadır. 376'dan itibaren Ren ve Tuna boylarında ve diğer sınırlardaki askeri seferler, elbette imparatorluğun karşısına çıkan en büyük sınavlar arasındaydı. Bu zorlukların üstesinden ancak azimli bir imparatorluk yönetimi gelebilirdi. Diocletian'ın sisteminin öngördüğü ve Valentinian, Valens, Gratian'ın da uyguladığı şekilde, iki kayser görevleri bölüşerek sorunları yerinde çözeceklerdi. Aksi takdirde, Constantius'un yapmış olduğu gibi, bir sezarın desteğiyle tek bir kayser cepheler arasında oradan oraya koşturuyordu. Ancak Theodosius'tan sonra artık böyle bir kayser gelmedi. Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşünün sebepleri arasında gösterilmiş olan çeşitli politik, sosyal, kültürel ve dini gerekçeler, ikincil öneme sahipti. Yıkılışa hangi ölçüde katkıda bulunmuş olursa olsunlar, 500 yıl boyunca imparatorluğun tepe yönetiminin zayıflamasına etki etmemişlerdi. Dolayısıyla, bu zaafın çok geçmeden ortaya çıkan sonuçlarına da birinci dereceden etkileri olmamıştı.

II. Valentinian, 375'te 4 yaşındayken tahta çıkarıldığında, çocuk kayserlerin imparatorluk için ne kadar tehlikeli olduğunu dile getirenler olmuştu. *Historia Augusta*'nın meçhul yazarı belki bu çocuğu ya da Theodosius'un reşit olmayan oğullarını ve onların ardından tahta çıkanları düşünerek, Kayser Tacitus'un hayatını anlattığı bölümde Ro-

malı bir senatörün ağzından çıkıyormuş gibi aktararak şu duayı ediyordu (275-276): “Tanrılar çocukların kayserliğinden korusun. Tanrılar korusunlar ki, ‘ata yurdun atası’ olacak kişiye, imza attığı elini öğretmenine tutturan, tatlılar, şekerlemeler ve küçükler için cazip diğer lezzetlerle kandırılıp konsüllükler dağıtan bir çocuk denilmesin. Eyvahlar olsun, kendi şanını koruyamayan ve devletin ne olduğunu bilmeyen, eğitimcilerinden korkan, gözleri bakıcısını arayan, öğretmenlerinin kamçı darbelerinden çekinen ve onların yaşadıkları hayattan, kazançlarından, yaşlarından, ailelerinden, yaptıkları işlerden bihaber olduğu halde konsüllüğe, ordu komutanlığına ve valiliğe atamalar yapan bir kaysere sahip olmanın ne anlamı var” (6, 5-6). Yazarın çekinceleri, imparatorluk pelerinini giymiş bir çocuğun bir orduya komutanlık yapamayacağı endişesinden daha çok, personel politikasının olası sonuçlarından kaynaklanıyordu. Buna karşılık, sonradan Kirene piskoposluğuna getirilen filozof ve hatip Synesius, yaklaşık 400 yılında Constantinopolis’te Thedosius’un oğlu Arcadius’un huzurunda “Kayserlik Üzerine” adlı konuşmasını yaparken bahsettiği üzere, komutanlık sorunu konusunda kaygılanıyordu. 20 yaşındaki Arcadius, artık “çocuk kayser” değildi ama gelişmiş ve girift saray hayatı onun komutan olarak babasının izinden gitmesini engellemişti. İmparator gittikçe daha fazla “oda kayseri”ne (*princeps clausus*) dönüşmüş, sarayı bir “kutsal konut” (*domus divina*) olmuş ve kendisi de bu sarayın içinde, törensel merasimlere bağlı, yalıtılmış bir yaşam sürüyordu. Synesius, konuşmasıyla kayseri “saraydan çıkarmak” ve onu askerlerle, yani “arkadaşlarıyla” buluşturmak istiyordu, çünkü bugüne dek gerçeklere sırt dönmek ve imparatorun şahsına dalkavukluk etmekten daha fazla Roma İmparatorluğu’na zarar getiren başka bir şey olmamıştı. Konuşmacı, Arcadius’a kendisinden önceki kayserlerin seve seve savaş alanındaki meşakkatlere göğüs gerdiklerini ve “savaş zanaatkarları” olarak barbarları sınırlardan kovduklarını hatırlatıyordu (12-15). Bu amaçla saraylarını ve imparatorluğun idare merkezlerini cephe yakınlarına taşımışlardı. Ancak önce Arles ve Milano gibi şehirler seçilip, (sınır hatlarındaki) Trier ve Sirmium’dan vazgeçilmiş, ilişkilerde güvensizlikler baş gösterince Honorius, 404’te başkenti üçra sayılan Ravenna’ya taşımıştı. Bu kent bataklıklarla çevriliydi ve de-

niz yoluyla kaçabilme olanağı sağlıyordu. Bu durum, zaten tehlike altında yaşayan imparatorluk halkına, hükümdarlarının nasıl bir ruh hali içinde olduğunu gösteriyordu.

En büyük Cermen, en büyük Alaman, en büyük Frank, en büyük Got (*Germanicus maximus*, *Alamannicus maximus*, *Francicus maximus* ve *Gothicus maximus*) gibi zafer unvanları, daha 4. yüzyılda kurala göre emirlerindeki ordu komutanlarının değil, kayserlerin bizzat elde ettikleri utkuları ilan ediyordu. Bu unvanlar aynı zamanda, onu taşıyanın Roma topraklarını adı geçen düşmanlardan temizlediğini ve sınırları onlara karşı yeniden güvenli hale getirdiğini dile getiriyordu. Saldırganlar, kayserin ve Roma halkının yüceliği (*maiestas*) karşısında eğilmeliydi. Hayatta kalmış olanları eğer imparatorluk içine kabul edilecekse, eskisi gibi boyunduruk altına alınmış yabancılar (*peregrini dediticii*) olarak alınmalıydı. Bu sarsılmaz kuralı 382'deki Gotlar Antlaşması ile ihlal eden, Theodosius olmuştu. Kendisinden öncekiler gibi sikkelerin üzerinde "barbarlar fatihi" olarak yüceltiliyordu. Constantinopolis'e bir zafer anıtı dikmişti, fakat artık kendisini "en büyük Got" (*Gothicus maximus*) olarak adlandırmıyordu. Gratian'la birlikte bu zafer unvanlarına son verilmişti. Bu geleneğin yeniden Roma'yı eski sınırlarına kavuşturmak isteyen Justinian tarafından canlandırılmış olması anlamlıdır.

Synesius, Theodosius'un Gotlar Antlaşması'nın sonuçlarını 20 yıl sonra görmüştü. Synesius, sözleşme sonrası, Gotların özerk *foederati*'ler olarak ileride iyi Roma vatandaşlarına dönüşeceklerine kayseri inandırmaya çalışan hatip Themistius kadar iyimser değildi. Zira ahlaki değerleri farklı olan Gotlar, anlaşmanın yapılmasından itibaren Theodosius'un cömertliğinden arsızca istifade etmişler ve bu durum, yeni barbar sürülerinin iştahını kabartmıştı. Her şeyden önce Theodosius'un oğlu Arcadius'u, babasının alicenaplığını tekrarlamaktan uzak tutmaya çalışan Synesius, onu savaş alanında 378'deki başarıları tekrarlamak ve 382'deki politik hataları telafi etmek için cesaretlendirmek istiyordu. Ancak askerlik konusunda, doğudaki Arcadius da batıdaki kardeşi Honorius kadar yetersizdi. Her ikisi de 382'de yapılmış antlaşmanın sonucunda Alarich ve Athaulf'un İtalya ve Balkan yarımadalarına, Galya'ya ve İspanya'ya saldırılarına

yol açmış olan gelişmeleri durduracak güçte değillerdi. Bu iki Got lider, imparatorluğun zayıflığından ve konumlarının gücünden faydalanarak bölgesel egemenlik kazanmak isteyen ilk *foederati*'ler ve ordu komutanlarıydılar. Onların çabaları boşa gitmiş fakat sonraki Cermen önderler daha başarılı olmuşlardı. İmparatorluk içindeki yeni krallıkların, resmiyette de olsa imparatorluğun egemenliği altında kalması ve kralların askeri olanaklarından yararlanabilmeleri, her iki tarafın da işine gelen bir durumdu.

Synesius, ayrıca Arcadius'a imparatorluğun güvenliği için Romalı olmayan herkesi sivil ve askeri makamlardan uzaklaştırmasını ve orduyu Cermen unsurlardan temizlemesini teklif etmişti. Kayser yeniden bir Roma halk ordusunun başında savaş alanına çıkmalıydı (19-21). Konuşmacının bir hayalin peşine takılarak göremediği tek şey, ordudaki bozulmanın sebebinin sosyal şartlar olmamasıydı. Synesius, kayserlerin Constantin'den beri elde ettikleri zaferleri, çoğunluğu Cermenlerden oluşan bir orduya borçlu olduklarını da unutuyordu. Ayrıca Constantius'tan beri isim isim tanıdığımız Cermen ordu komutanları geleneğinin bozulmamış olması, subay kadrosunun da Cermenler tarafından doldurulmuş olduğunu düşündürmektedir. Synesius yabancı askerlerin kendi kabilelerine karşı savaşırken pek de gönüllü olmadıklarından şüphelenen tek kişi değildi, fakat şüpheyi genellemek temelsiz olur. Romalı Alaman subayların 354'te Yukarı Ren'de Constantius'un hareket planlarını soydaşlarına verdiklerine dair iddialar, çıkmış olan seferin başarısız sonucuna karşı üretilmiş art niyetli bir bahaneydi. Takip eden yılda Frank ordusu komutanı Silvanus'un Köln'de imparatorluk pelerinini ele geçirmeye çalışmasının asıl sebebi, Constantius'un çevresindeki entrikacı bir saray kliğinin Silvanus'un hayatını tehlikeye atmış olmasıydı. Kendisine verilmiş olan imparatorluğun Ren kıyısındaki sınırını savunma görevinde, onun için bir şey değişmemişti. Ancak Cermenlerin sadakati, bir iktidar gaspçısı eğer kayserlere karşı ayaklanıp kendilerine daha yüksek çıkarlar vadederse değişiyordu. Bu vakalara, Julian'ın 360 yılındaki, onun akrabası Procopius'un 366'daki, Magnus Maximus'un 383 ve Constantius'un 407'deki ayaklanmaları en önemli örneklerdir. Taraf değiştiren Cermenler, aslında Romalılardan farklı bir şey yapmayıp sadece kendi çıkarlarını temin

etmeye çalışıyor ve kazanma şansı yüksek görülen tarafın yanında yer alıyorlardı. Basit askerleri en büyük komutanlarına, yani eski ya da yeni kaysere bağlayan maddi avantajların yanı sıra bazı ordu komutanlarının ve subayların, imparatorluğun sadık savunucuları olmalarını sağlayan başka sebepler de vardı: Roma kültürüne duyulan ilgi ve sevgi, Romalı soylularla kurulan dostluk, kibar ve asil Romalı kadınlarla evlilikler, Roma'nın tanrılarına ya da Hristiyanların Tanrı'sına tapmak gibi.

5. yüzyılda güçlü bir kayser tüm bu koşullardan faydalanmaya devam edebilirdi, çünkü koşullar geçmiş dönemlerden bugüne kadar -Hristiyanlığın yayılması dışında- çok değişmemişti. 383'te 24 yaşındaki Gratian'ın, iktidar gaspçısı Magnus Maximus karşısında ordusunun ve böylece hükümdarlığının bir yıldan daha kısa sürede ellerinden kayıp gitmesine ve çocuk II. Valentinian'ın hayatı boyunca bir kukla hükümdar olarak kalmasına tanık olan tarihçi Ammianus Marcellinus, bir imparatorluk için güçlü bir idarenin ne kadar önemli olduğunu okuyucularına hatırlatıyordu. Nefret edilen Constantius'un yönetimini, askerinin "boynuzlarını kısa tutması" bakımından beğeniyordu. Tarihçi bu denetimin, sınır birliklerinin komutanları olan *dux*'lar kadar kaysere refakat eden ya da büyük askeri alanları idare eden ordu komutanları için de geçerli olduğunu açıkça kaydetmişti. Constantius, terfilerde temkinli davranmış, sivil ve askeri bürokrasi arasında geçiş yapılmasını yasaklamıştı (21, 16, 1-3). Kayser bu yöntemle gruplaşmaların ve iltimasın önüne geçiyordu. Ammianus, sıklıkla kusurlu görülen Valens'i de "ordu ve sivil idaresindeki disiplini titizlikle iyileştiren" kayser olarak övüyordu (31, 14, 2). Rüşvetçi makam ve mevki sahiplerinin, kayserin olmadığı yerde her iki idari alanda da yine bildiklerini okudukları, devleti Hadrianapolis yenilgisine götüren süreçte belgeleniyor. Ammianus'un aynı anda hem orduyla (*militia armata*) hem de askeri yöntemle organize olmuş bürokrasiye (*militia palatina*) dikkatini çevirmiş olmasının iyi bir sebebi vardı. Kayser, Constantin'in en yüksek askeri idareyle sivil idareyi birbirinden ayırarak ortaya çıkarmış olduğu iki sorunu birden çözmek zorundaydı: Bu makamların sahiplerinin ne birbirlerine ne de birleşip devlete zarar vermemeleri gerekiyordu.

Bu tablo, çocuk kayser II. Valentinian ile değişmişti. Bir Romalı-Cermen ordu komutanı olan, Frank kökenli Mero-baudes, 4 yaşındaki çocuğun kayser ilan edilmesini sağlamıştı. Onun halefi ve kendisi gibi Frank olan Bautos, iktidar gaspçısı Magnus Maximus tarafından “çocuğu kullanarak kendisine bir krallık oluşturmak”la suçlanmıştı. Piskopos Ambrosius, garpcının kendisinden duyduğu bu cümleyi, mektupla genç kaysere iletmişti (24 [30], 4). 385’te Bautos’un görevini devralan Frank Arbogast’ın bir kral konumunda olduğu çok daha rahat bir şekilde söylenebilirdi. Askeri yetenekleri ve devlet hazinesinden temin ettiği cömert hediyeler sayesinde, Valentinian’ın ordusuyla bağlarını koparmıştı. Ayrıca sadece askeri değil sivil makamları da Frank soydaşlarına dağıtmış ve kendisine de ek güvenceler sağlamıştı. İmparator kendisini bu sarmaldan kurtarmayı deneyince, ordu komutanı azil mektubunu yırtmıştı. 393’te Valentinian 21 yaşımda intihar ettiğinde, Arbogast’ın onu ölüme sürüklediğinden şüphe edilmesi bu yüzden şaşırtıcı değildi. Ordu komutanı birkaç hafta sonra Senatör Eugenius’u tahta çıkardığında, gücünü en net biçimde sergilemiş oldu. Kimsenin tanımadığı bu eski hatip, kendisini o makama getiren hamisinin hizmetkarı olarak kaldı.

Elbette bir ordu komutanı, gücünü artık imparatorluğun hizmetinde kullanmamakla itham edilmemeliydi. Arbogast, Eugenius’u tahta çıkarır çıkarmaz bu hamleyi Constantino-polis’teki Kayser Theodosius’un gözünde meşru göstermek amacıyla, Ren kıyısındaki Frank soydaşlarına karşı bir sefer planlamıştı. 393-94 kışında Eugenius ile birlikte Köln’e gitmişler, oradan da Ren Nehri’ni geçmişlerdi. Lakin Theodosius bu eylemden etkilenmemiş, 394 yılı eylülünde Frigidus Nehri kenarında bu ikilinin egemenliğine son vermişti. Kendisi birkaç ay sonra ölmemiş olsaydı, ikisi de ordu komutanları olan Stilicho ve Alarich’in, Doğu ve Batı İmparatorlukları’nı da karşı karşıya getiren zıtlaşmasının yol açacağı uğursuz dönüşümü de engelleyebilirdi. Hiçbir yerde etkileyici bir zafer elde edememiş olan Alarich, her iki imparatorluk parçasının güçlerini birleştirecek tek kayser olabilmek için yetersizdi. Vizigot Alarich tam da bu sebeple, işin başında akınlarını yaparken hedeflediklerini aklından çıkarmalıydı. Hedefi, hoşgörölü bir kayserin hükümdarlığı altında

yönetilmek şartıyla, kendi kabiledaşlarına ve onunla birlikte hareket edenlere fazla zahmetli olmayan koşullar sunabilecek bir bölgede egemenlik sahası tanınmasıydı. Synesius'un tamamen gerçekçi düşüncesine göre, 406 yılında bir kayser, ordu komutanı Alarich'i bunun için görevlendirebilseydi, Theodosius'un onu 394'te Eugenius'a karşı kullandığı gibi Got savaşçılarını Radagais'e karşı kullanabilirdi. Böylece, Stilicho'nun umutsuz çıkış yolu olan Ren kıyılarından asker çekme teşebbüsüne gerek kalmayacak ve imparatorluk bir başka dramatik gün olan 31 Aralık 406'yı yaşamayacaktı: O gün bir kavimler koalisyonu, seyrelmiş savunma hattını geçip Galya'ya girmişti. Bunun ardından, 382'deki Gotlar Antlaşması ve Alarich'le yapılmış sözleşmeler örnek alınarak Galya'daki imparatorluk toprağında değişik Cermen topluluklarıyla yapılan *Foederati* Sözleşmesi geldi. Uygulamanın başlangıcını iktidar gaspçısı III. Constantin yaptı. Kilise tarihçisi Orosius haklı olarak ona, bu sözleşmelerle kendisine yarar sağlamaktan ziyade "devlete büyük zarar verdiği" suçlamasını yöneltmiştir (7, 40, 4). Ordu komutanı Constantius, gaspçı lideri aynı yöntemlerle yenmenin yollarını arıyordu. Kayserin sarayında sözleşmelerle güvence altına alınmış olan barış, geleneksel şekilde kutlanacak ve sözleşme taraflarının dostlukları canlandırılacaktı. Taşra halkının ruh haline daha yakın duran ve konuya gerçekçi yaklaşan rahip Marsilyalı Salvianus, yaklaşık 440 yılında kaleme aldığı yazısında "Tanrı'nın iradesiyle" şu acımasız tespitte bulunuyordu: "Sahi, Roma'nın eskiden sahip olduğu onuru ve kudretinin araçları nerede? Bir zamanlar Romalılar en güçlülerdi, şimdi ise güçsüzler. Eski Romalılardan korkulurdu, biz ise kendimiz korku içinde yaşıyoruz. Barbar kavimler bize vergi öderdi, şimdi ise biz barbarlara vergi ödüyoruz" (6, 98). Hristiyan dindaşlarını sarsmak isteyen ahlakçı Salvianus, bunları söylerken genel Romalı halka hitap ediyordu: Yoksa bir siyasi eleştirmen, en tepedeki Romalıyı, yani kayseri suçlayamazdı. Günün birinde Cermenlerin, gönül rahatlıyla vatandaşlık payesi verebilecek ya da daha iyisi "boyunduruk altındaki yabancılar" (*peregrini dediticii*) konumuna getirilip bastırılacak komşular olabileceklerine inananların sayısı gittikçe azalıyordu. Kabilelerin aralarında sıkça çıkan anlaşmazlıklar sebebiyle birbirlerini yok edecekleri ve Roma'nın bir katkısı olmaksızın zafer elde edecek-

gi umudu da erimişti. Orosius, memleketi olan İspanya'da Cermen kabilelerinin birbirleriyle savaşmalarına şahit olunca, 418'de kaleme aldığı tarihsel eserin son bölümünde, pek de tarihsel olmayan bir rivayetle bu ümidini dile getirmişti. Rivayete göre Gotların, Alanların, Vandalların ve Sueblerin kralları, Kayser Honorius'a şu kinayeli mesajı iletmişlerdi: "Sen herkesle barışı koru ve herkesten rehineler al; biz bir-birimizle savaşıyoruz, kendi ellerimizle mahvoluyoruz. Biz böylece senin için zafer kazanıyoruz. Kendi kendimizi mahvetmemiz, senin devletin için hakikaten sonsuz bir kazanım" (7, 43, 14). Orosius ve danışmanı, Tacitus'un *Germanya*'da etmiş olduğu bilindik duasını (s. 40) daha öteye taşımışlardı. 5. yüzyılın tüm önemli komutanları Stilicho, Constantius, Aëtius, Ricimer ve Aegidius da bu savaşları körüklemişlerdi. Her bir *foederati* sözleşmesi bu niyetle yapılmıştı. Ne var ki, politikayı efendilerinin onayıyla uygulayacak olanlar sadece ordu komutanlarıydı ve onların da daima gözettikleri kendi çıkar ve hedefleri vardı. Ordusunun başına geçmiş ve zafere inanmış bir kayserin, müzakereler için bir Cermen kralının karşısına çıkması çok daha farklı olurdu. Valens ve Theodosius zamanına dek gerçekleşen bu gibi karşılaşmalardan aktarılan bilgiler, yüzeysel ve tepkisel unsurlar içerebilirler. Ancak işin özünde kabile şeflerinin, kendisinde imparatorluk kudretini gördükleri yüce kaysere derin bir saygıyla yaklaştıkları şüphe götürmezdi. Diplomatik ilişkinin bu önemli tarafı, hiçbir yabancı şefle yüz yüze gelmemiş olan çocuk ve "oda kayserleri"yle birlikte ortadan kalkmıştı. Onlarca yıla yayılan bir süreçte imparatorluk gittikçe tükenirken, Romalı ve Cermenleri içine alan yeni bölgesel egemenlikleri sayesinde, çeşitli kabile şeflerinin ve krallarının güçleri daha da artmıştı. Bir kral, başka bir kralı yendiğinde gücü daha da artıyordu. Romalı ordu komutanlarından faydalanmanın yollarını arayan, yeni oluşum aşamasındaki Cermen devletleri arasındaki nifak, sonuçta tüm rakipleri saf dışı bırakmayı başaran krala tek başına egemenliği getiriyordu. Batı Roma İmparatorluğu'nda artık bir kayserin olmadığı ve Doğu Roma İmparatorluğu'ndaki kayserin de egemenliğini tehlike arz etmeyen bir uzaklıktan yönettiği bir dönemde, kazananlar Galya'da Frank kralı, İspanya'da Batı Got kralı ve İtalya'da Langobard kralı olmuşlardı.

X. KAVİMLER GÖÇÜ VE ULUSAL KİMLİKLER

Almanların kullandığı “Kavimler Göçü” [*Völkerwanderung*] tanımını, dördüncü bölümde anlattığımız üzere Fransız Devrimi ve bağımsızlık savaşları zamanında, yani modern “Alman” kimlik bilincinin oluşmaya başladığı çağda yayılmıştı. Bu tarihten sadece birkaç on yıl önce bile, yayıncı Johann Heinrich Zedler’in (1706-1751) sözlüğünde kavimlerin top- luca yollara düşmüş olmaları olgusundan bu şekilde bah- sedilmesi düşünülemezdi. Bu gibi sarsıcı kitle eylemleri, onların dünyasındaki mutlakiyetçi devletle çelişirdi. O dev- lette halkların ihtiyaçlarını Tanrı tarafından atanmış olan efendileri karşılar ve onların da bir yere göçmesine gerek kalmazdı.

Aynı dönemde Fransa’da “Kavimler Göçü”nün tarihi önemi ve politik sonuçları üzerine şiddetli tartışmalar ya- pılıyordu. Henri de Boulainvilliers, aristokratların merke- ziyetçi krallığına karşı sunduğu argümanlarda, vurucu bir delili oradan alıntılanmıştı: Fransız asillerin kökleri Franklara dayanıyordu, onlar hür ve eşit yoldaşlar olarak krallarıyla birlikte Galya’yı fethetmişler ve bu toprakların yerli ahalisi- ni kendilerine hizmetkar yapmışlardı. Bu hizmetkarlardan daha sonra “üçüncü zümre”¹ ortaya çıkmıştı. Boulainvil- liers, ölümünden sonra 1727’de yayımlanan *Histoire de l’an- cien gouvernement de la France* (Fransa’nın Geçmiş Yönetim- lerinin Tarihi) adlı çalışmasında bu anlayışı temsil ediyordu. Joseph-Arthur de Gobineau 1853’te yayımlanan etkili eseri *Essai sur l’inégalité des races humaines* (İnsan Irklarının Eşit- sizliği)² adlı kitabında ondan esinlenmişti. Kralcı Jean-Bap- tiste Dubos 1735’te *Histoire critique de l’établissement de la monarchie française dans les Gaules* (Galya’da Fransız Kral- lığı’nın Kuruluşunun Tarihsel Eleştirisi) eserinde Boulain-

1 Fransız Devrimi öncesindeki “Eski Rejim”de birinci (kraliyet ve ruhban) ve ikinci (soylular) zümrelerin altındaki burjuva ve köylü kesimleri kapsayan toplumsal sınıf. (e.n.)

2 Selenge Yayınları, çev. Serkan Acar, 2021. (e.n.)

villiers'e karşı çıktı: Frank kralları Galya'ya fatihler olarak değil Roma İmparatorluğu'nun görevlileri olarak gelmişler ve orada kesinlikle halkı ezmemişlerdi.

Dubos, kaynakları daha ayrıntılı okumuş ve Cermen ordu komutanlarına rastlamıştı. Onların Romalılarla yaptıkları birlik antlaşmaları (*foedera*), Frank krallarına Roma imparatorlarının meşru halefleri olma hakkı veren bir bağdı. Charles de Monstequieu 1748'de yayımlanan *De l'esprit des lois* (Kanunların Ruhu Üzerine) adlı temel eserinde ek not olarak "atalarımız olan Cermenler" ifadesini kullanmıştır (6, 18). Ancak onun için atalarla olan bu bağlantı, kendisinden önceki iki kişinin düşüncelerinin aksine, dümdüz bir çizgi değildi. Fatihlerin eski Cermen özgürlüğünü de içine kattıkları bir gelişim aşamasından geçmişti. Montesquieu'ya göre bu özgürlük, aristokratların ve din adamlarının ayrıcalıklı kabul edildiği, sınıfsal olarak yapılandırılmış bir toplumla uyumluydu. Özgürlük hem krala hem de asil olmayan tüm kesimleri de kapsayan üçüncü zümreye karşı savunulmalıydı.

Monarşinin ve aristokrasinin, tarih esas alınarak bu şekilde meşrulaştırılması, Fransız Devrimi'yle birlikte üçüncü zümrenin bayraktarlarının aynı şekilde Kavimler Göçü ile temellendirdikleri suçlamalarla karşılaşılıyordu. Başrahip Emmanuel-Joseph Sieyès, 1789'daki program yazısında şöyle seslenmişti: "üçüncü zümre nedir?" Ona göre bu sınıf, Galyalı-Roman ahalinin bugünkü devamıydı. Bunlar artık Frank fatihlerden, aristokratlardan kurtulmak ve eski haklarını geri almak istiyorlardı. Basın yayın savaşlarında "Cermen" adı, her iki tarafın da rakibinin "Fransızlığını elinden almak" için kullanılıyordu. Monarşist Jacques Mallet Du Pan, 1793'te yayımlanan *Fransız Devriminin Doğası Üzerine* adlı eserinde devrimcileri şöyle nitelemiştir: "Hunlar, Herullar, Vandallar ve Gotlar ne kuzeyden ne de Karadeniz'den gelecekler. Onlar tam merkezde, aramızdalar". Kabile ismi "Vandallar" ve buradan türettikleri "Vandalizm" sözcüğü, aşağılayıcı anlamlarını o zaman aldı. Aslında devrimciler, Roma Cumhuriyeti'nin kahramanlarını kendi ataları olarak görüyorlardı. Napolyon ve onun imparatorluğunun ise hem Roma Cumhuriyeti'ni yıkan hem de ilk Roma imparatorunun üvey babası ve büyük dayısı olan Julius Sezar'ı yüceltip örnek alması gayet tutarlıydı.

O esnada Almanya'da ise "Kavimler Göçü" ifadesi, Fransa'nın yayılmacılığına ve fikirlerini ihraç etme faaliyetlerine karşı manevi bir kalkan olarak keşfedilmişti. Memleketleri eski Germanya'yı, Ren'in batısındaki "yeni Roma'ya" karşı bir kale olarak görüyorlardı. Alman tarihçi Heinrich Luden, 1808'de Napolyon'un çifte muharebelerle, Jena ve Auersstedt'te Alman devleti Prusya'yı mağlup etmesinden iki yıl sonra "Halka Açık Dört Konferans" gerçekleştirmiş, daha sonra 1810'da bunların yayımlanmasını sağlamıştı; buradaki amacı, tarihsel bilgilere başvurarak uyarılarda bulunup insanları harekete geçirmek olduğu için ayrıntılı açıklamalara ihtiyaç duymuyordu. Ona göre Romalılar "ahlaksızlık ve rezalete" battıklarında "Almanlar köklü kudret, cesaret ve saflıklarıyla ortaya çıkmış, böylece dünya önlerine serilmişti: istedikleri anda dünyanın efendisi olmuşlardı. Avrupa'nın tüm ülkelerine Alman yaşam tarzı ve geleneklerini taşımış ve Alman töresinin orada burada kök salmasını sağlamışlardı: Tüm Avrupa halkları kanunlarını, halklarını, tüm kamu düzenlerinin kaynağını Almanlara borçluydu." Bu söylemlerle Luden, Almanları basitçe Cermenlerle aynı kefeye koymuş ve ikisine ortak, antik bir anayasa mal etmişti. Bu Tacitus'un *Germany* kitabını aynı bağlamda yorumlamış olan hümanistlere kadar geri giden bir çıkarımdı. Bir diğer çıkarım da Alman ulusal karakterinin köklerinin Germanya'nın ormanlarında olduğunu ve hâlâ kendine özgü kimliğini devam ettirdiğini savunuyordu. Luden, Kavimler Göçü'nün güçlü etkisini, ihtilal öncesi Fransız düşünürler gibi Fransa'yla sınırlandırmıyor, tüm Avrupa'ya yayıyordu. Buna göre, Cermenler sadece yıkıp yok etmemiş, yeni bir Avrupa'nın temelini oluşturmak için "eskisinin çürüklerini kenara atmışlardı." Luden'in anayasa ve hukuk üzerine yaptığı konuşmasını Almanlar tarafından Fransızların ayağına getirilmiş bir şans olarak gören Helmuth von Moltke, ölçüsüz bir kahramanlığa yeltenmişti: 1841'de "*Die westliche Grenzfrage*" ("Batı Sınırı Sorunu") başlığını taşıyan kapsamlı bir makalede şöyle güvence veriyordu: Alman fatihlerin ülkelerinde yerleşmiş olmaları Galyalılar için de aynı şekilde "şans ve lütuftu." Oysa Romalıların yerleşmeleri, onlara "felaketler ve uğursuzluk" getirmişti. Romalılar yüzünden "hürriyetlerini, milliyetlerini, iyi geleneklerini ve sağlıklı mevcudiyetlerini kaybetmişler" ama "Almanlar sayesinde

hepsini geri kazanmışlardı.” Ancak “köleleşmiş ve ahlaksızlığa batmış” yerli halkın “hür ve güçlü” Franklarla, Gotlarla ve Burgundlarla karışması sayesinde Galya halkı yeniden “sağlıklı bir hayata kavuşmuştu.” Yeni bir “milli duygu, temeli onur olan yeni bir halk geleneği ve hürriyet temelinde kurulan yeni bir adalet düzeni” doğmuştu. 1870-71’de Moltke’nin stratejik babası olduğu Alman-Fransız Savaşı’ndaki zafer, Almanların atalarını örnek alarak Avrupa ve dünyadaki “özel görevlerini” idrak etmek zorunda olduklarına dair inancı canlandırmıştı. 1871’de Alman şair Emanuel Geibel’in çığırtkanlığını yaptığı bir duyuruya benzeyen mısralar, bir özdeyiş haline gelmişti: “*Und es mag am deutschen Wesen / Einmal noch die Welt genesen*” (“Ve dünya bir kez daha / Alman varlığıyla kavuşabilir sağlığına”). Buna göre, Fransa’nın mağlubiyetiyle tarih tekerrür etmemiş miydi? Fransız Kayseri III. Napolyon’un azledilmesi ve sürgüne gönderilmesi, hayatının geri kalanını aynı şekilde konforlu bir sürgünde geçirme imkanı verilmiş son Roma kayseri Romulus Augustulus’un azledilmesine benzemiyor muydu?

Kavimler Göçü artık bilimsel çerçevenin dışına taşarak bir “Alman olma bilinci” aşıl原因 ve bunu tarihsel olarak gerekçelendirmeye çalışan tarihi romanlar ve gençlik kitaplarının da sevilen konusu olmuştu. Bu Alman ulusalcı yazarlar arasında başı çekenler Gustav Freytag ve Felix Dahn idi. 1872’de *Die Ahnen (Ecdat)* adlı 6 ciltlik roman serisi piyasaya çıkmaya başlamış olan Freytag, bir mektupta şu itirafta bulunmuştu: “67’den itibaren bunu içimde taşıdım, fakat hikaye benim için ancak 70 savaşının³ izlenimleri altında olgunlaştı ve herhalde bunlar benim savaş deneyimlerim diyebilirim.” Sürekli kitaplar yayımlayan ünlü bir hukuk profesörü ve tarihçi olan Dahn, içlerinde tiyatro oyunları ve balatlar da bulunan edebi eserlerinde ciddi bir bilgi birikimi olduğunu gösteriyordu. Dahn’ın 1876’daki *Ein Kampf um Rom* (Roma için Savaş) adlı eseri de *Ecdat* gibi, takip eden on yıllar boyunca her yıl tekrar basıldı. Bu tarzın değişik işaretleri Fransız edebiyatında da mevcuttu. 1872’de Freytag’ın *Ecdat* eserinin ilk cildi çıktığında Alphonse Daudet, *Belisarius’ın Prusyalısı* adlı kahramanlık hikayesini yayımlamıştı. Bu “hüzünlü ve gerçek hikaye,” ateşkes ilanından bir

3 1867 tarihi Lüksemburg Krizi ve ardından 1870-71 Fransa-Prusya Savaşı. (e.n.)

gün sonra, yağmalanmış atölyesinin deposunda karşısına çıkan Prusyalı askeri, savaşın kaybedilmiş olmasının öfkesiyle vurup öldüren ve cesedini Sen Nehri'ne atan Belisarius adındaki Parisli marangozu anlatıyordu. Büyük komutan Belisarius, İtalya'da Got ordularını mağlup etmişti. Küçük adaşı ise burada kendi yöntemiyle Fransa'nın yenilgisinin intikamını alıyordu.

Alman-Fransız karşıtlığının yanı sıra, harareti daha düşük olan başka politik cepheler de Kavimler Göçü'yle ilgili bilimsel çalışmalarda karşı karşıya geliyor ve doğrudan ya da dolaylı olarak edebi "Germanism" üzerinde politik etki yaratıyorlardı: Reformasyon, Roma vesayetine karşı verilmiş "Cermen özgürlük mücadelesinin ifadesi" olarak anlaşıldıktan sonra, Bismarck'ın kültür savaşı da bu hesaplaşmanın devamı olarak görülmüştü. Bu iç politika araçlarına dış politika da eklendi: Alman İmparatorluğu'nun henüz başlamakta olan sömürgeciliği, Almanlar için "güneşli bir yer" bulma amacı güdüyordu; yani güya geçmişte Cermenlerin soğuk kuzeyden sıcak güneye göç etmelerine yol açmış dürtünün etkisi burada da mevcuttu. Öyleyse Kavimler Göçü'nde güçlü ve baskın olanlar nasıl üstünlüklerini kabul ettirdiyse, artık "sosyal Darwinizm" in bir yasa halinde yücelttiği "kadim varoluş savaşı" yine söz konusuydu. Sosyal Darwinizm'le bir araya gelen ırkçı anlayışın en ateşli savunucusu olan Alman filozof Houston Stewart Chamberlain, 1899'da propaganda eseri *19. Yüzyılın Temelleri*'nin genel tanıtımında şöyle demiştir: "Cermen barbarların "Orta Çağ Karanlığı" denilen şeyi yaratmış olduğu iddiası doğru değil. Bu gece karanlığı, daha çok çökmekte olan Roma İmparatorluğu tarafından yetiştirilmiş ırksız insan kalabalığının zihinsel ve ahlaki yönden iflas etmesi sonucunda gelmişti. Cermenler olmasaydı o karanlık gece sonsuza kadar dünyanın üzerine çökecekti; ve Cermen olmayanlar sürekli karşı koymasaydı, bugün bile ortadan kaldırılamamış kavimlerin, kargaşanın ortasında Cermen olan her şeye karşı yürüttüğü aralıksız savaş olmasaydı, 19. yüzyılda çok daha farklı bir kültür seviyesine ulaşmış olacaktık." Chamberlain'e göre, Kavimler Göçü'nün Cermen-Romalı ikiliği hiçbir zaman bitmeyecekti ve bunun sebebi ırkların kaçınılmaz zıtlığıydı. Prusya imparatoru Kayser II. Wilhelm, 31 Ara-

lık 1901’de yazdığı bir mektupta bu yazara, “Cermenlerin Roma’ya, Kudüs’e ve diğerlerine karşı verdiği mücadelede müttefikimiz ve dava arkadaşımız” diyerek hitap etmişti. Antisemitizm de bu denkleme kusursuzca uyuyordu.

Chamberlain’in kitabı, Almanya’da Nasyonalizm’den doğup I. Dünya Savaşı’na katılan emperyalizmin giymiş olduğu tarihi kıyafetin üzerindeki en belirgin yamalardan biriydi. Leopold von Ranke’den sonra gelen ve her zaman sadece “aslında ne oldu?” sorusunu cevaplamak isteyen tarihçiler dahi Nasyonalizm’in etkisinden kurtulamamışlardı. Ranke’nin öğrencisi Alfred Dove 1916’da, ölümünden bir yıl sonra Friedrich Meinecke tarafından yayımlanmış olan *Studien zur Vorgeschichte des deutschen Volksnamens* (Alman Halk Adının Evveliyatı Üzerine Çalışmalar) kitabında şöyle yazmıştı: “Kavimler Göçü bu yüzden sadece bir kavimler kitlesinin kusursuz biçimde yer değiştirme eylemi değildi; *migrationes gentium* demek aynı zamanda ve daha çok, yeni nesil dinç kavimlerin evrensel tarihe adım atması demektir; böylece ölü bir milli geçmişle bağlar koparılıp etnolojik olarak yapılandırılmış bir mevcudiyetin eşiği aşılarak, milli şekilde yeniden diriltilmiş bir gelecek yüceltilecekti.” 1916’da Almanların çoğunluğu, savaşın “Büyük Almanya”nın diriltilmekte olan milli geleceğini yücelteceğinden hâlâ emindi. Dove, nispeten ılımlı bir dil kullanıyordu. Tarih öncesi araştırmacısı Gustaf Kossinna ise 1917’de “Antik Cermen kültürünün seviyesi” üzerine verdiği bir “savaş konferansında,” cadı kazanını daha bir kuvvetli karıştırıyordu. Daha önce Tacitus’ta okumuş olduğumuz, Cermenlerin “sağlam içkici” oldukları yönündeki ifadelerden yola çıkarak, bu ithamları daha fazla hak ettiklerini düşündüğü diğer uluslara göndermelerde bulunup dinleyicilerini şöyle bilgilendiriyordu: “Ayyaş bir halk, süreç içinde kahraman halk olamaz. Aksine, kendini hızlı bir yok oluşa sürükler. Oysa Cermenler kahraman bir halktı ve hep öyle kaldılar, çünkü sadece başından sonuna dek erkekçe davranan, kabiliyetli bir halk, Roma Kayserliği yıkıldığında dünyayı fethedebilirdi; tüm Avrupa’da Cermenlik temelinde Cermen Anayasa-Yargı-Ordu düzenine ve Cermen idari yapısına sahip devletler kurabilirdi. Tamamen tükenmiş eski Roma tebaası, halklarda yaşanmış olan güçlü bir kan değişiminden sonra, yanlış-

lıkla Romanlar diye adlandırılan söz konusu kabilelerin asıl çekirdeğini oluşturabilirdi.”

Cermen fethinin yeni hedefi olarak sadece Alman “yaşam alanı” (*Lebensraum*) tabirini kullanmak yeterliydi: Böylece Nasyonal Sosyalist ideoloji ve İkinci Dünya Savaşı arasındaki köprü kurulmuştu. Hitler 1928’de yazdığı *İkinci Kitap*’ında şuna inandığını söyler: “Alman halkı dünya tarihine adım attığından itibaren daima alan sıkıntısı çekmiştir. Evet, Almanların siyaseten ilk ortaya çıkışı da zaten bu yüzden olmuştu. Halkımız Kavimler Göçü’nden bu yana alan sıkıntısının çözümü uğruna kılıçla ülke fethetmekten ya da kendi nüfusunu azaltmaktan başka bir yöntem bulamamıştır. Nüfus azaltma yöntemine bazen açlık, bazen göç, bazen de bitmek bilmeyen talihsiz savaşlar katkıda bulunmuştur...” Hitler, Rusya seferinin ilk senesi olan 1941’de “*Monologe im Führerhauptquartier*” (“Führer Ana Karargahında Monologlar”) yazılarından birinde, mevcut subaylara şunu açıklamıştı: “Savaş, varoluş sebebinin en eski haline geri döndü: kavim savaşlarının yerini yeniden alan savaşı alıyor.” Sıkça yapmış olduğu gibi, insanı aşağılayan politikaları için yine tarihten kendine onay çıkarmaya çalıştığı görülmüyordu: “Kavimler Göçü doğudan batıya doğru yapılmıştı. Şu andan itibaren kavimler seli batıdan doğuya geri akacak. Bu ebedi mücadele, en iyilerin seçilmesine olanak tanıyan doğanın prensiplerine uygun bir durumdur: varoluş yasası, daha iyi olanın yaşaması için kesintisiz öldürmeyi gerektirir.” Bu şekliyle kaba Darwinizm, Führer’in Alman halkının siyasi iddialarına bahane bulmak için geriye, Kavimler Göçü’ne kadar uzanmasına yol açıyordu. Kısa süre sonra Güney Tirollu (*Südtirol*) Almanları Kırım yarımadasına yerleştirme planları hız kazandığında Hitler, “sofra sohbetlerinin” birinde yapmış olduğu yorumda, Kırım’ın iklimsel ve doğal yapısı bakımından Güney Tirol halkının tüm özelliklerine uygun olduğunu, Tatarların yanı sıra Gotların bunun canlı şahitleri olduklarını söylemişti. Hitler’in propaganda bakanı Joseph Goebbels, günlüğünde büyük kolonicinin bu niyetlerine coşkuyla katılmıştı: “Zaten Führer doğuyu bizim gelecekteki Hindistan’ımız olarak görüyor. Buralar bizim yerleşmek istediğimiz sömürge topraklardır. Ordumuza teslim olanlar için buralarda çiftçi oğullar ve büyük çiftlikler

yaratmalıyız. Zaten Cermenler tarafından sıklıkla fethedilmiş ve yerleşilmiş olan bu topraklar, şimdi esas sınırlarımız dahilinde ve aynı zamanda merkez topraklar olarak Alman İmparatorluğu'na katılacaklar ve üç dört nesil sonra tamamen Alman olarak görüleceklerdir. Führer, tamamı kuzeylilerden seçilmiş en iyi insan malzemesi sayesinde Kırım'ı Doğu Got eyaletine dönüştürecektir." Propaganda bakanı, bunun hayalini çoktan kurmuştu: "Kırım, ileride bizim için harika bir yerleşim alanı olacak. Bölge, Doğu Gotların adını alıp eyalet olarak imparatorluk topraklarına katılmalıdır. Buraya en üstün insan altyapısına sahip Almanlar yerleştirilmelidir." Vermeye niyetlendiği Doğu Got eyaleti adı (*Ostgotengau*), eski Cermen tarihine ve geleneğine işaret ediyordu; burada güya Alman medeniyetinin üsleri yeniden kurulacaktı, çünkü Cermenlik de bu üslerden yayılmıştı. Ona göre bu, dünya çapında tarihsel önemi olan bir bakış açıсыydı. Bahsettiği bu "en eski Cermen geleneği"ni sorgulamaya kalkışacak bir bilim insanının ise vay halineydi. Sonrasında Hitler ona özel tarih dersi veriyordu: "Führer'in haklı olarak dile getirdiği gibi, bu savaşta ana amaç bereketli ve zengin yeraltı kaynaklarına sahip topraklar kazanmaktır. Eski Cermenler de, Führer'in doğru tespit ettiği üzere, ormanlarda oturmayıp nerede bereketli topraklar varsa oraya yerleşmişlerdi. Bunun aksine bir görüş ancak ahmak tarih profesörleri tarafından dile getirilebilir."

Hitler daha 1924'te Kavimler Göçü'nden etkilenerek, *Kavgam (Mein Kampf)* kitabında Cermenlerin de "tüm Aryanlar⁴ gibi" en eski zamanlardan beri daima "kültür yaratıcıları" olarak ortaya çıktıklarını ifade etmişti: "Aryan kabileler sıklıkla, gerçekten gülünecek kadar az sayıda kişiyle, yabancı halkları hakimiyetleri altına alıyorlar ve artık yeni bölgenin kendine has yaşam standartlarının (verimlilik, iklim şartları vb.) doğru şekilde kullanılmasıyla, emirleri altındaki 'alt türden' insanlardan oluşan yardımcı elemanlarının iş gücünün sunduğu avantaj sayesinde, içlerinde uyuyan zihinsel ve yöneticilik yeteneklerini geliştiriyorlardı." Sözde

4 Aryan, eski Hint-İran dil ve kültüründen olan kişileri belirtmek için kullanılır, sözcük aslen "İran" ile aynı kökten gelir. Avrupalıların önemli bir kesiminin bu bölgelerden göç ettiği ya da ortak kökene sahip olduğu düşünüldüğünden, Aryan ya da Ari, Modern Çağ'da daha çok Naziler ve diğer Avrupalı ırkçılar tarafından kendi sözde üstünlüklerine kanıt sunmak için kullanılmıştır. (e.n.)

tarihçi bir de uyarıyordu: “Ancak en sonunda fatihler başta uymuş oldukları ‘kanlarını temiz tutma’ kuralını çiğniyorlar ve hakimiyetleri altındaki nüfusla kaynaşmaya başlıyorlar, böylece kendi varlıklarını sonlandırıyorlardı.” 1930’da Alfred Rosenberg, *Yirminci Yüzyılın Efsaneleri*’nde diline geleni sakınmadan Hitler’in uyarısını yorumluyordu: “Kendini kaygısızca ve çocukça harcayan kuzey kanının büyük kesimleri, baştan çıkarıcı cazibelere teslim olmuşlardı. Hatta kendileri yarı hayali eski Roma ihtişamının taşıyıcılığını yapmışlar, bir hayalin hizmetinde, bütün dünya üzerinde bolca kılıç sallamışlar ve doğdukları gibi, kurucu atalar olmak yerine sadece mirasçı olmuşlardı.”

On yıl sonra Fransa’nın mağlubiyetinden itibaren belki de Heinrich Himmler, Burgundiya’da örnek bir SS⁵ devleti kurmayı hayal ettiğinde, elbette yeniden “atalarının seviyesine” yükselmişlerdi. 1941’de SS’nin kendi yayın organı *Das Schwarze Korps* (Siyah Kolordu)’da çıkmış bir makalede, o günün “fakir Burgundiya’sı”, “gururlu Cermen geçmişi” ile karşılaştırılıyor ve Kavimler Göçü, “büyük kan nakli” olarak övülüyordu: “Cermen kanı bir zamanlar kendini kabul ettirmişti. Bir ülkeyi gücünün doruğuna çıkararak onun gelişip parlamasını sağlamış, yaban ellerde yabancılar uğruna harcanmış ve sonunda kendi yarattıklarıyla karışarak yok olup gitmişti. Burgundlar da Vandallar ve Gotlar gibi ırksal değerleri düşmüş olan yabancı halklar için kurtarıcı taze kan olmuşlardı.” Şimdi tarih daha başarılı bir şekilde teker-rür etmeliydi: “...ve bugün Almanlar, yeni bir Cermen çağının askerleri olarak yeniden eski Cermen toprağı Burgundiya’dalar. Onlar bizimle aynı kanı taşıyan, akıp gitmiş bir Cermen kültürünün kalıntılarını ve enkazını görüyorlar...”

Fransa’da ve Belçika’da uygulanmış ırkçı devlet politikalarının “bilimsel” mimarları ve zihinsel işbirlikçileri arasında, Kavimler Göçü döneminde geniş çaplı bir Cermen yerleşimi hareketinin gerçekleşmiş olduğunu arkeolojik bulgularla ve yer isimleriyle belgelemeye çalışan tarihçiler de vardı. Bu hareket güya Loire Nehri’ne kadar, yani tahmin edilen Roma-Cermen dil sınırından daha öteye yayılmıştı. Buna göre Frank Krallığı da Cermen ulus devletinin parçası olmalıydı. Mart 1940’ta Karl Haushofer tarafından

5 *Schutzstaffel* yani “koruma takımı” denilen, Nazi partisi militanı oluşum. (e.n.)

yayımlanan *Jeopolitik Dergisi*'nde Otto Muck adında birinin bunun için Fransa seferinden birkaç hafta önce icat etmiş olduğu yasal dayanağa göre, "Kavimler Göçü zamanı ile çağımız arasındaki ilişki, salınım-geri salınım, faz-anti-faz ilişkisi gibiydi."

Bu tür ulusal seslerden uzakta, Belçikalı Henri Pirenne, ölümünden sonra 1936'da yayımlanmış etkili eseri *Mahomet et Charlemagne*'da, sosyal ve ekonomik koşulların "yeni bir Cermen başlangıcı"yla çeliştiğini kanıtlamıştı: İslam'ın gelişiyile birlikte, hayatın tüm alanlarını kapsayan antik geleneklerle bağlar kesilmişti. Hitler'in askerlerden arındırılmış Rheinland'ı işgal etmesi ve Alman İmparatorluğu'nun yeniden Belçika'nın bağımsız komşusu olmasından kısa bir süre önce Pirenne'nin hemşehrisi Henri Grégoire, Kasım 1935'i anma yazısında adeta şiirsel bir dil kullanarak, arkadaş ve meslektaşının temel tezinin özetini çıkarmış ve edebi imalarını doğudaki işgalci Almanya'ya sitemkar bakışlarıyla birleştirmişti: "Orta Çağ, 'bizim Orta Çağ'ımız', başarmış olduğu şeyleri 4. ve 5. yüzyıldaki Cermen istilalarına borçlu değil. (Zira, bu barbarlar bulutlu Akdeniz kültürünün güneşi altında çabucak dağılmış olan küçük bir bulutçuktuk. Çok geçmeden Roma kendi harabelerinin üstünde galip gelmiş ve kendisini fethetmiş olan vahşileri asimile etmişti.)" Pirenne'in kitabı 1940'ta Almanca tercümesiyle, *Batı Dünyasının Doğuşu* adıyla basıldı. Alt başlık olarak *Antik Çağ'ın Çöküşü ve Cermen Orta Çağ'ının Yükselişi* ifadesi kullanılırken, yükselişi tetikleyenlerin, Pirenne'in kendisinin de sonuçta söylediği üzere, "kuzeyden gelen Cermen hanedanı" Karolingerler olduğuna dair yaygın görüş hesaba katılmıştı. Yine de Belçikalı, Cermen halkının Kavimler Göçü süresince gösterdiği "başarılarını" sorguladığı gerekçesiyle Almanya'da sert eleştiriler almıştı.

Bazı tarihçiler Pirenne'in bu reddinin, Nasyonal Sosyalist etnik politikanın ve "yeniden yerleşim" politikasının tarihi gerekçelerini ortadan kaldıracağı kaygısını taşıyorlardı. Hitler, 1938'de Alman basınının önünde yapmış olduğu "gizli konuşma"da dile getirmese de, yaklaşmakta olan savaşı düşünürken bir keresinde kendisine, politikasının Almanya'nın yok oluşu anlamına geldiği uyarısında bulunmuş bir adamı hatırlamıştı. Bu adama cevap olarak Hitler, "Alman

halkı bir zamanlar Romalılarla yapılmış savaşları atlattı. Alman halkı Kavimler Göçü'nü atlattı," demişti. O dönemdeki tehditleri de Birinci Dünya Savaşı'na ve 1918 İhtilali'ne kadar saymaya devam etmiş, Almanya'nın o zamanlar da yok olmadığını söylemişti. Dinleyiciler şu sarsıcı çıkarımı kendileri yapabilirlerdi: Almanya, sıradaki savaşı da atlatacağı atlatmasına; fakat savaşın sonuna doğru kimileri doğudaki Got Krallığı'nı, Afrika'daki Vandalları, İtalya'daki Doğu Gotları ve İspanya'daki Batı Gotları hatırlayacaktı: Onların krallıkları Hunlara, Romalılara ve Araplara karşı yapılan savaşlarda yok olmuşlardı. Anlaşılan, bir imparatorluk kurmayı denemiş tüm Cermenlerin kaderini sonunda kör talihleri çizmişti. Şimdi de atalarının tarihi bir kez daha tekerrür ediyordu.

Fransız tarihçi André Piganiol, 1944'te yazdığı *L'empire chrétien (325-395) (Hristiyan İmparatorluğu)* adlı Geç Antik Çağ tarih kitabını 1947'de yayımladı. Kitabın son bölümünde, "Felaket" başlığı altında Kavimler Göçü'nü, aynı zamanda Hitler'in Üçüncü İmparatorluğu'nu da kastederek ele almıştı. Bölüm şöyle başlıyordu: "Felaket, barbarların istilası şeklinde gelmişti." Tarihçi, kendi zamanını anlatarak devam ediyordu: "Cermenler, verimsiz topraklarını hiç rahatlarını bozmaksızın işledikleri, iğrenç bölgelerde oturuyorlar. Savaşmayı, düzenli çalışmaya tercih ediyorlar ve açlığın dürtmesiyle komşu ülkelerde hırsızlık yapıyorlar. Ne Greklerin ne de Roma'nın etkisi, onlarca asırlık sürece rağmen onları medenileştirmeye yetmedi." Piganiol'un söylediklerinde yeni bir şey yoktu. Sadece kitabın buradaki gibi iki kısa ve keskin cümlesindeki kelime tercihleri, yazarın bakış açısını ele veriyordu: "Roma medeniyetinin ölümü doğal değildir, Roma öldürülmüştür." Buna göre, Roma'nın katilleri Cermenlerdi ve İkinci Dünya Savaşı'nda da Fransa'nın katilleri olmak istemişlerdi.

Almanya ve Fransa arasındaki nihai uzlaş ve Avrupa'daki bütünlüğün genişlemesi, ilerleyen zamanlarda Kavimler Göçü ya da diğer devirlerle ilgili araştırmalardan açık politik çıkar sağlama eğiliminden vazgeçilmese de, bu yönde çabaların eskisi kadar yankı bulmamasında etkili olmuştur. 1945'ten sonra da o günün şartlarına uygun şekilde eski anlayışlarını savunmaya niyetlenen tarihçiler olmuşsa

da, Kavimler Göçü güncel dayanak olma özelliğini kaybetmiştir. Bu da, sıklıkla şikayet edilen Almanya'daki tarih unutkanlığının iyi tarafıdır.

Okuyucunun bir kitabı okuduktan sonra elinden bıraktığında, zamanını boşa harcadığını düşünmemesi benim için yeterlidir. Zira okuyucu tüm bilimsel metotların ve sözde "bilimsel" üslupların ötesinde, bu davranışıyla gerçek motivasyonunun tarihe duyduğu ilgi olduğunu göstermiş olur: Çünkü insan sadece gelecekte neler olacağını değil, geçmişte neler olduğunu da bilmek ister.

KAYNAKÇA

Serinin sınırlı kapsamından dolayı bu kitapta yer alamamış bazı bilgiler, aynı serinin farklı kitaplarında sunulmaktadır: Reihe: H. Wolfram, *Die Germanen*, 2001; *Die Goten und ihre Geschichte*, 2001; R. Wolters, *Die Römer in Germanien*, 2000; K. Christ, *Die römische Kaiserzeit*, 2001; H. Brandt, *Das Ende der Antike. Geschichte des spätrömischen Reiches*, 2001. W. Pohl tarafından kaleme alınmış olan yoğun içerikli bilim ve edebiyat incelemesi, ön Cermen tarihi ve devamı için iyi bir yardımcı kaynaktır: W. Pohl, *Die Germanen, Enzyklopädie Deutscher Geschichte* 57, Münih 2000.

1965'te Fransızca ve daha sonrasında İngilizce tercümesi çıkmış olan, Kavimler Göçü hakkında kısa fakat okunmaya değer bir çalışma: L. Musset, *The Germanic Invasions. The Making of Europe AD 400-600*, Londra 1975. Musset bu kitapta ikinci bölümü "devam eden bilimsel araştırmaların amaçlarına ve çözölememiş sorunlara" ayırıyor. Aktardığımız literatür bilgileri veya burada sözü geçmemiş olan arkeolojik belgeler ve Roman dil tarihini derinlemesine ele alan kapsayıcı bir değerlendirme burada yoktur. Daha geniş kapsamlı ve zamanın ruhunu hissettiren kaynaklar için: L. Schmidt, *Die Westgermanen* 1-2, 1938; 1940; 1970; *Die Ostgermanen*, Münih 1941; 1969; *Geschichte der Wandalen*, Münih 1942. Genel Avrupa, dolayısıyla Almanya tarihinin özünü sunan şu iki eser, Schmidt'ten sonra bilimin hangi ilerlemeleri kaydettiğini özetle belgeliyorlar: Th. Schieder (Ed.), *Handbuch der Europäischen Geschichte*; Th. Schieffer (Ed.), *Cilt 1: Europa im Wandel von der Antike zum Mittelalter*, Stuttgart 1996; *Siedler Deutsche Geschichte. Das Reich und die Deutschen*: H. Wolfram, *Das Reich und die Germanen. Zwischen Antike und Mittelalter*, Berlin 1990. Kendisinin de çok emek vermiş olduğu, Cermen kabilelerin etnik yapısı hakkında araştırmalar, Wolfram'ın temel konuları arasındaydı. Kavimler Göçü'ne dair en yeni çalışmaların ağırlık noktası arkeolojidir: M. Mączynska, *Die Völkerwanderung. Geschichte einer ruhelosen Epoche*, Münih-Zürich 1993; 1998.

Roma İmparatorluğu ve bu kitapta da ana izleği oluşturan Cermenlerle mücadelesi üzerine: F.G. Maier, *Die Verwandlung der Mittelmeerwelt, Fischers Weltgeschichte Cilt 9*, 1999; J. Martin, *Spätantike und Völkerwanderung*, Oldenbourg. *Grundriß der Geschichte* 4, Münih 2001; A. Demandt, *Die Spätantike. Römische Geschichte von Diocletian bis Justinian 284-565 n. Chr.*, *Handbuch der Altertumswis-*

senschaft III. 6, Münih 1999; Münih 1998; *Cambridge Ancient History XIII: The Late Empire A.D. 337-425*, Cambridge 1998. A. Demandt, Roma'nın çöküşleriyle ilgili görüşleri ve çöküşün 2000 yıllık süreçte oluşan 210 sebebini bir araya getirmiştir: *Der Fall Roms. Die Auflösung des römischen Reiches im Urteil der Nachwelt*, Münih 1984. Bununla ilgili derlenmiş bilim tarihi açısından değerli makaleler için: K.Christ (Ed.), *Der Untergang des Römischen Reiches*, Darmstadt 1970.

Kavimler Göçü'nün ilgili şahısları, özellikleri, tarihi ve arkeolojisiyle ilgili iki faydalı çalışma aracı: ikinci baskıyla H. Beck tarafından yayımlanan, *Reallexikon der Germanischen Altertumskunde* (RGA), Berlin-New York 1973, şimdiye dek L harfine ve 17. cilde kadar ilerlemiştir; RGA'nın tamamlayıcı ciltleri de tavsiye edilir. Ayrıca bkz; *Lexikon des Mittelalters* 1-9, Stuttgart 1977-1999; Stuttgart-Weimar 1999. Bu iki ansiklopedi, her anahtar kelime için literatürü listeliyor.

Önemli Cermen kabileleri hakkında yeni monografiler de bulunuyor. Buna ek olarak, tarihsel açıklamalarla, sıklıkla da bir dizi özel makaleyle başlayan ve burada değinilmemiş olan Kavimler Göçü döneminin Cermen el sanatlarının tanıtıldığı sergi kataloglarının başlıklarından bir seçki:

Alamanlar: D. Geuenich, *Geschichte der Alemannen*, Urban-Tb. 575, 1997; *Die Alamannen*, Ed. Archäologischen Landesmuseum Baden-Württemberg, Stuttgart 1998.

Franklar: E. Zöllner, *Geschichte der Franken bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts*, Münih 1970; E. Ewig, *Die Merowinger und das Frankenreich*, Urban-Tb. 392, 1988; R. Kaiser, *Das römische Erbe und das Merowingerreich*, *Enzyklopädie Deutscher Geschichte* 26, 1997; *Die Franken, Wegbereiter Europas* 2 Cilt., Reiss-Museum Mannheim, Mainz 1996.

Gotlar: H.Wolfram, *Die Goten. Von den Anfängen bis zur Mitte des sechsten Jahrhunderts*, Münih 2001: temel monografi; P. Scardigli, *Die Goten. Sprache und Kultur*, Münih 1973; D. Claude, *Geschichte der Westgoten*, Urban-Tb. 128, 1970; P. de Palol-G.Ripoll, *Die Goten. Geschichte und Kunst in Westeuropa*, Stuttgart 1990; *Schätze der Ostgoten*, Stuttgart 1995.

Hunlar: O. J. Maenchen-Helfen, *Die Welt der Hunnen. Eine Analyse ihrer historischen Dimension*, Wien-Köln-Graz 1978: geniş kapsamlı standart eser; G. Schramm, *Ein Damm bricht. Die römische Donaugrenze und die Invasionen des 5.-7. Jahrhunderts im Lichte von Namen und Wörtern*, Münih 1997; G.Wirth, *Attila. Das Hunnenreich und Europa*, Urban-Tb 467, 1999: bir biyografiden daha fazlasıdır.

Langobardlar: J. Jarnut, *Geschichte der Langobarden*, Urban-Tb 339, 1982; W. Menghin, *Die Langobarden. Archäologie und Geschichte*, Stuttgart 1978; R. Busch (Ed.), *Die Langobarden. Von der Unterelbe nach Italien*, Neumünster 1988.

Vandallar: H.-J. Diesner, "Vandalen", in: *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* Cilt VIII A (1955), Sp. 298-335; X (1965), Sp.957-992; ders., *Das Vandalenreich. Aufstieg und Untergang*, Urban-Tb 95, 1966.

Cermen etnik kökeni hakkında yeni araştırmaların temelini R. Wenskus attı: *Stammesbildung und Verfassung. Das Werden der frühmittelalterlichen gentes*, Köln-Graz 1961. Köln-Wien 1977. Bu kitap birçok hususu, özellikle de kaynak eleştirilerini canlandırdı: Bir araya getirilmiş iki makale: W. Pohl, "Tradition, Ethnogenese und literarische Gestaltung: eine Zwischenbilanz", in: K. Brunner-B. Mesta (Ed.), *Ethnogenese und Überlieferung, Veröffentlichungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 31, 1994, 9-26; H. Wolfram, "Typen der Ethnogenese. Ein Versuch", in: D. Geuenich (Ed.), *Die Franken und die Alemannen bis zur „Schlacht bei Zülpich“ (496/97)*, Ergänzungsbände zum RGA 19, Berlin-New York 1998, 608-627; ayrıca A. Demandt, "Die Anfänge der Staatenbildung bei den Germanen", *Historische Zeitschrift* 230, 1980, 265-291. Romalılar ve Cermenler arasındaki sözleşmeler üzerine: P. A. Barceló, *Roms auswärtige Beziehungen unter der Constantinischen Dynastie (306-363)*, Regensburg 1981; B. Gutmann, *Studien zur römischen Außenpolitik in der Spätantike (364-395 n. Chr.)*, Bonn 1991; R. Schulz, *Die Entwicklung des römischen Völkerrechts im vierten und fünften Jahrhundert n. Chr.*, Hermes-Einzelschriften 61, Stuttgart 1993.

Yeni etnolojik araştırmalar, Cermenlerin fetihleriyle ilgili de faydalı bulgular ortaya çıkardı: Bununla ilgili çokça konferanslar düzenleniyor, sonuçlar yayımlanıyor: H. Wolfram-A. Schwarcz (Ed.), *Anerkennung und Integration. Zu den wirtschaftlichen Grundlagen der Völkerwanderungszeit 400-600. Denkschriften der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, phil.-hist. Klasse* 193, 1988; E. K.Chrysos-A. Schwarcz (Edg.), *Das Reich und die Barbaren, Veröffentlichungen des Instituts für Österreichische Geschichtsforschung* 29, 1989; M. Müller-Wille-R. Schneider (Ed.), *Ausgewählte Probleme europäischer Landnahmen des Früh- und Hochmittelalters. Methodische Grundlagendiskussion zwischen Archäologie und Geschichte, Vorträge und Forschungen* 41, 1993; W. Pohl (Ed.), *Kingdoms of the Empire. The Integration of Barbarians in Late Antiquity*, Leiden u. a. 1997.

İlk Çağ ve Orta Çağ arasındaki tartışmalı sınır üzerine iki makale koleksiyonu, dönemin kronolojisini ve niteliklerini ele alıyor; P. E. Hübingen tarafından yayımlandı: *Kulturbruch oder Kulturkon-*

tinuität im Übergang von der Antike zum Mittelalter, Darmstadt 1968; *Zur Frage der Periodengrenze zwischen Altertum und Mittelalter*, Darmstadt 1969. İki çağ arasındaki tarihsel sınırdan değil, din, toplum ve kültür alanlarındaki geçişi tarif ediyor: F. Prinz, *Von Konstantin zu Karl dem Großen. Entfaltung und Wandel Europas*, Düsseldorf-Zürich 2000. Mükemmel bilimsel bölümler içeren kataloglar 2008'de Bonn'da Kavimler Göçü ile ilgili iki sergide yer almışlardı: *Rom und die Barbaren. Europa zur Zeit der Völkerwanderung*, ve de *Die Langobarden. Das Ende der Völkerwanderung*.

KRONOLOJİ

MÖ 113-101 - Roma'nın Cerman kabilelerle ilk karşılaşması: Kimberler ve Tötonlar Savaşı.

MÖ 58 - Sezar'ın, Ariovist komutasındaki Helvetler ve Sueb-lerle savaşı.

MS 9 - Arminius'un Romalılara karşı zaferi.

MS 85 - Domitian idaresinde *Germania superior* (Yukarı Ger-manyya) ve *Germania inferior* (Aşağı Germanya) eyaletlerinin oluş-turulması.

MS 98 - Tacitus'un "*Germanya*" sı.

166-180 - Marcus Aurelius'un Markomanlar Savaşı.

213 - Caracalla idaresinde Alamanlarla ilk karşılaşma.

238 - Gotların Tuna üzerinden ilerleyişi.

251 - Decius'un Gotlar karşısında, Abrittus'ta ölmesi.

260-274 - Galya İmparatorluğu.

284-305 - Diocletian dönemi ve imparatorluğun istikrarının sağlanması.

355-360 - Julian'ın Cermenlere karşı zaferleri.

378, 9 Ağustos: - Hadrianapolis (Edirne Savaşı); Valens'in ölümü.

382 - Theodosius'un Gotlarla anlaşması.

395 - Doğu'da Arcadius ve Batı'da Honorius'un iktidarı pay-laşması.

406, 31 Aralık: - Alanların, Sueblerin ve Vandalların Ren Neh-ri'ni aşmaları.

409 - Alanların, Sueblerin ve Vandalların İspanya'ya göçü.

410, 24 Ağustos: - Roma'nın Alarich idaresindeki Gotlar tara-fından fethedilmesi.

418-507 - Batı Gotların Galya ve İspanya'daki Tolosan Krallığı.

429-534 - Roma Afrikası'ndaki Vandal İmparatorluğu.

- 436 - Worms’da Burgund egemenliğinin düşmesi.
- 443-534 - Retsiya ve güney Galya’da Burgund Krallığı.
- 445-453 - Attila’nın Hunların tek hükümdarı olması.
- 451 Haziran: - Aëtius’un Chalons bölgesinde Attila’ya karşı kazandığı zafer.
- 455 - Roma’nın Geiserich idaresindeki Vandallar tarafından fethedilmesi.
- 476 - Romulus Augustulus’un azledilmesi; Batı Roma İmparatorluğu’nun sonu.
- 482-511 - Chlodwig; Galya’da Frank Krallığı’nın kurulması.
- 493-552 - İtalya’daki Doğu Got Krallığı.
- 493-526 - Büyük Theoderich.
- 527-565 - Justinian; Büyük Roma İmparatorluğu’nu yeniden canlandırma denemesi.
- 534 - Belisarius’ın Vandal Krallığı’nı sona erdirmesi; Merovenj Franklarının Burgund Krallığı’nı fethetmesi.
- 552 - Narses’in Doğu Got Krallığı’nı sonlandırması.
- 568 - Langobardların İtalya’ya göçü.
- 774 - “Frankların ve Langobardların kralı” Şarlman.

DİZİN

A

Alamanlar 35, 50, 53, 57, 61, 66, 76, 122

Alanlar 7, 14, 15, 67, 70

Alarich 58, 59, 60, 61, 63, 65, 66, 68, 69, 83, 84, 86, 89, 101, 103, 106, 125

Ambrosius 14, 15, 17, 106

Aquitania 65, 71, 84, 85, 86

Arcadius 58, 59, 62, 102, 103, 104, 125

Aryan 60, 70, 82, 87, 91, 93, 116

Athaulf 62, 65, 66, 67, 101, 103

Attila 72, 73, 101, 122, 126

Augustus 10, 12, 27, 37, 39, 41, 68

Aurelian 46, 47, 49

B

barbarlar 9, 10, 20, 28, 103, 118

Batı Got 7, 58, 75, 79, 83, 84, 86, 87, 91, 108

Batı Roma İmparatorluğu 12, 20, 65, 68, 72, 79, 81, 101, 108, 126

Bonifatius 69, 70, 71

C

Caesar 10, 26

Capua 91

Cermen 10, 12, 17, 18, 19, 20, 23, 25, 26, 27, 28, 31, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 59, 60, 61, 67, 73, 74, 76, 79, 81, 83, 84, 88, 92, 97, 98, 100, 103, 104, 106, 107, 110, 113, 114, 115, 117, 118, 121, 122, 123

Chalons 73, 126

Chamberlain 113, 114

Childerich 77, 79, 83

Chnodomar 53

Constantin 51, 52, 61, 65, 66, 82, 86, 98, 99, 104, 105, 107

Constantinopolis 15, 55, 57, 59, 60, 62, 69, 70, 72, 73, 77, 78, 79, 81, 85, 88, 89, 102, 103, 106

Constantius 13, 50, 52, 53, 66, 67, 68, 101, 104, 105, 107

D

Dakya 15, 39, 43, 46, 51, 92

Darwinizm 113, 115

Decius 10, 46, 125

Domitian 37, 39, 125

E

Euenius 59

F

foederati 78, 81, 83, 93, 101, 103, 108

Franklar 21, 35, 47, 52, 53, 57, 61, 69, 76, 86, 89, 90, 91, 93, 94, 95, 122

G

Gainas 59, 60

Galla Placidia 66, 67, 68, 70, 71, 73

Galya 13, 20, 21, 23, 24, 26, 30, 31, 38, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 61, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 75, 76, 77, 78, 83, 84, 89, 91, 100, 103, 107, 109, 112, 125, 126

Geiserich 70, 74, 76, 77, 78, 100, 126

Germany 19, 20, 23, 24, 27, 31, 32, 37, 39, 40, 42, 45, 48, 65, 108, 111, 125

Goebbels 115

Goethe 34

Gratian 12, 54, 57, 99, 101, 103, 105

Grek 29

H

Hadrianapolis 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 55, 57, 98, 105, 125

Heruliler 20

Hieronymus 15, 17, 65, 67

Hilderich 88, 89

Hitler 115, 116, 118, 119

Honorius 58, 60, 61, 66, 67, 68, 102, 103, 108, 125

hospitalitas 67, 71

Hristiyanlar 11, 18, 63, 70

Hun 33, 35, 60, 69, 71, 72, 79, 81, 101

Hunlar 7, 8, 14, 15, 61, 71, 110, 122

I

II. Wilhelm 113

İsidor 19, 27, 47

İspanya 21, 23, 48, 50, 61, 65, 66, 67, 68, 70, 75, 77, 78, 86, 91, 103, 108, 119, 125

J

Justinian 88, 89, 90, 91, 92, 103, 121, 126

K

Kant 34

Kayser Valens 7

Kimberler 17, 23, 25, 26, 31, 38, 97, 125

Korsika 23, 26, 75, 78, 90

Küçük Asya 46, 49, 57, 59

L

Langobardlar 20, 27, 92, 93, 94, 123

Loire 78, 85, 117

M

Magnentius 52

Makedonya 15, 46, 50, 51, 59, 81

Marcellinus 9, 13, 14, 31, 44, 53, 77, 105

Marcus Agrippa 41

Marcus Aurelius 43, 44, 92, 98, 125

Markomanlar 15, 43, 44, 50, 98, 125

Mezya 7, 42, 46, 57, 81

Milano 14, 48, 54, 60, 82, 89, 93, 102

Mısır 23

Monstequieu 110

N

Narbonne 65, 66, 72, 77

P

Papa Leo 73, 75

Paulus 19, 20, 25, 27

Peloponez Savaşı 24

Pers 11, 45, 50, 53

Piccolomini 31

Q

Quadlar 15, 43, 47

R

Ravenna 60, 62, 66, 67, 69, 71, 74, 76, 79, 82, 87, 90, 95, 102

Ren 13, 16, 23, 24, 26, 27, 31, 32, 37, 38, 39, 41, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 57, 61, 65, 67, 69, 71, 72, 76, 84, 85, 97, 98, 101, 104, 106, 111, 125

Retsiya 48, 49, 50, 54, 69, 76, 95, 126

Richomeres 9

Romalılar 8, 12, 20, 26, 28, 29, 30, 40, 45, 58, 71, 90, 94, 95, 97, 107, 111, 123

Rufinus 15, 59

Rugiler 20

S

Sarmatlar 15, 47

Seneca 23, 24, 26, 27, 30, 35

Silvanus 41, 52, 104

Suebler 24, 35, 61, 67, 70, 78

T

Theodosius 57, 66, 69, 72, 73, 99, 101,
103, 106, 125

Thucydides 24

Tötonlar 26, 38, 97, 125

Trakya 7, 8, 15, 46, 51, 57, 74, 81

Turkilingler 20

V

Valentinian 38, 53, 57, 68, 71, 72, 73, 74,
75, 81, 98, 101, 105, 106

Valerianus 11

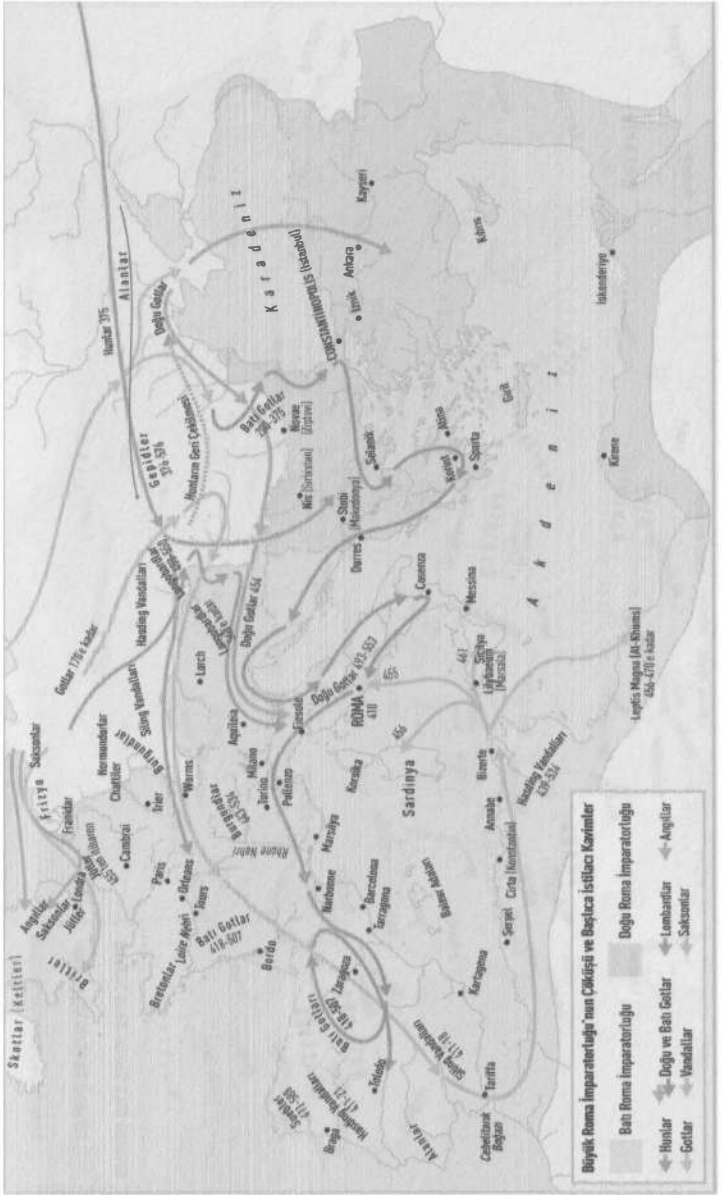
Vandallar 15, 20, 21, 35, 43, 49, 67, 70,
78, 110, 117, 123, 126

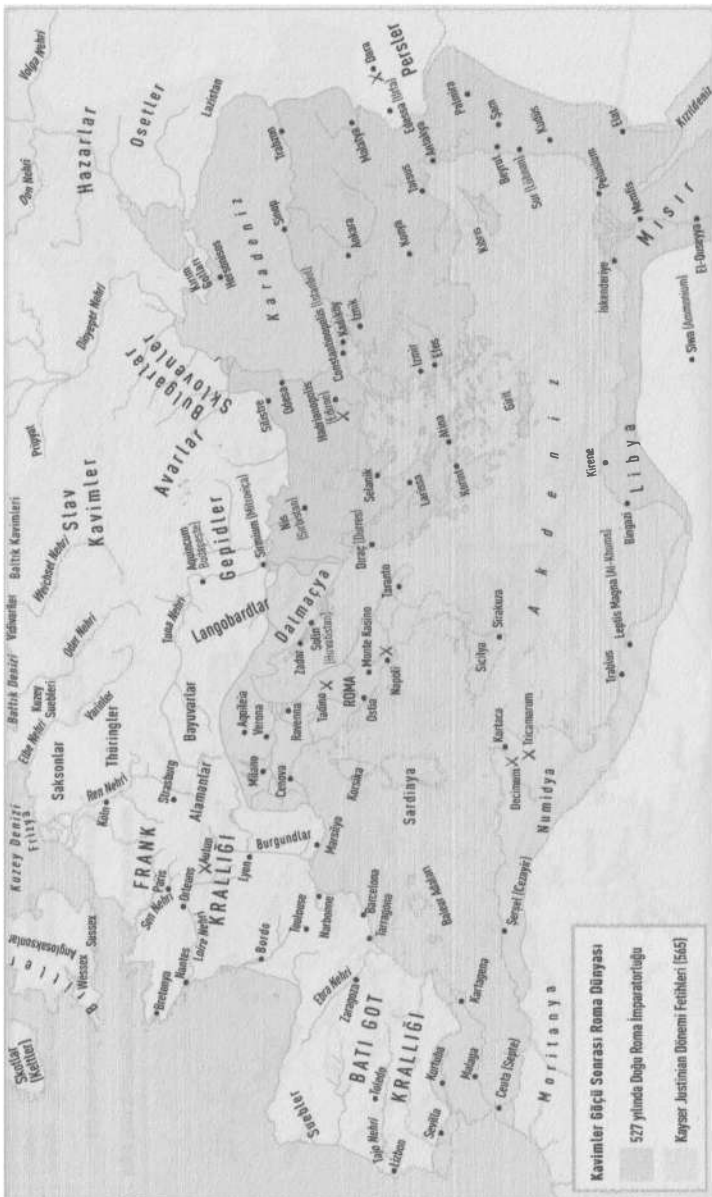
Y

Yunanistan 15, 43, 46, 50, 59, 90

Z

Zenon 78, 81

KAVİMLER GÖÇÜ

KLAUS ROSEN

Antik Çağ'ın sonunu getiren "Kavimler Göçü" döneminin en çarpıcı sahnelerinden birini, ilk dönem Roma Hristiyan otoritelerinden Hieronymus, 396 yılında şöyle tasvir eder: "Yirmi yıldan fazladır Constantinopolis (İstanbul) ve Jülyen Alpleri arasında Romalı kanı dökülüyor. Gözü dönmüş caniler kaç zevcenin, hür yurttaşın ve soylunun onurlarını ayaklar altına alıp onlarla alay ettiler. Piskoposlar tutsak edildi, rahipler ve her mertebeden kilise mensupları katledildi, İsa'nın sunakları at ahırlarına dönüştürüldü, şehitlerin kemikleri mezarlarından sökülüp atıldı. Yas, gözyaşı, ölümün kol gezmediği yer kalmadı." Hieronymus'un içine doğuyordu: "Roma dünyası çöküyordu." Peki sahiden de süreç sonucunda Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasına yol açacak bu kanlı hareketliliğin sebepleri neydi? Olaylar nerelerden doğup hangi yöne evrildi, baş aktörleri kimlerdi ve gelecekte Kavimler Göçü'nün tarihi hangi amaçlarla suistimal edilecekti? Akademisyen ve yazar Klaus Rosen bu sorulara cevap vermek amacıyla, Roma topraklarını işgal eden kavimlerin çoğunluğunu oluşturan Cermen unsurlara ve Avrupa tarihine vurdukları sarsıcı damgaya odaklanarak, MS 2. ile 5. yüzyıllar arasında giderek tansiyonu yükselen çalkantılı süreçte, muharebeler, işgaller, taht iddiaları, iç savaşlar, ittifaklar ve ihanetlerle örülü kargaşa yıllarında Batı Roma'yı yıkılmaya götüren ve Avrupa'da modern ulusların oluşumunun temelini atan olayları inceliyor.

Klaus Rosen, Almanya'nın Bonn Üniversitesi'nde Antik Çağ Tarihi dersleri veriyor ve Kuzey Ren-Vestfalya Bilimler Akademisi üyesi. Geç Antik Çağ'da Hristiyanlık ve paganlık, ağırlık verdiği araştırma konuları arasında yer alıyor.

**RUNIK
KITAP**

ISBN 978-625-7757-47-8

